

TÜRK DÜNYASI
2040
VİZYONU

“Bütünleştirici Ortaklık”

Sağlık Sistemi ve Politikalarında TÜRKİYE TECRÜBESİ

| RAPOR |

Yazarlar

Prof. Dr. Hasan Hüseyin Yıldırım

Dr. Öğr. Üyesi Hakan Oğuz An

Uzm. Hüseyin Çelik

Yayın Koordinatörü

Prof. Dr. Fırat PURTAŞ - Dr. Murat YILMAZ

Teknik Koordinasyon

Halil ULUSOY

Sağlık Sistemi ve Politikalarında Türkiye Tecrübesi/ Yazarlar: Prof. Dr. Hasan Hüseyin Yıldırım, Dr. Öğr. Üyesi Hakan Oğuz an, Uzm. Hüseyin Çelik- Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2022

142 s: 19,5x27 cm. – (Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
İnceleme- Araştırma dizisi; yayın no: 01)

ISBN: 978-625-8329-01-8

Baskı Tarihi: **Ekim 2022**

© Ahmet Yesevi Üniversitesi
Mütevelli Heyet Başkanlığı

Adres:

Aşağı Öveçler, 1314. Cd. No: 19, 06460 Çankaya/ANKARA

Tel: 0312 216 06 00 • Faks: 0312 223 34 29

www.ayu.edu.tr • yayınlar@yesevi.edu.tr

Tasarım-Baskı

SFN Televizyon Tanıtım Tasarım

Yayıncılık Ltd. Şti.

Tel: 0312 472 37 73-74

www.sfn.com.tr

Raporda ifade edilen fikir ve görüşler sadece yazarlarının olup,
Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığının görüşlerini yansıtmazlar.

“Bütünleştirici Ortaklık”

Sağlık Sistemi ve Politikalarında

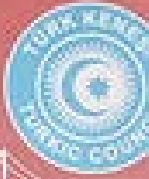
TÜRKİYE TECRÜBESİ

1.

RAPOR

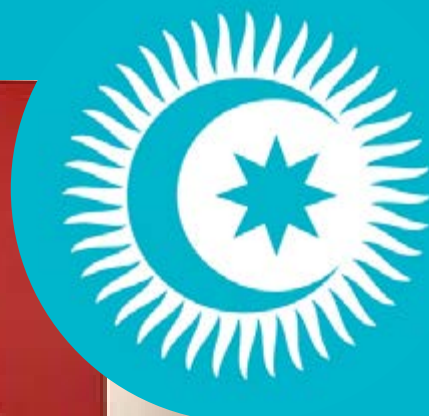
Prof. Dr. Hasan Hüseyin YILDIRIM
Dr. Öğr. Üyesi Hakan Oğuz ARI
Uzm. Hüseyin ÇELİK

TÜRK DİLİ KONUŞAN ÜLKELER İŞBİRLİĞİ KONSEYİ
DEVLET BAŞKANLARI 8. ZİRVESİ
İSTANBUL, 12 KASIM 2021

12TH MEETING OF THE COUNCIL OF ELDERS OF
THE ORGANIZATION OF TURKIC STATES
9 February 2022
Istanbul

8TH SUMMIT OF THE HEADS OF STATE OF THE
COOPERATION COUNCIL OF TURKIC SPEAKING STATES
ISTANBUL, 12 NOVEMBER 2021

İçindekiler

TAKDİM / <i>Binali YILDIRIM</i>	10
ÖNSÖZ / <i>Prof. Dr. Muhittin ŞİMŞEK</i>	12
KISALTMALAR.....	14
1. GİRİŞ	17
2. TÜRKİYE'NİN SOSYOEKONOMİK VE SAĞLIK STATÜSÜ DURUMU..	19
2.1. Türkiye'nin Toplumsal ve Siyasal Yapısı.....	20
2.2. Ekonomik Özellikler	23
2.3. Sağlık Statüsü Göstergeleri	23
3. TÜRK SAĞLIK SİSTEMİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	33
3.1. Organizasyon ve Yönetişim	34
3.2. Finansman	37
3.3. Fiziksel ve İnsan Kaynakları.....	43
3.3.1. Fiziksel Kaynaklar	43
3.3.2. Sağlık İnsan Kaynakları.....	50
3.4. Hizmet Sunumu	54
3.5. Sağlıkta Ar-Ge, Medikal Ürünler ve Teknolojiler	58
3.6. Sağlık Bilgi Sistemleri	61
3.7. Sağlık Reformları	62

4. TÜRKİYE-TDT İLİŞKİLERİ VE SAĞLIK İŞBİRLİĞİ FAALİYETLERİ	65
4.1. Türk Devletleri Teşkilatı ve Türkiye	66
4.2. Türk Devletleri Teşkilatı Sağlık İşbirliği Faaliyetleri	69
4.3. Türkiye - Türk Devletleri Teşkilatı Sağlık İşbirliği Faaliyetleri	73
4.4. Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin Sağlık Alanındaki Faaliyetleri.....	75
5. SONUÇ.....	79
6. KAYNAKLAR	83
7. EKLER.....	89
EK 1: SAĞLIK BAKANLIĞI'NIN TDT VE ÜLKELERİ NEZDİNDEKİ SAĞLIK İLE İLGİLİ FAALİYETLERİ (2013-2021).....	90
EK 2: TİKA'NIN TDT ÜLKELERİ NEZDİNDEKİ SAĞLIK İLE İLGİLİ FAALİYETLERİ	125

Tablolar

Tablo 1. TDT Ülkelerine Ait Bazı Sosyoekonomik Göstergeler, 2018	22
Tablo 3. TDT Üye ve Gözlemci Ülkelerde Doğumda Beklenen Yaşam Süreleri	24
Tablo 4. TDT Üye ve Gözlemci Ülkelerde Bebek ve Beş Yaş Altı Ölüm Hızı (bin canlı doğumda).....	26
Tablo 5. Yıllara Göre Anne Ölüm Oranı, (Yüz Bin Canlı Doğumda), TDT Ülkeleri.....	27
Tablo 6. Bulaşıcı Olmayan Hastalıklardan Kaynaklanan Ölümlerin Toplam Ölümler İçindeki Oranı (%), TDT Ülkeleri	28
Tablo 7. Bulaşıcı Hastalıklar, Anne Ölümleri, Doğum Öncesi ve Beslenme Koşullarından Kaynaklanan Ölümlerin Toplam Ölümler İçindeki Oranı (%), TDT Ülkeleri	29
Tablo 8. Sağlık Finansmanı ile İlgili Göstergeler, 2019, TDT Ülkeleri.....	42
Tablo 9. Yıllara Göre Hastanelerde Cihaz Sayıları, Türkiye	46
Tablo 10. Sektörlere Göre Hastanelerde Cihaz Sayıları, Türkiye.....	46
Tablo 11. Sağlık İnsan Kaynakları ile İlgili Göstergeler, 2020, TDT Ülkeleri	53

Şekiller

Şekil 1. Türkiye'nin Coğrafi Konumu ve TDT Üye/Gözlemci Ülkeleri	20
Şekil 2. Sağlık Bakanlığı Merkez Teşkilat Şeması	35
Şekil 3. Sağlık Bakanlığı Taşra Teşkilat Şeması.....	36

Grafikler

Grafik 1. Yıllara ve Cinsiyete Göre Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, (Yaş), Türkiye.....	24
Grafik 2. Bebek ve Beş Yaş Altı Ölüm Hızı (bin canlı doğumda).....	25
Grafik 3. Anne Ölüm Oranı (100.000 canlı doğumda).....	27
Grafik 4. Yıllara Göre Sağlık Hizmetlerinden Genel Memnuniyet, (%), Türkiye	30
Grafik 5. Yıllara Göre 100.000 Kişiye Düşen DALY, Türkiye	30
Grafik 6. 100.000 Kişiye Düşen DALY'nin Uluslararası Karşılaştırması, Yaşa Standardize, 2002, 2019	31
Grafik 7. ICD-10 Ana Tanı Gruplarına Göre Ölüm Nedenlerinin Dağılımı, (%), 2019.	32

Grafik 8. Yıllara Göre Kamu ve Özel Sağlık Harcamasının GSYİH İçindeki Payı, (%), Türkiye.....	38
Grafik 9. Yıllara Göre Kişi Başı Kamu ve Özel Sağlık Harcaması, ABD \$, Türkiye	38
Grafik 10. Yıllara Göre Cepten Yapılan Sağlık Harcamalarının Toplam Sağlık Harcamaları İçindeki Oranı, (%), Türkiye	39
Grafik 11. Yıllara Göre Katastrofik Sağlık Harcaması, (%), Türkiye.....	40
Grafik 12. Yıllara Göre Faiz Dışı Genel Kamu Harcamalar ve Kamu Sağlık Harcamalarının Artış Oranı, (%), Türkiye	40
Grafik 13. SGK ve GSS'nin Açık ve Fazlalarının GSYİH'ye Oranı.....	41
Grafik 14. Yıllara ve Sektörlere Göre Hastane Sayısı, Türkiye	43
Grafik 15. Yıllara ve Sektörlere Göre Hastane Yatağı Sayısı, Türkiye.....	44
Grafik 16. On Bin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı, Tüm Sektörler, 2002, 2020, Türkiye.....	45
Grafik 17. Yıllara Göre Aile Sağlığı Merkezi Muayene Oda Sayısı	47
Grafik 18. Yıllara ve Sektörlere Göre Hastane Yatağı ve Nitelikli Hastane Yatağı Sayısı, Türkiye	47
Grafik 19. Yıllara Göre Ambulans Sayısı, Sağlık Bakanlığı.....	48
Grafik 20. Yoğun Bakım Yatak Sayıları, Türkiye.....	49
Grafik 21. Uzun Süreli Bakım Yatak Sayısı, Türkiye	50
Grafik 22. Sağlık İnsan Kaynaklarındaki Değişim.....	51
Grafik 23. Sağlık Bakanlığında Çalışan Uzman Hekim Başına Düşen Nüfus (Aralık 2002-Ekim 2016).....	52
Grafik 24. 100.000 Kişiye Düşen Hekim, Diş Hekimi, Eczacı, Hemşire ve Ebe Sayısı, Tüm Sektörler	52
Grafik 25. Yıllara ve Hizmet Kapsamına Göre Kişi Başı Hekime Müracaat Sayıları, Tüm Sektörler.....	55
Grafik 26. Yıllara Göre Aile Hekimleri Tarafından Yazılan ve Antibiyotik, Analjezik, Enjektabl İlaç İçeren Reçetelerin Oranı, (%)	56
Grafik 27. Yıllara ve Yerli/ İthal Durumuna Göre İlaç Satış Hacimlerinin (Kutu) Dağılımı, (%).....	57

Binali YILDIRIM

TDT Aksakallar Konseyi Başkanı

TAKDİM

Küresel sistemde jeopolitik kırılmalar meydana gelmekte, zenginlik batıdan doğuya doğru hicret etmekte, dünyanın eksenini Asya'ya kaymaktadır. Bu şartlar altında Türk dünyasına olan ilgi günden güne artmaktadır. Kafkaslar, Orta Asya, Anadolu coğrafyası zengin kaynakları, verimli ve mümbit toprakları, üretim kapasitesi, sosyal ve beşeri sermayesi ile cazibe merkezine dönüşmektedir.

Türk Devletleri Teşkilatı, Avrasya'nın doğusundan batısına uzanan geniş bir coğrafyada ortak dili, tarihi ve kültürü paylaştığı gibi ortak refah, istikrar ve kalkınma alanı kurma

konusunda aynı idealleri ve çıkarları paylaşan devletlerin kurmuş oldukları bölgesel bir işbirliği örgütüdür. Gücünü Türk halklarının kardeşlik bağlarından, köklü geçmişinden, zengin kültürel mirasından alan bu yapı üye ülkeler arasındaki siyasi, ekonomik ve insani bağlarının güçlenmesine hizmet ettiği gibi sürdürülebilir bölgesel barış ve istikrarın sağlanmasına da katkı sağlamaktadır. Türk Devletleri Teşkilatı tarih boyunca güç mücadelelerinin yaşandığı, hegemon güçlerin çıkarlarının çatıştığı rekabet sahası olarak nitelendirilen bir bölgede, bölge devletlerinin kendi iradeleri ve çabalarıyla başlattıkları bir girişimdir.

Demokrasi, insan hakları, şeffaflık gibi evrensel değerler yanında eşitlik, egemenliklerin desteklenmesi, iç işlerine saygı ve karşılıklı çıkar gibi uluslararası ilişkilerin temel ilkelerine dayanan bir işbirliği mekanizmasıdır. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı meydan okumalar ve fırsatlara karşı birlikte hareket ederek riskleri azaltmak, faydaları çoğaltma anlayışıyla başlayan işbirliği süreci kısa zaman içerisinde güçlü bir kurumsal kimlik kazanmıştır.

12 Kasım 2021 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen sekizinci Türk Devletleri Teşkilatı zirvesi Türk devletleri arasındaki işbirliğini yeni bir boyuta taşımıştır. Türk devletlerinin bağımsızlıklarının 30. yıl dönümünün kutlandığı, Türk Devletleri Teşkilatı'nın hizmet binasının açılışının yapıldığı,

Türk dünyası 2040 vizyon belgesinin kabul edildiği, Türkmenistan'ın gözlemci statüsünde örgüte üye olduğu İstanbul Zirvesi sırasında Türk Devletleri Teşkilatı Aksakallar Konseyi Başkanlığı görevi sahsıma tevdi edildi. "Yedi devlet bir millet" şiarıyla, "dilde fikirde işte birlik" ideali doğrultusunda bu onurlu vazifeyi layıkıyla yerine getirmek için çalışmalarımızı devam ettirmekteyiz. Elinizdeki bu rapor sağlık alanında Türk dünyasının sahip olduğu potansiyele ışık tutmaya matuf olarak hazırlanmıştır. Başta Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek olmak üzere, raporun müelliflerine ve emeği geçen tüm arkadaşlarıma şükranlarımı sunar, faydalı olmasını temenni ederim.

Prof. Dr. Muhittin ŞİMŞEK

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütavelli Heyet Başkanı

ÖNSÖZ

“**B**irlikte Güçlüyüz” düsturu Türk Devletleri Teşkilatı’nın temel çalışma ilkesidir. Bu ifade sadece motive edici bir slogandan ibaret değildir. Türk Devletleri Teşkilatı üyelerinin her biri öncelik verdiği alanlar ve bu alanlardaki gelişmişlikleri ile birbirlerini tamamlayan ülkelerdir. Özellikle Covid 19 Pandemisi ile birlikte başlayan sistemsel dönüşümler ve bu süreçte meydana gelen Afganistan’da İkinci Taliban İktidarı, Azerbaycan’ın 44 Günlük Vatan Muharebesi, Rusya-Ukrayna Savaşı gibi bölgesel gelişmeler Türk Devletleri Teşkilatı üyeleri arasındaki dayanışma ve yardımlaşmayı daha

önemli hale getirmiştir. Türk Devletleri Teşkilatı tüm olumsuzluklara rağmen pozitif gündem oluşturmayı ve üye devletler arasındaki işbirliğini çeşitlendirerek derinleştirmeyi başarabilen bir örgüttür. 12 Kasım 2021 tarihinde İstanbul’da düzenlenen TDT 8. Zirvesi’nde kabul edilen “Türk Dünyası 2040 Vizyonu” örgütün gelişiminde yeni bir dinamizm sağlamıştır.

İstanbul Zirvesi’nin ardından TDT Aksakallar Konseyi örgütün kurumsal yapısı içerisinde daha önemli sorumluluklar ve işlevler üstlenen bir organ haline dönüşmüştür. Türkiye ak-sakalı Binali Yıldırım’ın TDT Aksakallar

Konseyi başkanlığını üstlenmesi, Türkmenistan eski devlet başkanı Gurbanguli Berdimuhammedov'un Türkmenistan Aksakalı olarak çalışmalara dâhil olması Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ı temsil eden aksakalların da başarı hikâyeleriyle öne çıkan devlet adamları olması Aksakallar Konseyi'nin rolünü ve etkinliğini güçlendiren işaretler olmuştur.

“Birbirini Tamamlayan Ortaklık” (Integrative Partnership) Projesi, TDT Aksakallar Konseyi ile Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından ortaklaşa yürütülen bir çalışmadır. Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırmalar Enstitüsü, genelde Avrasya Bölgesi'ne, özelde bu bölgede yoğun olarak yaşayan Türk dili konuşan devlet ve topluluklara ilişkin bilimsel araştırmalar yapmak ve stratejik öneriler geliştirme amacıyla kurul-

muştur. Avrasya Araştırma Enstitüsü; ekonomi, finans, enerji, uluslararası ilişkiler, güvenlik, ulaşım, teknoloji, eğitim, kültür, sanat, dil, din, felsefe, sosyoloji, siyaset, tarih, arkeoloji ve çevre konularında, uluslararası düzeyde tanınan, önemli araştırma kuruluşlarından biridir. Enstitü, 2018'de Küresel Düşünce Kuruluşları Endeksi'ne girmiştir. İlerleyen yıllarda ise bu sıralamada yerini daha da yükseltmiştir.

Alanında uzman kıdemli memurlar ve akademisyenler tarafından hazırlanan bu raporlar Türk Dünyası 2040 Vizyonu hedeflerine erişilmesi doğrultusunda planlanmıştır. Aksakallar Konseyi Başkanı Sayın Binali Yıldırım'ın himayeleri çalışmalarımızda bize yol göstermiş ve güç katmıştır. Başta yazarlarımız olmak üzere emek veren tüm arkadaşlarımıza teşekkür eder, hayırlara vesile olmasını dilerim.

Kısaltmalar

- AB:** Avrupa Birliği
AGİT: Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı
AHBS: Aile Hekimliği Bilgi Sistemleri
AKPARTİ: Adalet ve Kalkınma Partisi
AÖÖ: Anne Ölüm Oranı
AR-GE: Araştırma ve Geliştirme
ASAGEM: Aziz Sanca Araştırma ve Geliştirme Merkezi
AYÜ: Ahmet Yesevi Üniversitesi
BİYAŞAM: Biyoteknolojik İlaç ve Aşı Ar-Ge Eğitim Merkezi
BM: Birleşmiş Milletler
BÖH: Bebek Ölüm Hızı
BT: Bilgisayarlı Tomografi
BYAÖ: Beş Yaş Altı Ölüm
CHS: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi
COVID-19: Coronavirus Disease of 2019
D-8: 8 Ülkeden Oluşan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı-8 İslam Ülkeleri Teşkilatı
DALY: Disability Adjusted Life Years
DBK: Devlet Başkanları Konseyi
DBP: Demokratik Bölgeler Partisi
DBYS: Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi
DİBK: Dışişleri Bakanları Konseyi
DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü
DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü
EKİP: Entegre Kurumsal İşlem Platformu
evy: Elde Veri Yok
FİTAS: Filyasyon Takip Sistemi
G20: Gelişmiş 20 Ülke
GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HBYS: Hastane Bilgi Yönetim Sistemi
HES: Hayat Eve Sığar
HSYS: Halk Sağliğı Yönetim Sistemi
ICD-10: International Classification of Diseases 10th Revision
IMF: International Monetary Fund
İBG: İzmir Biyotıp ve Genom Merkezi
İİT: İslam İşbirliği Teşkilatı
İTS: İlaç Takip Sistemi

KMK: Kıdemli Memurlar Komitesi
LBYS: Laboratuvar Bilgi Yönetim Sistemleri
MHRS: Merkezi Hekim Randevu Sistemi
MİZ: Mekansal İş Zekası
MR: Magnetic Rezonans
NATO: North Atlantic Treaty Organization
OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development
SB: Sağlık Bakanlığı
SBT: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Sağlık Bilim ve Teknolojileri A.Ş.
SBÜ: Sağlık Bilimleri Üniversitesi
SDP: Sağlıkta Dönüşüm Programı
SGPK: Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu
SHMYO: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu
SİNA: Sağlıkta İstatistik ve Nedensel Analizler
SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SUT: Sağlıkta Uygulama Tebliği
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDT: Türk Devletleri Teşkilatı
TDT5-ORT: Türk Devletleri Teşkilatı 5 Ülke Ortalaması
TİKA: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TİTCK: Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu
TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKÖK: Türkiye Kök Hücre Koordinasyon Merkezi
TÜRKPA: Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi
TÜRKSAĞ: Türk Devletleri Sağlık Platformu
TÜRKSOY: Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
TÜSEB: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı
TÜSPE: Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü
ÜTS: Ürün Takip Sistemi
vd: ve diğerleri
WB: World Bank
WHO: World Health Organisation
WTO: World Trade Organisation
%: Yüzde

1. | GİRİŞ

Coğrafi ve jeopolitik olarak Avrupa, Afrika, Orta Doğu ve Asya'nın kesiştiği stratejik bir konumda yer alan Türkiye, özellikle son yıllarda sağlık alanında, başta Sağlıkta Dönüşüm Programı (SDP) olmak üzere çeşitli dinamiklerin kaynaklık ettiği önemli bir birikime ve itibara sahip olmuştur. Türkiye'nin sağlık alanındaki bu bilgi birikiminin ve itibarının, karşılaştırmalı sağlık sistemleri ve politikaları nosyonu çerçevesinde, kurucu üyesi olduğu Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) düzeyine taşınması oldukça önem arz etmektedir. Sağlık alanındaki bu taşıma;

- 1) TDT'nin kuruluş misyonuna,
- 2) TDT Türk Dünyası 2040 Vizyonu hedeflerine,
- 3) TDT kurucu ve gözlemci üye ülkeler açısından paylaşma, iş birliği, destek, dayanışma, dersler çıkarma, öğrenme, katma değer yaratma ve sağlık sistemlerini ve politikalarını iyileştirme ve geliştirmeye hizmet edebilecektir.

İşte bu bağlamda bu rapor, Türkiye sağlık sistemini Türk Devletleri bağlamında karşılaştırmalı bir bakış açısıyla ele almak suretiyle bu taşımaya zemin hazırlayarak bir nebze de olsa bu oluşuma ve sürece katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla izleyen ikinci bölümde Türkiye'nin coğrafi, sosyo-demografik, siyasi, ekonomik ve sağlık statüsüne ilişkin genel bilgilere yer verilmektedir. Akabinde üçüncü bölümde Türkiye sağlık sistemi temel bileşenleri açısından ele alınmaktadır. Daha sonra dördüncü bölümde Türkiye-TDT ilişkileri sağlık işbirliği faaliyetleri bağlamında ele alınmaktadır. Beşinci bölümde ise sonuç ve önerilere yer verilmektedir. Çalışma literatür taramasına, kamuya açık ulaşılabilir verilere ve istatistiklere dayalı olarak hazırlanmıştır.

2. | TÜRKİYE'NİN SOSYOEKONOMİK VE SAĞLIK STATÜSÜ DURUMU

- ♥ Türkiye'nin Toplumsal ve Siyasal Yapısı
- ♥ Ekonomik Özellikler
- ♥ Sağlık Statüsü Göstergeleri

2.1. TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE SİYASAL YAPISI

Birçok kadim medeniyete ev sahipliği yapan Türkiye; Avrupa, Afrika, Orta Doğu ve Asya'nın kesiştiği stratejik bir noktada yer almaktadır. 785.350 km² yüzölçümüne sahip Türkiye Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz olmak üzere dört tarafı denizlerle çevrili bir ülke olup; Suriye, Irak, İran, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Bulgaristan ve Yunanistan ile de kara sınırına sahiptir (Şekil 1).

Şekil 1. Türkiye'nin Coğrafi Konumu ve TDT Üye/Gözlemci Ülkeleri

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1 (erişim: 02.09.2022.
Yeşil: Üye ülkeler, Mavi: Gözlemci ülkeler)

Türkiye, idari bakımdan 7 ana coğrafi bölgeye ayrılmış, yedi coğrafi bölgeden dördüne komşu olduğu denizin adı verilmiştir, diğer üç bölge de Anadolu bütünü içindeki konumlarına göre adlandırılmışlardır. Merkezi idare açısından illere, iller ilçelere, ilçeler ise mahallelere ayrılmıştır. Bunlar Türkiye'nin Mülki İdare Birimlerini oluşturmaktadır. İllerde yönetme ve yürütme görevini, devletin atadığı valiler yerine getirir. Mevcut durumda 81 il bulunmaktadır. İlden daha küçük idari birimlere ilçe adı verilir. Her il, büyüklüğüne göre çeşitli sayıda ilçelerden oluşur. İlçelerde yönetme ve yürütme görevini ise kaymakamlar yürütmektedir. En küçük idari birime ise mahalle adı verilir ve muhtarlar tarafından yönetilir (<https://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/turkiye.htm>, erişim: 02.09.2022).

Türkiye'de illerin idaresi valiler aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Valiler, İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. Valiler, devlet tüzel kişiliğinin illerdeki temsilcileridir. Valiler aynı zamanda illerde hükümetin ve her bir bakanlığın temsilcisi durumunda olup hükümetin ve bakanlıkların idari ve siyasal yürütme merciidir. 9 Temmuz 2018 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi gereğince valiler, illerde Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme vasıtasıdır. Ayrıca illerde bakanlıkların amaçlarını gerçekleştirmeye hizmet etmek amacıyla il örgütleri kurulmuştur. Bu yapılar il kuruluşları, yöneticileri ise il müdürü olarak adlandırılmaktadır. İl müdürleri valilere bağlı olarak faaliyet göstermektedir (Parlak ve Doğan, 2018).

Genel olarak Türkiye'de, Orta Anadolu bölgesinde yaylalar, Doğu Anadolu'da ise dağlar yer almaktadır. Bazı bölgesel farklılıklar olsa da Akdeniz iklimi hâkimdir. Ülkenin batı ve güney kesimlerinde yazlar sıcak ve kışlar ılıman geçmektedir, ülkenin geri kalanında ise kışlar soğuk ve yazlar sıcak geçmektedir. Ülkenin kuzey kısmında, ılıman kışlar ve yazlar ile bir istisnadır (WHO, 2011).

Türkiye nüfusu, 31 Aralık 2021 tarihi itibarıyla 84 milyon 680 bin 273 kişidir. Erkek nüfus 42 milyon 428 bin 101 kişi olurken, kadın nüfus ise 42 milyon 252 bin 172 kişidir. Diğer bir ifadeyle toplam nüfusun %50,1'ini erkekler, %49,9'unu ise kadınlar oluşturmaktadır. Yıllık nüfus artış hızı 2020 yılında binde 5,5 iken, 2021 yılında binde 12,7 düzeyindedir. Türkiye'de 2020 yılında %93 olan il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı, 2021 yılında %93,2'dir. Öte yandan belde ve köylerde yaşayanların oranı ise %7'den %6,8'e düşmüştür. Türkiye'de 2020 yılında 32,7 olan ortalama yaş, 2021 yılında 33,1'e yükselmiştir. Cinsiyete göre incelendiğinde, ortalama yaşın erkeklerde 32,1'den 32,4'e, kadınlarda ise 33,4'ten 33,8'e yükseldiği görülmektedir. Çalışma çağı olarak tanımlanan 15-64 yaş grubundaki nüfusun oranı, 2007 yılında %66,5 iken 2021 yılında %67,9 düzeyindedir. Diğer yandan çocuk yaş grubu olarak tanımlanan 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı ise %26,4'ten %22,4'e gerilerken, 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun oranı ise %7,1'den %9,7'ye yükselmiştir (TÜİK, 2022).

Türkiye nüfusu 2002 yılında 66,4 milyon düzeyinden 2019 yılında 83,2 milyon kişiye ulaşmıştır. Toplam nüfus içerisinde çalışma çağı nüfusu (15-64 yaş) ile yaşlı nüfusun (65+ yaş) payı artmakta ancak 14 yaş altı nüfusun payı azalmaktadır. Yaş gruplarının toplam nüfus içerisindeki payında yaşanan bu değişimin altında, toplam doğurganlık hızının

nüfusun yenilenme düzeyi olan 2,1 düzeyinin altına inmiş olması ve ülkemizde yaşam standartlarında gerçekleşen iyileşmeler nedeniyle insan ömrünün uzaması yatmaktadır. Son 17 yılda, doğuştan hayatta kalma ümidi kadın ve erkek ortalamasında yaklaşık 5,8 yıl artmıştır. Doğurganlığın yenilenme hızı düzeyinde seyretmesi ile ömrün uzamasının bir sonucu olarak nüfus yaşlanmakta ve nüfusun ortanca yaşı yükselmektedir. Demografik açıdan önem taşıyan göstergelerden birisi de bebek ölüm hızıdır. Sağlık hizmetlerinde ve yaşam standartlarında yaşanan iyileşmenin sonucunda bebek ölüm hızı 2002 yılındaki binde 25 düzeyinden 2019 yılında binde 9 düzeyine kadar gerilemiştir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2022a).

Tablo 1. TDT Ülkelerine Ait Bazı Sosyoekonomik Göstergeler, 2018

Ülkeler	Nüfus (Bin, 2019)	65 Yaş Üzeri Nüfus	Toplam doğurganlık hızı	Reel GSYİH, kişi başına PPP\$	GSYİH'nin yıllık büyüme oranı (%)	Kızamık aşısı olan bebeklerin yüzdesi	GSYİH'nin yüzdesi olarak toplam sağlık harcaması (DSÖ tahminleri)
Azerbaycan	9.854	5,7	1,9	18.044	1,4	96	6
Kazakistan	18.514	7,2	2,9	27.800	4,1	99	4,4
Kırgızistan	6.457	4,5	3,3	3.885	3,5	96	6,5
Türkiye	82.579	8,3	2	28.069	2,8	96	5,4
Özbekistan	33.256	4,2	2,6	8.556	5,1	96	5,8
TDT5-Ort	30.132	5,98	2,54	17.270	3,38	96,6	5,62
Macaristan	9.776	18,8	1,5	31.103	5,1	99	7,4
Türkmenistan	5.439	4,1	n/a	19.304	6,2	99	2,1

Kaynak: WHO. (2020). Core Health Indicators in the WHO European Region: Special Focus: 2030 Sustainable Development Agenda, WHO. Regional Office for Europe.

140 yıllık Parlamenter Hükümet sistemi ile yönetilen Türkiye, 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen seçimler ile sert kuvvetler ayrılığına dayanan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile yönetilmeye başlanmıştır. Türkiye, çok partili bir sistem içinde başkanlık hükümet sistemiyle yönetilen bir cumhuriyet rejimidir. Cumhurbaşkanı yürütmenin başı ve tek yetkilisidir. Cumhurbaşkanı bu yetkisini bakanlıklardan oluşan kabinesi aracılığıyla yerine getirir. Cumhurbaşkanlığı bünyesinde, 16 bakanlık, 9 politika kurulu, 4 ofis ve 8 başkanlık ve ilgili ve bağlı kurumlar bulunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri eşzamanlı olarak her 5 yılda bir gerçekleştirilmektedir.

2.2. EKONOMİK ÖZELLİKLER

Türkiye ekonomisi içinde tarımsal faaliyetler 1990'lı yıllara kadar en büyük payasahipti. Fakat 1990'lı yıllardan sonra sanayileşme önemli bir ivme kazanmış ve ön plana çıkmaya başlamıştır.

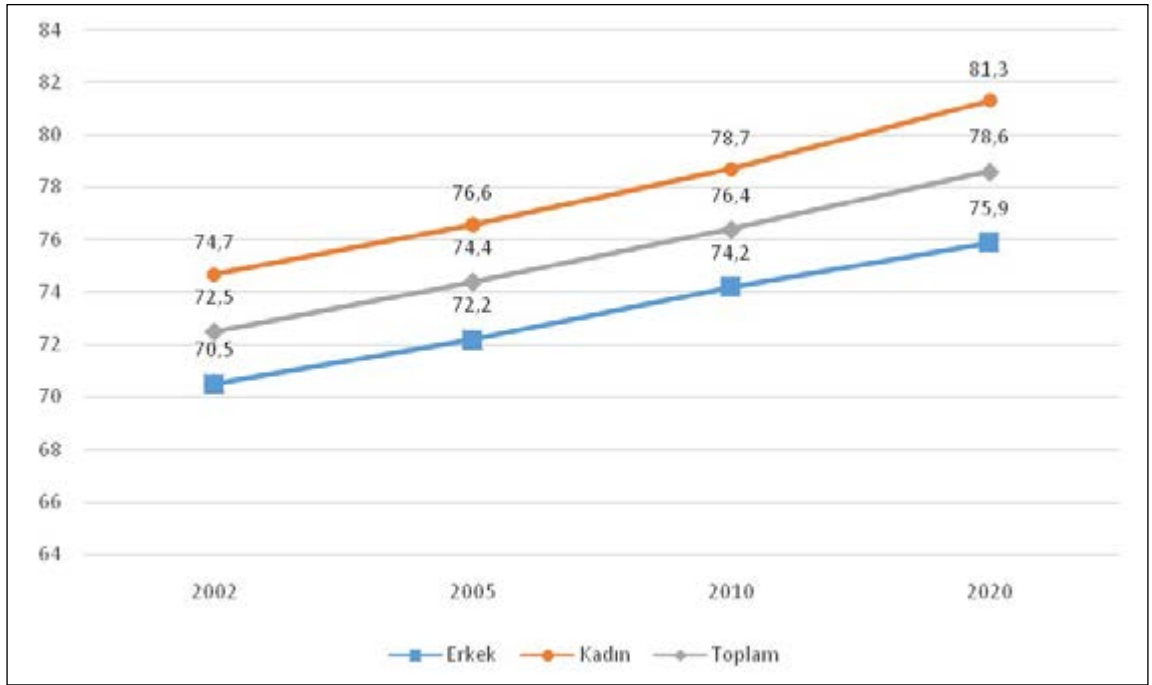
Türkiye, üst orta gelirli bir ekonomiye sahip, yeni sanayileşmiş bir ülkedir. Dünya Bankası tahminlerine göre, Türkiye'nin kişi başına düşen GSYİH'si 2021'de 9.500 ABD dolarıdır ve 2019 itibarıyla Türklerin yaklaşık %11,7'si yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altındadır. Türkiye'de işsizlik 2021'de %13,5 civarındaydı. Türkiye resmi rakamlara göre %79 enflasyon oranına sahiptir.

1990-1999 ve 2000-2009 yılları arasında %3,9 olan yıllık ortalama reel büyüme hızı, 2010-2019 yılları arasında %5,8; 2003-2021 yılları arasında ise %5,4 olmuştur. 2021 yılı sonunda %51,4 düzeyinde olan işgücüne katılım oranı 2022 yılı birinci çeyreği itibarıyla %51,7 olarak gerçekleşmiştir. İstihdam edilen nüfusun sektörlere göre dağılımına bakıldığında %14,8'inin tarım, %22,2'sinin sanayi, %57,4'ünün hizmetler sektöründe çalıştığı görülmektedir. Gelirin toplumdaki dağılımını gösteren bir ölçüt olan Gini katsayısı ise 2004 yılında 0,400; 2010 yılında 0,380 ve 2019 yılında 0,387 olmuştur. 2021 yılsonu itibarıyla 225,2 milyar ABD doları ihracat, 271,4 milyar ABD doları düzeyinde de ithalat yapılmaktadır. Dış ticaret dengesi -46,1 milyar ABD doları düzeyindedir. İhracatın ithalatı karşılama oranı %83 düzeyindedir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2022b).

2.3. SAĞLIK STATÜSÜ GÖSTERGELERİ

Türkiye son 20 yılda önemli ölçüde sağlık hizmetleri kapsamını genişletmiş ve temel sağlık göstergelerinde iyileşmeler sağlamıştır. Diğer alanlara ek olarak, sağlık hizmetlerindeki iyileşmeler neticesinde doğuştan beklenen yaşam süresi (DBYS) artmıştır. Türkiye'de 2002 yılında DBYS 70,5 iken, bu süre 2020 yılında 78,6 yıl olmuştur (Grafik 1).

Grafik 1. Yıllara ve Cinsiyete Göre Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, (Yaş), Türkiye

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Tablo 3'te TDT üyesi ve gözlemci ülkelerde, doğumda beklenen yaşam süresi yıllara göre sunulmuştur.

Tablo 3. TDT Üye ve Gözlemci Ülkelerde Doğumda Beklenen Yaşam Süreleri

Yıl	2002			2010			2015			2020		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Azerbaycan	70,3	64,4	67,4	74,1	67,8	70,9	75	69,5	72,3	75,6	70,6	73,1
Kazakistan	71,6	60,7	66	73,4	63,6	68,5	76,3	67,5	72	75,5	67,1	71,4
Kırgızistan	72,1	64,4	68,2	73,5	65,3	69,3	74,8	66,7	70,7	76	67,8	71,8
Türkiye	74,7	67,6	71,1	77,8	71,2	74,5	79,5	73,5	76,5	80,8	75	77,9
Özbekistan	70,9	64,4	67,6	72,5	66,9	69,7	73,1	68,7	70,9	74	69,7	71,8
TDT5-Ort	71,9	64,3	68	74,3	67	70,6	75,7	69,2	72,5	76,4	70	73,2
Macaristan	76,6	68,3	72,3	78,1	70,5	74,2	79	72,3	75,6	79,1	72,3	75,6
Türkmenistan	68,1	60,2	64,1	70,2	63,2	66,7	71,2	64,3	67,7	71,9	64,8	68,3

Kaynak: WB (2022). World Development Indicators

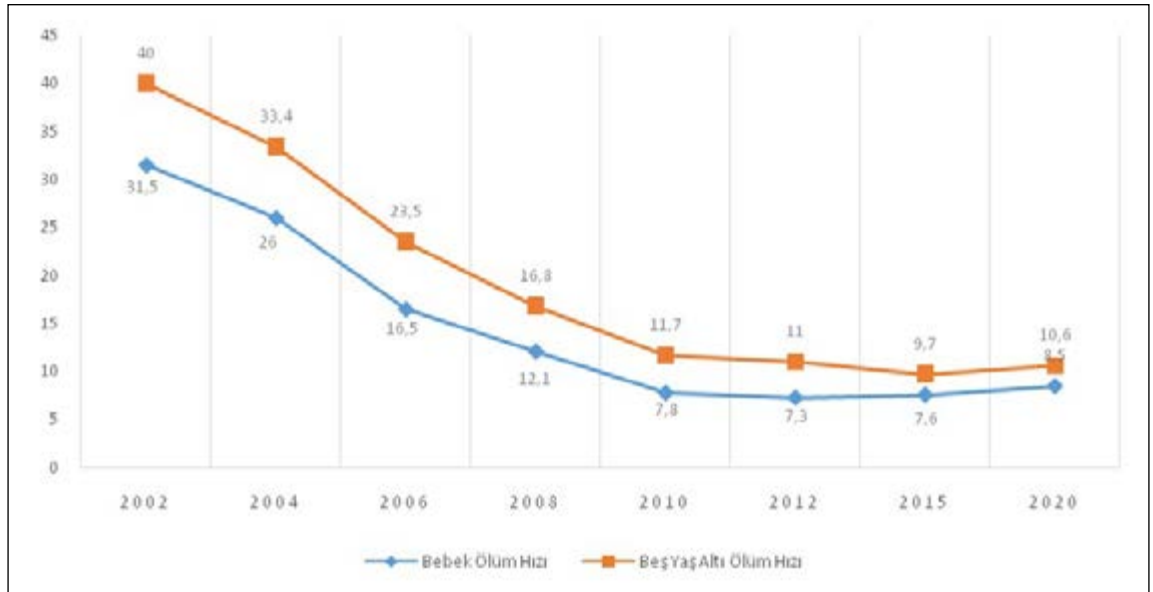
TDT üyesi ülkelerde, kadınlarda doğumda beklenen yaşam süresinin 2002 yılında ortalama 71,9 yıl olduğu ve 2020 yılında ise 76,4 yıla yükseldiği görülmektedir. 2020 yılı itibariyle Türkiye’de 80,8 yıl olan bu gösterge, Özbekistan’da ise 74 yıl düzeyindedir. Gözlemci ülke statüsünde olan Macaristan’da 79,1 yıl olan kadınlarda doğumda beklenen yaşam süresi Türkmenistan’da 71,9 yıl olup, üye ve gözlemci ülkeler arasında görülen en düşük süredir.

TDT üyesi ülkelerde, erkeklerde doğumda beklenen yaşam süresinin 2002 yılında ortalama 64,3 yıl olduğu ve 2020 yılında ise 70 yıla yükseldiği görülmektedir. 2020 yılı itibariyle Türkiye’de 75 yıl olan bu gösterge, Kazakistan’da ise 67,1 yıl düzeyindedir. Gözlemci ülke statüsünde olan Macaristan’da 72,3 yıl olan erkeklerde doğumda beklenen yaşam süresi Türkmenistan’da 64,8 yıl olup, üye ve gözlemci ülkeler arasında görülen en düşük süredir.

TDT üyesi ülkelerde, toplam doğumda beklenen yaşam süresinin 2002 yılında ortalama 68 yıl olduğu ve 2020 yılında ise 73,2 yıla yükseldiği görülmektedir. 2020 yılı itibariyle Türkiye’de 77,9 yıl olan bu gösterge, Kazakistan’da ise 71,4 yıl düzeyindedir. Gözlemci ülke statüsünde olan Macaristan’da 75,6 yıl olan toplam doğumda beklenen yaşam süresi Türkmenistan’da 68,3 yıl olup, üye ve gözlemci ülkeler arasında görülen en düşük süredir.

Türkiye’de BÖH ve Beş Yaş Altı Ölüm Hızında da (BYAÖ) ciddi iyileşmeler sağlanmıştır. 2002 yılında BÖH bin canlı doğumda 31,5 iken, 2020 yılında da binde 8,5’e düşmüştür. Benzer şekilde BYAÖ’de de yıllar içerisinde önemli iyileşmeler söz konusu olmuştur (Grafik 2).

Grafik 2. Bebek ve Beş Yaş Altı Ölüm Hızı (bin canlı doğumda)

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Tablo 4'te TDT üyesi ve gözlemci ülkelerde, bin canlı doğumda görülen bebek ölüm hızları ve 5 yaş altı ölüm hızları yıllara göre sunulmuştur.

Tablo 4. TDT Üye ve Gözlemci Ülkelerde Bebek ve Beş Yaş Altı Ölüm Hızı (bin canlı doğumda)

Bin canlı doğumda	2002		2010		2015		2020	
	Bebek Ölüm Hızı	Beş Yaş Altı Ölüm Hızı	Bebek Ölüm Hızı	Beş Yaş Altı Ölüm Hızı	Bebek Ölüm Hızı	Beş Yaş Altı Ölüm Hızı	Bebek Ölüm Hızı	Beş Yaş Altı Ölüm Hızı
Azerbaycan	53,5	64,3	32,5	37,3	23,3	26,3	17,3	19,4
Kazakistan	32,6	37,5	18,2	20,4	10,6	11,9	8,9	10
Kırgızistan	38,8	45,2	26,1	29,5	19,9	22,3	15,7	17,5
Türkiye	27,1	32,7	15,5	18,1	11,1	13	8,1	9,5
Özbekistan	45,7	53,9	25,4	28,7	17,3	19,3	12,5	13,9
TDT5-Ort	39,5	46,7	23,5	26,8	16,4	18,6	12,5	14,1
Macaristan	7,6	9	5,1	6	4,2	5,1	3,4	4
Türkmenistan	51,9	62,2	37,2	43,1	36,4	42,2	36,1	41,8

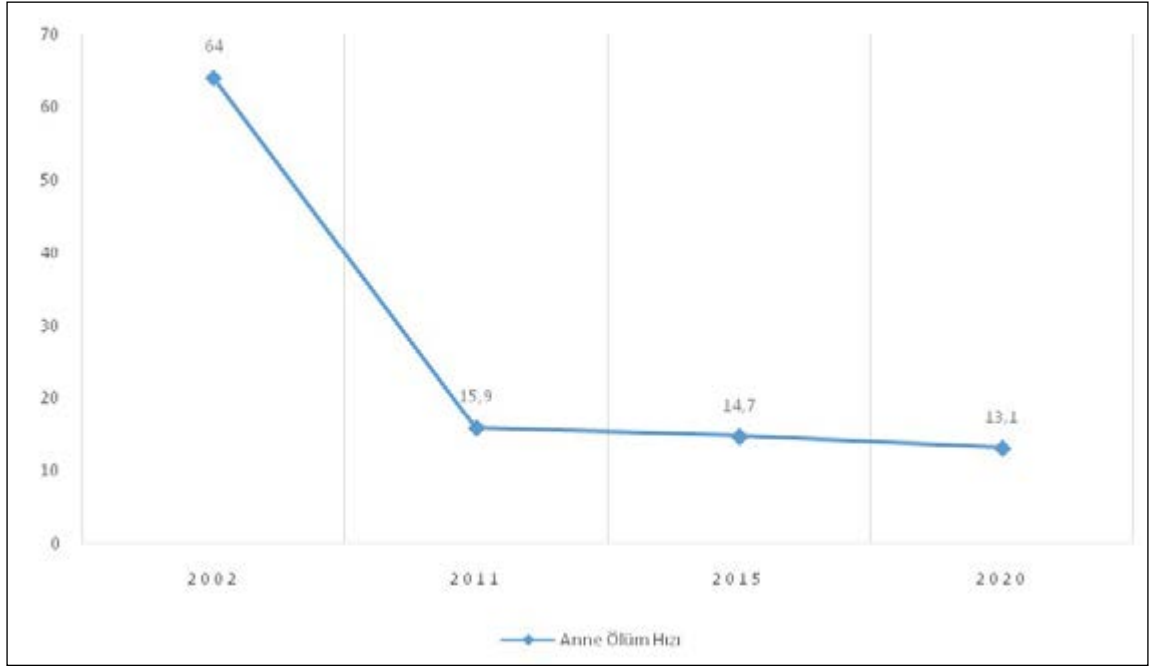
Kaynak: WB. (2022). World Development Indicators

TDT üyesi ülkelerde, bin canlı doğumda görülen bebek ölüm hızının 2002 yılında ortalama 39,5 olduğu ve 2020 yılında ise 12,5'e düştüğü görülmektedir. 2020 yılı itibarıyla Türkiye'de 8,1 olan bu gösterge, Azerbaycan'da ise 17,3 düzeyindedir. Gözlemci ülke statüsünde olan Macaristan'da üye ve gözlemci ülkeler arasında en düşük düzeyde olan (3,4) bebek ölüm hızı Türkmenistan'da ise en yüksek (36,1) düzeyde olduğu görülmektedir.

TDT üyesi ülkelerde, bin canlı doğumda görülen 5 yaş altı ölüm hızının 2002 yılında ortalama 46,7 olduğu ve 2020 yılında ise 14,1'e düştüğü görülmektedir. 2020 yılı itibarıyla Türkiye'de 9,5 olan bu gösterge, Azerbaycan'da ise 19,4 düzeyindedir. Gözlemci ülke statüsünde olan Macaristan'da üye ve gözlemci ülkeler arasında en düşük düzeyde olan (4) beş yaş altı ölüm hızı Türkmenistan'da ise en yüksek (41,8) düzeyde olduğu görülmektedir.

Türkiye'de anne ölüm oranı, 2002 yılında yüz bin canlı doğumda 64 iken, 2020 yılında yüz bin canlı doğumda 13,1'e düşmüştür (Grafik 3).

Grafik 3. Anne Ölüm Oranı (100.000 canlı doğumda)

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Tablo 5'te TDT üyesi ve gözlemci ülkelerde, yüz bin canlı doğumda görülen anne ölüm oranları yıllara göre sunulmuştur.

Tablo 5. Yıllara Göre Anne Ölüm Oranı, (Yüz Bin Canlı Doğumda), TDT Ülkeleri

Ülke	2002	2010	2015	2017
Azerbaycan	43	31	27	26
Kazakistan	52	22	12	10
Kırgızistan	83	79	66	60
Türkiye	39	24	19	17
Özbekistan	41	31	30	29
TDT5-ort	51,6	37,4	30,8	28,4
Macaristan	16	13	12	12
Türkmenistan	25	20	8	7

Kaynak: WHO The Global Health Observatory

TDT üyesi ülkelerde, yüz bin canlı doğumda görülen anne ölüm oranlarının 2002 yılında ortalama 51,6 olduğu ve 2017 yılında ise 28,4'e düştüğü görülmektedir. 2017 yılı itibariyle Türkiye'de 17 olan bu gösterge, Kırgızistan'da ise üye ve gözlemci ülkeler arasında en yüksek oran olan 60 düzeyindedir. Gözlemci ülke statüsünde olan Türkmenistan'da yüz bin canlı doğumda görülen anne ölüm oranı üye ve gözlemci ülkeler arasında en düşük düzeyde olan 7'dir.

Tablo 6'da TDT üyesi ve gözlemci ülkelerde, bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanan ölümlerin, toplam ölümler içindeki oranı yıllara göre sunulmuştur.

Tablo 6. Bulaşıcı Olmayan Hastalıklardan Kaynaklanan Ölümlerin Toplam Ölümler İçindeki Oranı (%), TDT Ülkeleri

Ülke	2000	2010	2015	2019
Azerbaycan	76,1	85,0	88,2	90,2
Kazakistan	79,6	81,5	84,0	86,7
Kırgızistan	73,6	76,9	80,1	81,6
Türkiye	80,1	88,8	88,8	90,2
Özbekistan	72,5	80,4	82,9	85,2
TDT5-Ort	76,4	82,5	84,8	86,8
Macaristan	91,3	93,0	93,3	93,9
Türkmenistan	69,2	73,2	70,7	72,3

Kaynak: WB. (2022). World Development Indicators

TDT üyesi ülkelerde, bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanan ölümlerin, toplam ölümler içindeki oranının 2002 yılında ortalama %76,4 olduğu ve 2019 yılında ise %86,8'e yükseldiği görülmektedir. 2019 yılı itibariyle Türkiye'de ve Azerbaycan'da %90,2 olan bu gösterge, Kırgızistan'da ise %81,6 ile üye ülkeler arasındaki en düşük orandır. Gözlemci ülke statüsünde olan Macaristan'da üye ve gözlemci ülkeler arasında en yüksek düzeyde olan (%93,9) bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanan ölümlerin, toplam ölümler içindeki oranının Türkmenistan'da ise en düşük (%72,3) düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 7'de TDT üyesi ve gözlemci ülkelerde, bulaşıcı hastalıklar, anne ölümleri, doğum öncesi ve beslenme koşullarından kaynaklanan ölümlerin toplam ölümler içindeki oranı yıllara göre sunulmuştur.

Tablo 7. Bulaşıcı Hastalıklar, Anne Ölümleri, Doğum Öncesi ve Beslenme Koşullarından Kaynaklanan Ölümlerin Toplam Ölümler İçindeki Oranı (%), TDT Ülkeleri

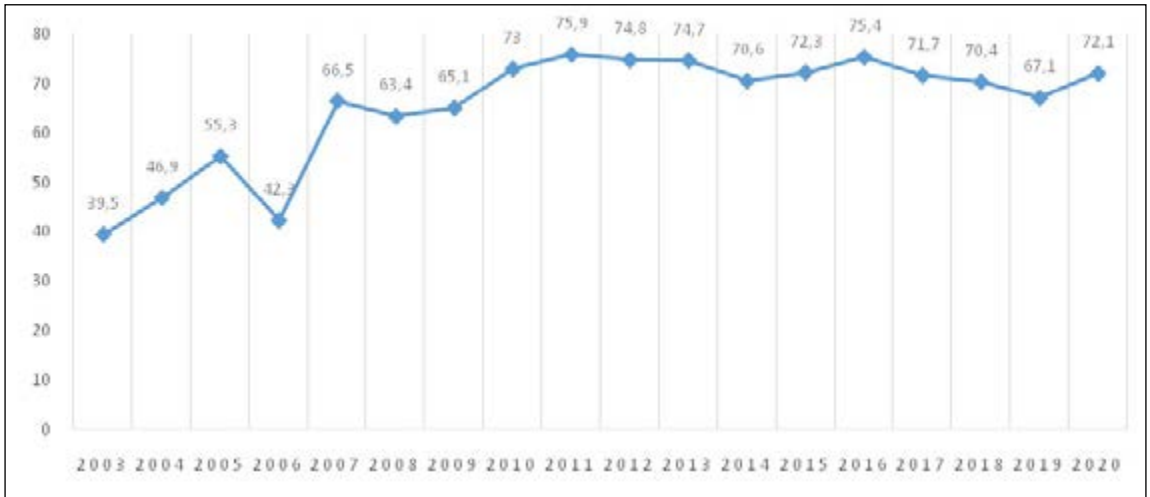
Ülke	2000	2010	2015	2019
Azerbaycan	18,8	10,2	7,4	6,0
Kazakistan	9,4	7,4	6,1	5,1
Kırgızistan	17,0	12,9	11,3	10,4
Türkiye	13,4	6,1	5,5	5,2
Özbekistan	20,3	13,2	10,5	8,2
TDT5-Ort	15,8	10,0	8,2	7,0
Macaristan	1,8	1,5	2,1	2,0
Türkmenistan	22,5	19,5	22,9	22,0

Kaynak: WB. (2022). World Development Indicators

TDT üyesi ülkelerde, bulaşıcı hastalıklar, anne ölümleri, doğum öncesi ve beslenme koşullarından kaynaklanan ölümlerin toplam ölümler içindeki oranının 2002 yılında ortalama %15,8 olduğu ve 2019 yılında ise %7'ye düştüğü görülmektedir. 2019 yılı itibarıyla Türkiye'de %5,2; Kazakistan'da %5,1 ve Azerbaycan'da %6 olan bu gösterge, Kırgızistan'da ise %10,4 ile üye ülkeler arasındaki en yüksek orandır. Gözlemci ülke statüsünde olan Macaristan'da üye ve gözlemci ülkeler arasında en düşük düzeyde olan (%2) bulaşıcı hastalıklar, anne ölümleri, doğum öncesi ve beslenme koşullarından kaynaklanan ölümlerin toplam ölümler içindeki oranının, Türkmenistan'da ise üye ve gözlemci ülkeler arasındaki en yüksek (%22) düzeyde olduğu görülmektedir.

Grafik 4'te yıllar itibarıyla Türkiye'de sağlık hizmetlerinden genel memnuniyet oranları verilmektedir. Buna göre Türkiye'de 2003 yılında %39,5 olan memnuniyet oranı yaklaşık olarak 2 kat artarak 2020 yılında %72,1'e yükseldiği görülmektedir.

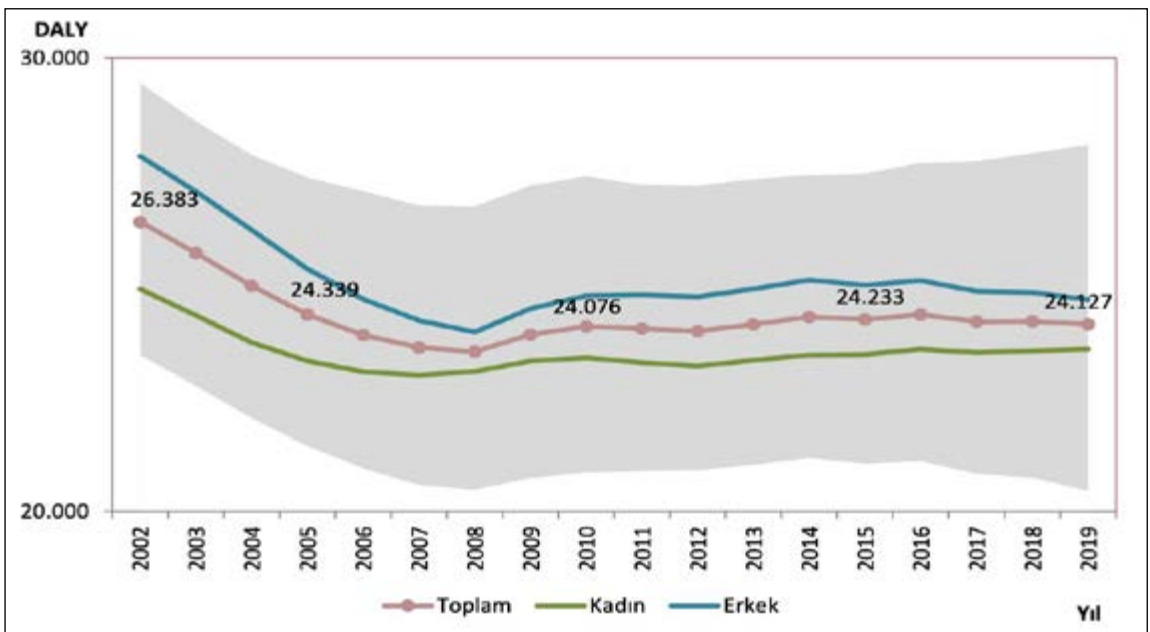
Grafik 4. Yıllara Göre Sağlık Hizmetlerinden Genel Memnuniyet, (%), Türkiye

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Erken yaşlardaki ölümler ile ölümlerle sonuçlanmayan ancak uzun dönemli işlev kaybına yol açan hastalıklar ve yaralanmalar nedeniyle kaybedilen yılları ifade eden bir ölçüt olan DALY (Engelliliğe Ayarlanmış Yaşam Yılı), sağlıklı yaşam yıllarından kaybı ifade eder. DALY; ölüme yol açmayan ancak ideal olmayan sağlık koşullarında yaşanan yılları ifade eden Engellilikle Geçirilen Yaşam Yılı (YLD) ile erken ölüm sebebiyle kaybedilen yaşam yıllarını ifade eden Kaybedilen Yaşam Yılı (YLL) toplamından oluşur.

Türkiye’de yıllara göre yüz bin kişiye düşen DALY, Grafik 5’te gösterilmiştir.

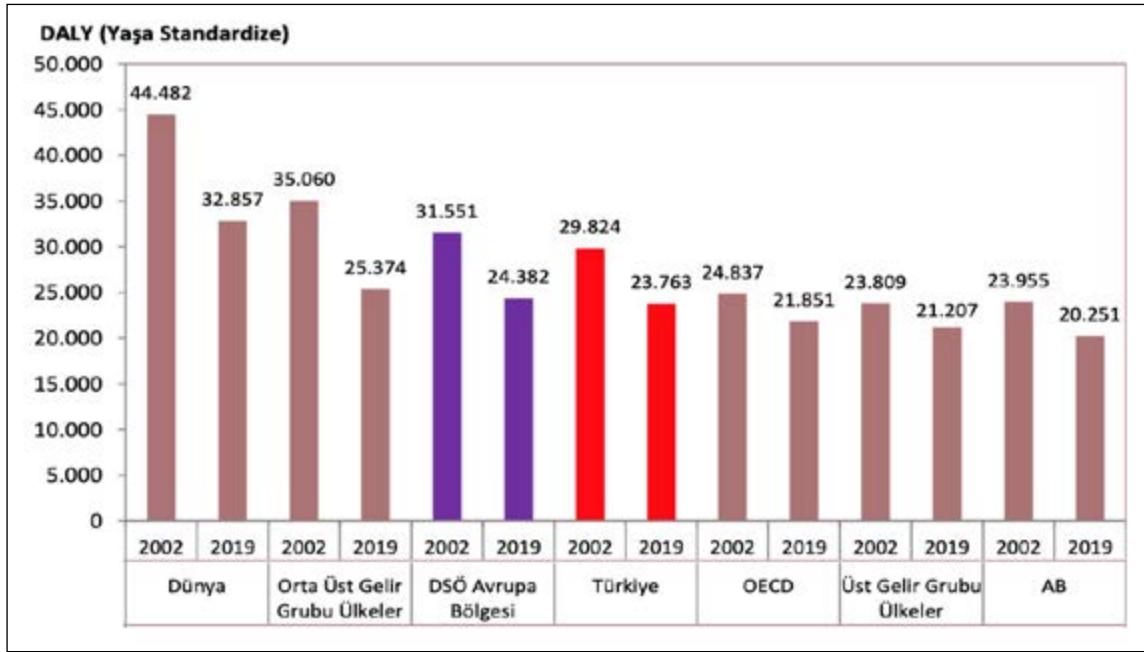

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

2002 yılında yüz bin kişiye ortalama 26.383 DALY düşerken, 2019 yılında 24.127 DALY düşmektedir. Şekil içerisinde yer alan gölgelendirme, yapılan tahminler için güven aralığını ifade etmektedir.

Yüz bin kişiye düşen DALY'nin uluslararası karşılaştırması Grafik 6'da verilmiştir.

Grafik 6. 100.000 Kişiye Düşen DALY'nin Uluslararası Karşılaştırması, Yaşa Standardize, 2002, 2019

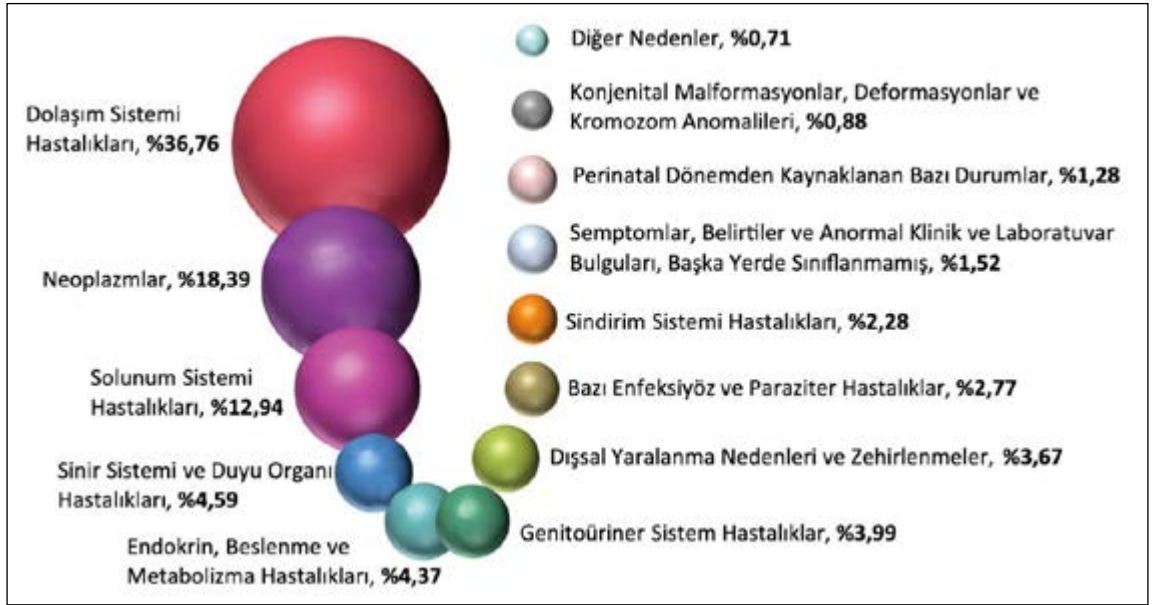

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Ülke ve yıllar arası karşılaştırmaya olanak sağlamak adına ölçümler yaşa standardize edilerek sunulmuştur. Türkiye'nin, 2019 yılı itibariyle OECD üyesi ülkelerin ortalamasından daha yüksek, DSÖ Avrupa Bölgesi ülkelerin ortalamasına benzer bir DALY dağılımına sahip olduğu görülmektedir.

Türkiye'de görülen ölümlerin ICD-10 Ana Tanı Gruplarına göre dağılımı Grafik 7'de sunulmuştur.

Grafik 7. ICD-10 Ana Tanı Gruplarına Göre Ölüm Nedenlerinin Dağılımı, (%), 2019

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

2019 yılı verilerine göre Türkiye’de dolaşım sistemi hastalıkları %36,76 ile ölümlerin en büyük nedeni durumundadır. Bunu %18,36 ile neoplazmalar, %12,4 ile de solunum sistemi hastalıkları takip etmektedir.

TÜRK SAĞLIK SİSTEMİNE

3.

GENEL BİR BAKIŞ

- ♥ Organizasyon ve Yönetişim
- ♥ Finansman
- ♥ Fiziksel ve İnsan Kaynakları
- ♥ Hizmet Sunumu
- ♥ Sağlıkta Ar-Ge, Medikal Ürünler ve Teknolojiler
- ♥ Sağlık Bilgi Sistemleri
- ♥ Sağlık Reformları

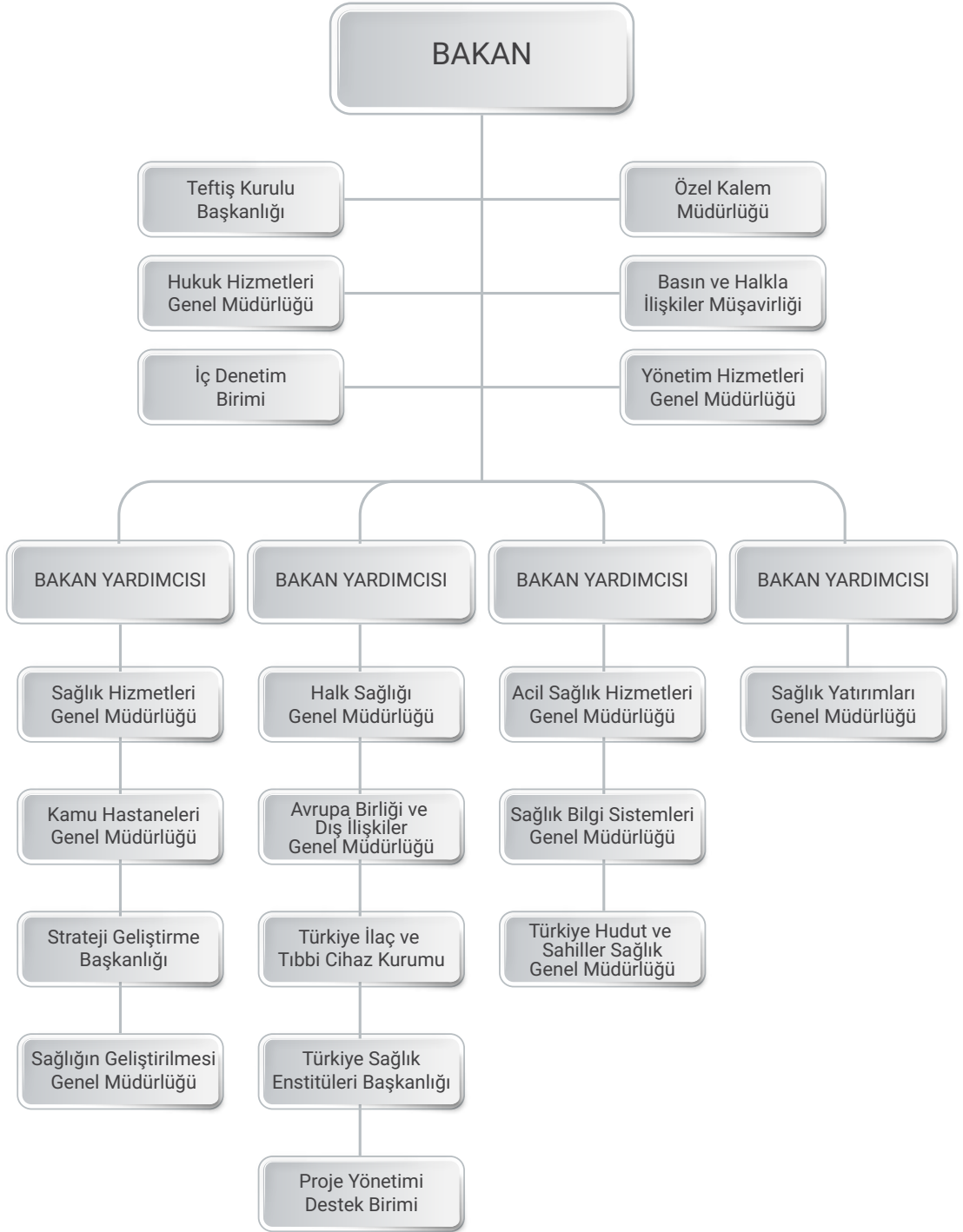
3.1. ORGANİZASYON VE YÖNETİŞİM

Türkiye, 2018 yılında parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçmiş olup, kamu yönetimi ve politika oluşturma süreçlerini kapsamlı bir şekilde yeniden yapılandırmıştır. Bu yeni yapı çerçevesinde Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu, Cumhurbaşkanının başkanlığında politika belirlemektedir. Sağlık Bakanlığı ise sağlık politikalarının uygulayıcısı olarak görev yapmakta, işgücü planlamasını, ilaç, aşı, kozmetik ve tıbbi cihazların düzenlenmesini ve sağlık araştırma ve geliştirmesini denetlemektedir (Yıldırım 2022).

Türkiye’de sağlık yönetiminde ve sağlık politikası oluşturma sürecinde çok sayıda aktör yer almaktadır. Devlet; planlama, koordinasyon, finansal açıdan destek ve sağlık kurumlarının geliştirilmesi açısından temel sorumluluğunu Cumhurbaşkanlığı (Cumhurbaşkanı, Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı gibi) başta olmak üzere, SB, Parlamento, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlar aracılığı ile yerine getirmektedir. Bunlara ek olarak; sendikalar, meslek örgütleri ve diğer sivil toplum kuruluşları da Türkiye’de sağlık politikası oluşturma sürecindeki aktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca, DSÖ, DB, OECD, IMF, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve sağlık teknolojisi şirketleri (ilaç ve tıbbi cihaz şirketleri başta olmak üzere) gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar ve AB gibi uluslararası organizasyonlar Türkiye’deki sağlık politikalarının şekillenmesinde doğrudan ve/veya dolaylı olarak etkili olabilmektedir (Yıldırım 2022).

Sağlık Bakanlığı yetki, görev ve sorumluluklarını temel olarak Anayasa, Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve diğer ilgili mevzuattan almaktadır. Sağlık Bakanlığının örgütlenme yapısı şu anda bir Bakan, dört bakan yardımcısı ve bunlara bağlı Genel Müdürlükler ve ilgili diğer idari birimlerden oluşmaktadır (Şekil2). Bu birimler, ilgili mevzuat çerçevesinde Bakanlık işlerinin yürütülmesinden, politika uygulamalarından ve planlanan faaliyetlerin gerçekleştirilmesinden de sorumludurlar. Bakanlıktaki örgütlenme, sorumluluğun aşağıdan yukarıya yöneldiği dikey bir yapıdadır ve il düzeyinde müdürlükler ve ilçe sağlık müdürlükleri düzeyinde işlevlerine göre ayrılmış bölümler yer almaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2022).

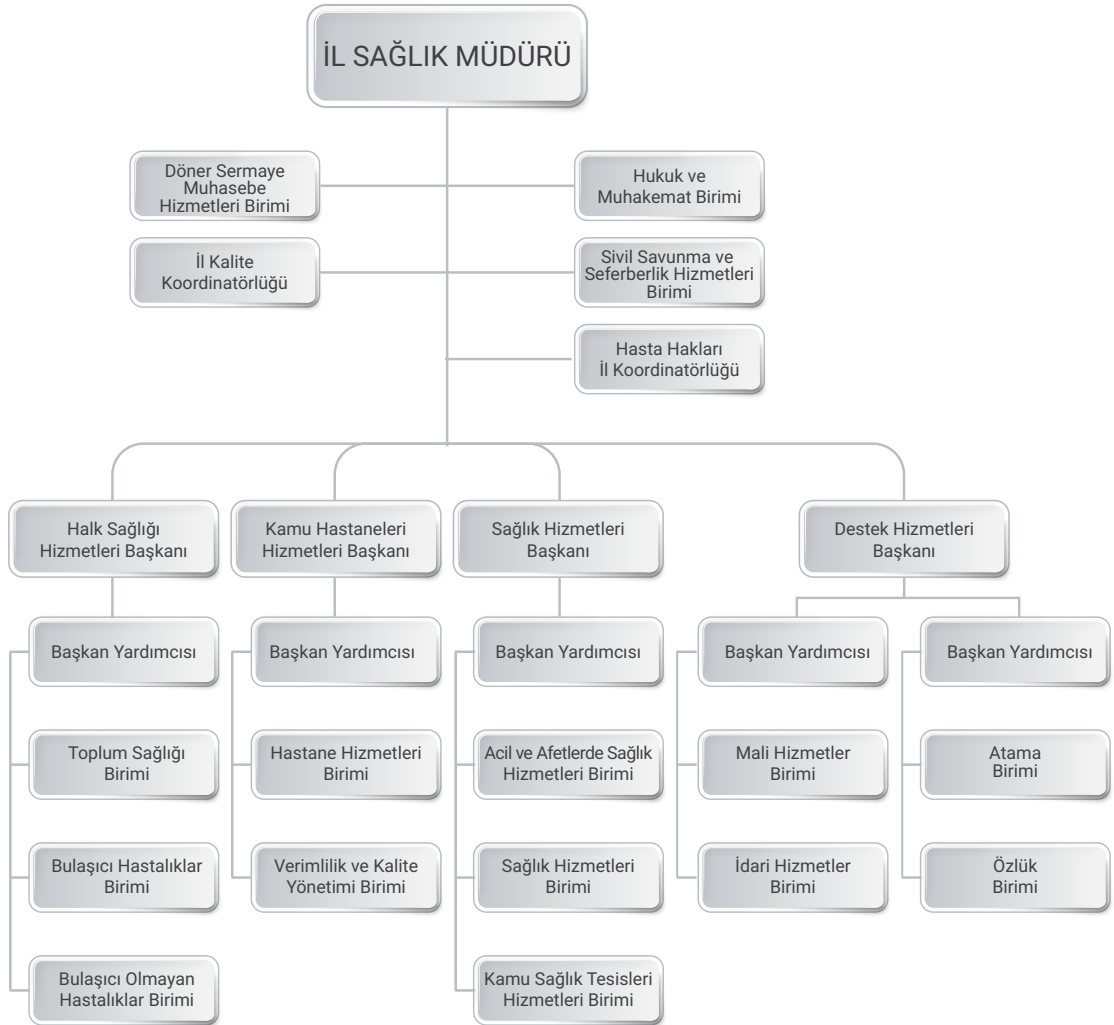
Şekil 2. Sağlık Bakanlığı Merkez Teşkilat Şeması

Kaynak: Sağlık Bakanlığı(2022) (erişim: 02.09.2022)

Sağlık Bakanlığı tarafından sağlanan hizmetlerin il düzeyinde idaresinden il sağlık müdürlükleri (81 ilde) sorumludur. İl sağlık müdürlükleri, idari konularla ilgili ilin en yüksek mülki amiri olan Valiye, teknik konularla ilgili ise Sağlık Bakanlığı'na karşı sorumludur. İl Sağlık Müdürlüklerinin organizasyon şeması Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Sağlık Bakanlığı Taşra Teşkilat Şeması

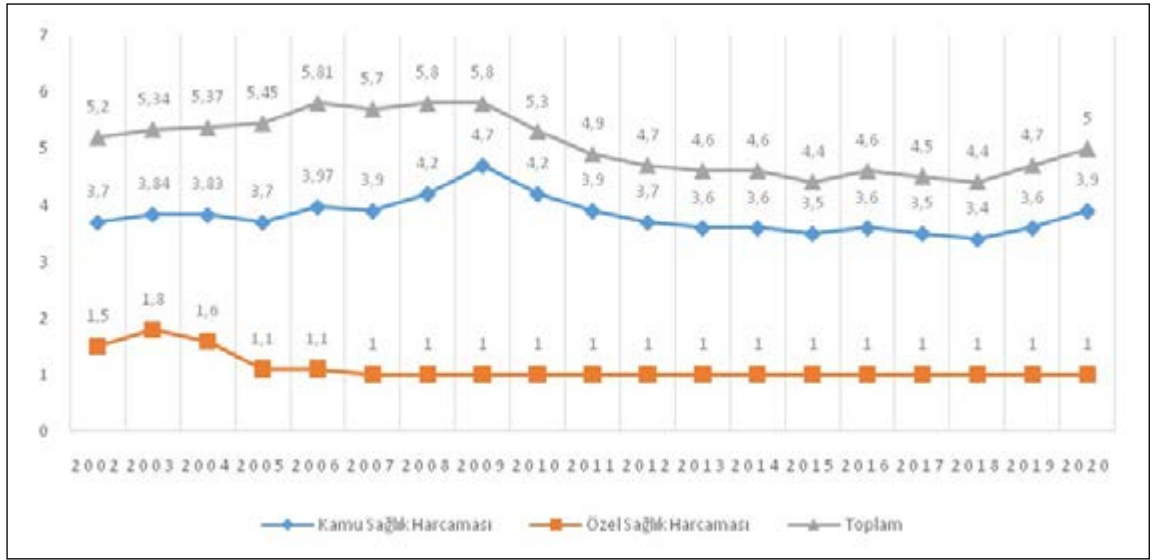
Kaynak: <https://burdurism.saglik.gov.tr/TR-161478/organizasyon-semasi.html> (erişim: 02.09.2022)

3.2. FİNANSMAN

Sağlık finansmanı birincil ve ikincil kaynaklardan gelir elde etme, fon havuzlama ve hizmet sunuculara ödeme yapma süreci olarak tanımlanabilir (WHO 2000). Türkiye sağlık sisteminde 2006 yılına kadar parçalı, çok başlı, nimet ve külfette standart olmayan bir finansman sistemi (SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı, Aktif Memurlar ve Yeşil Kart programları gibi) hâkimdi. Ancak Sağlıkta Dönüşüm ve Sosyal Güvenlik Reformu (SDSGR) kapsamında 2006 yılında çıkarılan Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ve GSS Kanunları ile sağlık finansman kurumları tek çatı altında birleştirilmiştir. Mevcut durumda, SGK bünyesindeki GSS programı, sosyal prim gelirleri ile finanse edilmekte ve tüm nüfusa sağlık güvencesi sağlamaktadır. Yoksulların primleri ise devlet tarafından ödenmektedir. GSS reformu ile parçalanmış bir yapıya sahip finansman sisteminden kaynaklanan problemlerin üstesinden gelmek ve tüm nüfusu kapsam içine alacak evrensel bir sağlık kapsamı güvencesi sağlamak ve var olan sağlık güvencesi programlarını tek çatı altında birleştirmek amaçlanmıştır (Yıldırım 2012, 2022).

Sağlık harcamaları açısından değerlendirildiğinde, 2020 yılındaki toplam sağlık harcamasının GSYİH'ye oranı 2002 ile hemen hemen aynı düzeydedir. Ancak GSYİH içindeki kamusal harcamalar biraz artarken, özel sağlık harcamaları ise oransal olarak bir miktar düşüş eğilimi göstermiştir (Grafik 8).

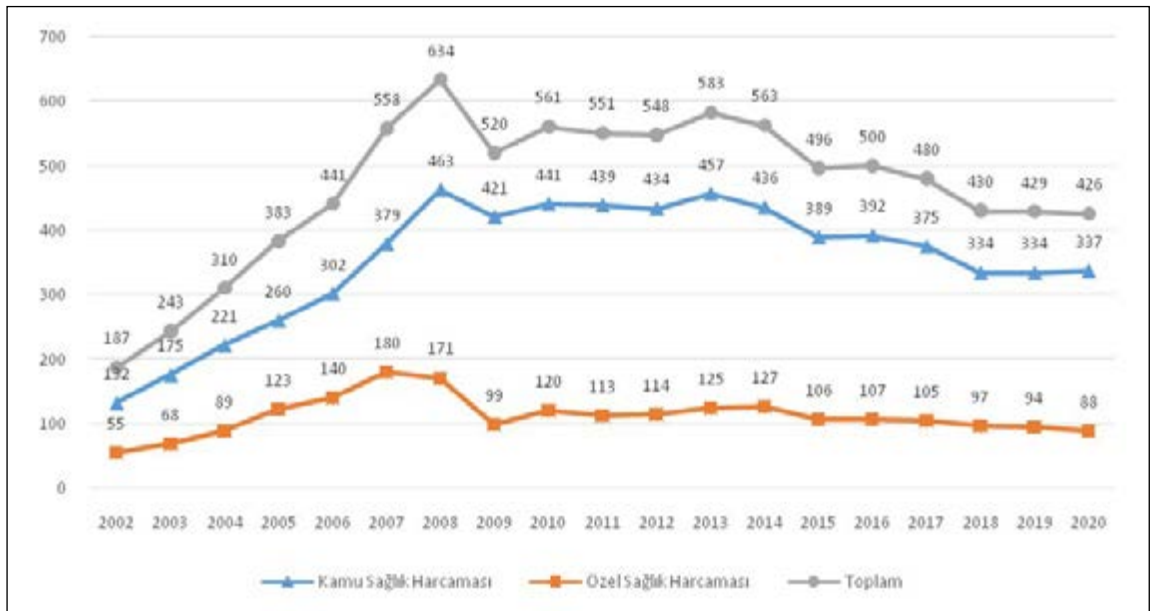
Grafik 8. Yıllara Göre Kamu ve Özel Sağlık Harcamasının GSYİH İçindeki Payı, (%), Türkiye

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Yıllara göre kişi başı kamu ve özel sağlık harcamaları artış eğilimi göstermiştir. Buna göre 2002 yılında kişi başı kamu sağlık harcaması 132 \$ iken, bu rakam 2020 yılında 337\$ olmuştur (Grafik 9).

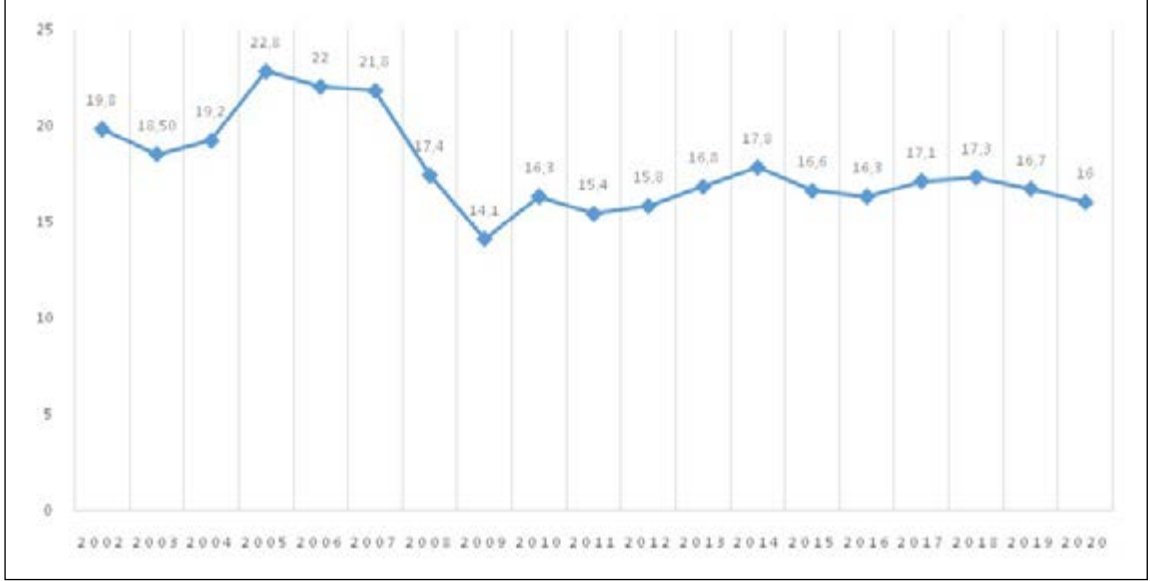
Grafik 9. Yıllara Göre Kişi Başı Kamu ve Özel Sağlık Harcaması, ABD \$, Türkiye

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Vatandaşların doğrudan cepten yaptığı harcamaların toplam sağlık harcaması içindeki payında da azalma meydana gelmiştir. 2002 yılında bu oran %19,8 iken, 2020 yılında %16'ya gerilemiştir (Grafik 10).

Grafik 10. Yıllara Göre Cepten Yapılan Sağlık Harcamalarının Toplam Sağlık Harcamaları İçindeki Oranı, (%) , Türkiye

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Bir hanenin gıda harcamaları dışında, yıllık gelirinin %40 ve fazlasını sağlık için harcaması katastrofik sağlık harcaması olarak nitelendirilmektedir. Katastrofik sağlık harcaması yapan hane yüzdesinde düşüş meydana gelmiştir. Benzer şekilde sağlık harcaması nedeniyle yoksullaşan hane oranı da düşüş eğilimi göstermiştir (Grafik 11).

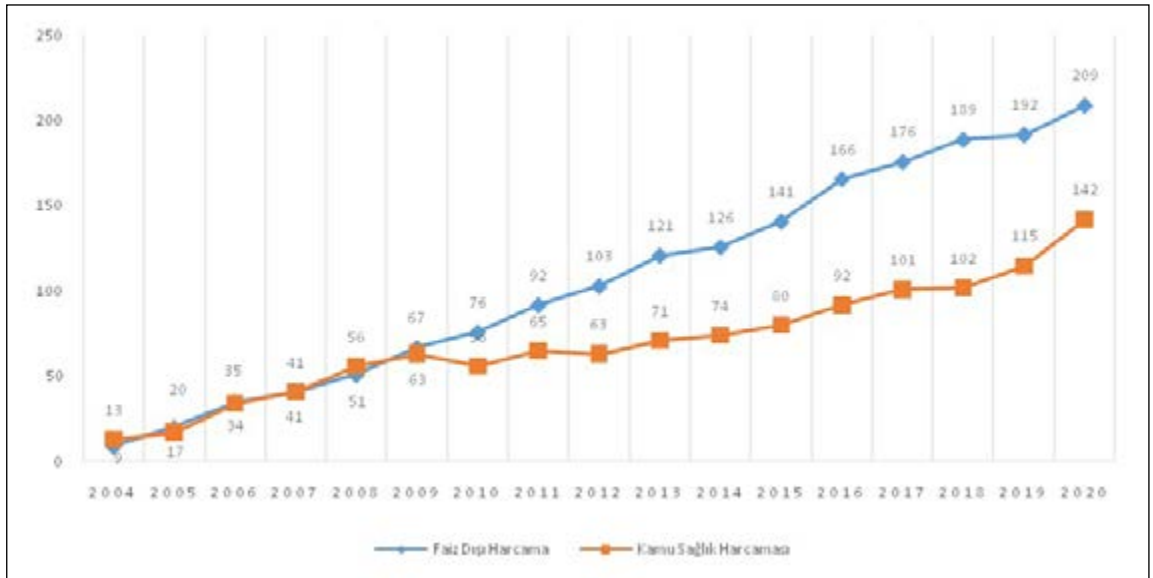
Grafik 11. Yıllara Göre Katastrofik Sağlık Harcaması, (%), Türkiye

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Sağlık harcamaları açısından değerlendirdiğimizde Türkiye’de toplam sağlık harcamalarının GSYİH’ye oranında son 20 yılda bir değişim olmadığı ve aynı düzeyde seyrettiği görülmektedir (Grafik 8). Diğer taraftan faiz dışı genel kamu harcamaları %209 artarken, kamu sağlık harcamalarının artış oranının %142 ile daha düşük bir düzeyde kaldığı görülmektedir (Grafik 12).

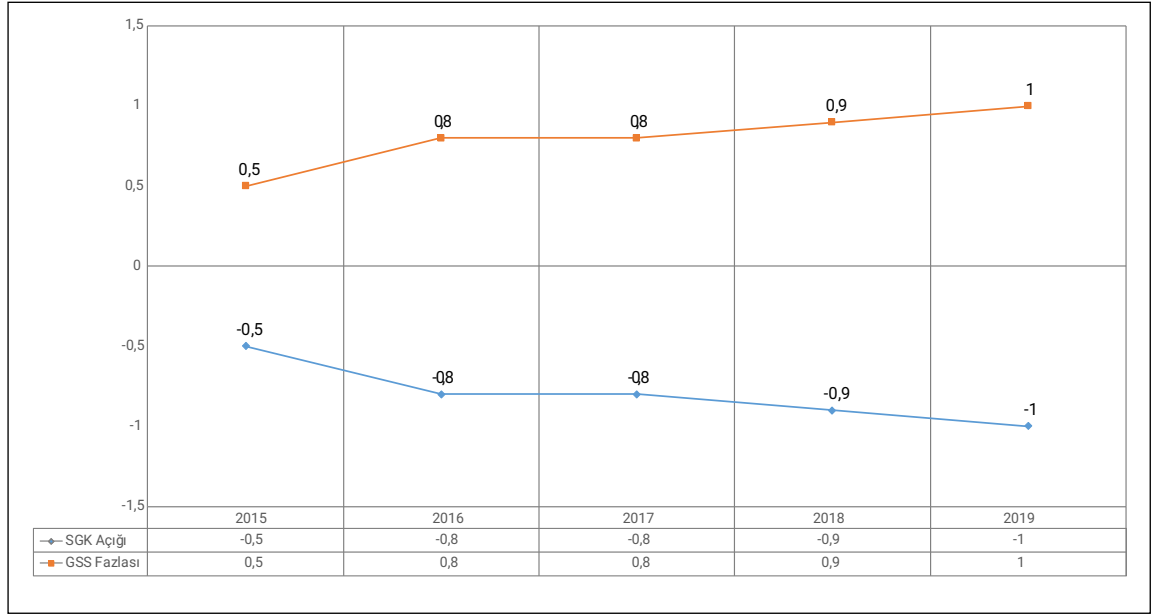
Grafik 12. Yıllara Göre Faiz Dışı Genel Kamu Harcamalar ve Kamu Sağlık Harcamalarının Artış Oranı, (%), Türkiye

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Her ne kadar SGK yıllar itibariyle finansal açık veren bir kurum ise de SGK bünyesindeki GSS fazlalık veren bir kalemdir. SGK'nın açıklarının temel sebebi uzun vadeli sigorta kol- larıdır. Yani emekli aylıklarıdır (Grafik 13).

Grafik 13. SGK ve GSS'nin Açık ve Fazlalarının GSYİH'ye Oranı

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (2016)

2019 yılı itibariyle TDT üyesi ülkelerde, kamu sektörü sağlık harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki oranına bakıldığında en yüksek oranın %10,7 ile Özbekistan'da, en düşük oranın ise %3,9 ile Azerbaycan'da olduğu görülmektedir. Toplam sağlık harcamalarının içerisinde cepten yapılan sağlık harcamalarının oranı ise Azerbaycan'da %72,1; Kazakistan'da %45,1 düzeyindeyken Macaristan'da %26,6 ve Türkiye'de 17,8 düzeyindedir. Türkiye'de toplam sağlık harcamalarının %77,5'i kamu sektörü tarafından yapılan harcamalardan oluşurken bu oran Azerbaycan'da %46,3; Macaristan'da %65 ve Kırgızistan'da ise sadece %9,2 düzeyindedir. DSÖ tahminlerine göre toplam sağlık harcamalarının GSYİH içindeki oranlarına bakılacak olursa Macaristan'da %7,4; Kırgızistan'da %6,5; Azerbaycan'da %6; Türkiye'de %5,4 ve Türkmenistan'da %2,1 olduğu görülmektedir (Tablo 8).

Tablo 8. Sağlık Finansmanı ile İlgili Göstergeler, 2019, TDT Ülkeleri

Ülkeler	Toplam kamu harcamalarının yüzdesi olarak kamu sağlık harcamaları (WHO Tahminleri)	Toplam sağlık harcamasının yüzdesi olarak cepten sağlık harcamaları (WHO tahminleri),	Toplam sağlık harcamasının yüzdesi olarak kamu sağlık harcaması (WHO tahminleri)	GSYİH'nın yüzdesi olarak toplam sağlık harcaması (WHO tahminleri)
Azerbaycan	3,9	72,1	46,3	6
Kazakistan	10,9	45,1	evy	4,4
Kırgızistan	11,9	39,4	9,2	6,5
Türkiye	10,5	17,8	77,5	5,4
Özbekistan	10,7	43,9	evy	5,8
TDT5-Ort	9,58	43,6	44,3	5,6
Macaristan	10,1	26,6	65	7,4
Türkmenistan	8,7	34,8	56,5	2,1

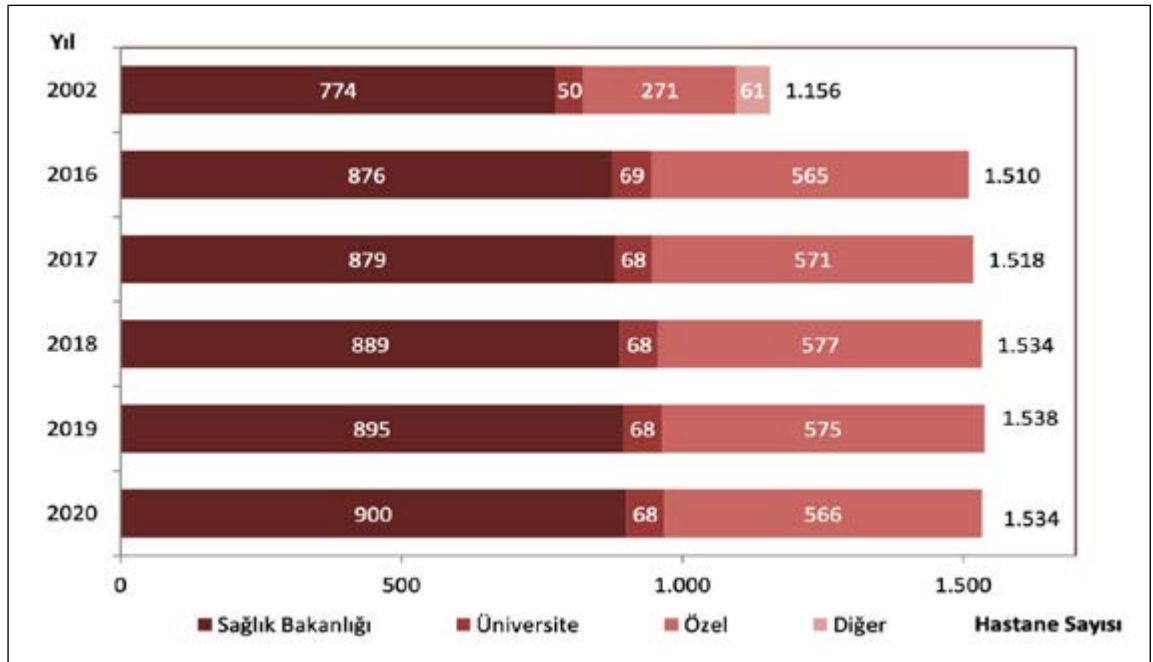
Kaynak: WHO. (2022). WHO The Global Health Observatory (<https://www.who.int/data/gho>, erişim: 02.09.2022) * 3 ülkenin ortalamasıdır.

3.3. FİZİKSEL VE İNSAN KAYNAKLARI

3.3.1. Fiziksel Kaynaklar

Türkiye’de sağlık hizmetleri ağırlıklı olarak kamu sağlık tesisleri aracılığı ile sunulmaktadır. Sağlık Bakanlığı’na ait olan bu sağlık tesislerinin yanı sıra, üniversiteler ve özel sektör de sağlık hizmeti sunumunda yer alan diğer aktörlerdir. Türkiye’de yıllara ve sektörlere göre hastane sayısı Grafik14’te verilmiştir.

Grafik 14. Yıllara ve Sektörlere Göre Hastane Sayısı, Türkiye

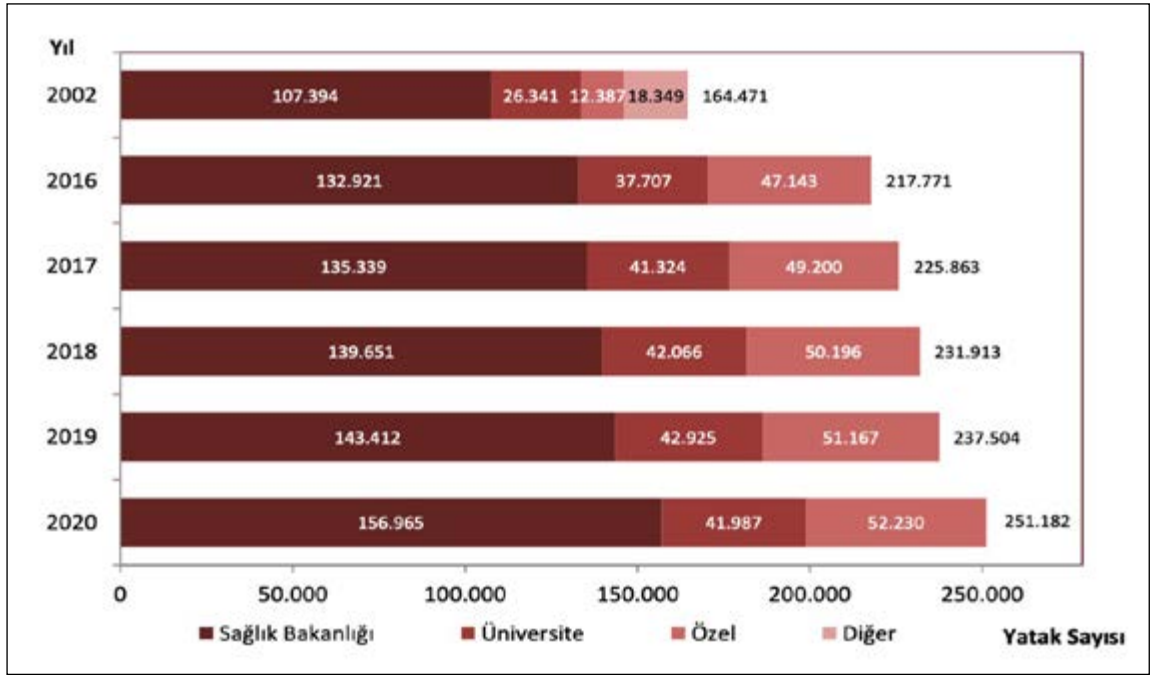

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Türkiye’de 2020 yılı itibariyle 900’ü Sağlık Bakanlığı’na, 68’i üniversitelere, 566’sı özel sektöre ait olmak üzere toplam 1.534 adet hastane bulunmaktadır.

Bu hastanelerde mevcut olan yatak sayıları ise Grafik15’te sunulmuştur:

Grafik 15. Yıllara ve Sektörlere Göre Hastane Yatağı Sayısı, Türkiye

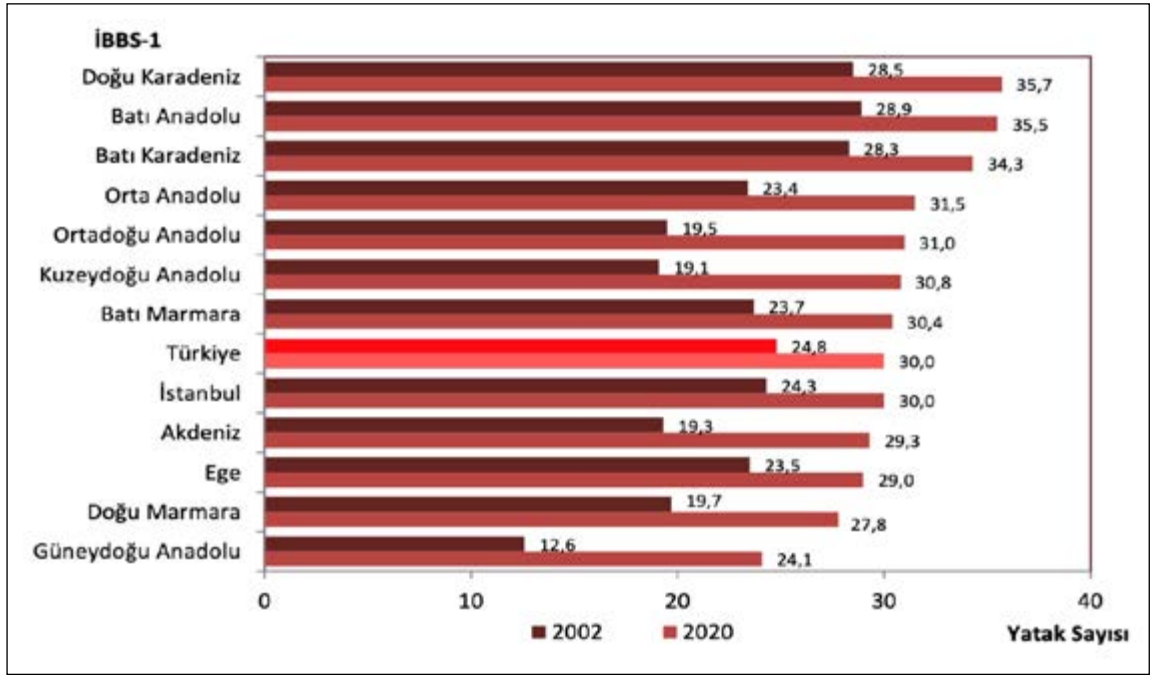

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Türkiye’de 2020 yılı itibariyle 156.965’i Sağlık Bakanlığı’na, 41.987’si üniversitelere, 52.230’u özel sektöre ait olmak üzere toplam 251.230 adet yatak bulunmaktadır.

On bin kişi başına düşen yatak sayısına ait veriler, Grafik16’da sunulmuştur:

Grafik 16. On Bin Kişiyeye Düşen Hastane Yatağı Sayısı, Tüm Sektörler, 2002, 2020, Türkiye

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

2002 yılında on bin kişi başına 24,8 yatak düşerken bu rakam 2020 yılında 30'a yükselmiştir. Bu yataklardan 2002 yılında 16,2'si Sağlık Bakanlığına ait hastanelerde bulunmakta iken 2020 yılında ise 18,8'i Sağlık Bakanlığına ait hastanelerde bulunmaktadır. On bin kişiye düşen hastane yatağı sayısı açısından uluslararası karşılaştırmalara bakıldığında, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde bu sayının ortalama 49, OECD üyesi ülkelerde ise 43,9 olduğu görülmektedir.

2002 yılında Türkiye'de toplam 58 adet MR, 323 adet BT cihazı bulunurken, 259 EKO ve 1.005 adet de ultrason cihazı bulunmaktaydı. 2020 yılına gelindiğinde, MR cihaz sayısı 939'a, BT cihazı sayısı 1.248'e, ultrason sayısı 6.080'e, Mamografi cihazı sayısı ise 982'ye yükselmiştir (Tablo9).

Tablo 9. Yıllara Göre Hastanelerde Cihaz Sayıları, Türkiye

	2002	20016	2017	2018	2019	2020
MR	58	836	884	915	902	939
BT	323	1.152	1.186	1.211	1.213	1.248
Ultrason	1.005	5.470	5.635	5.846	6.098	6.080
Doppler Ultrason	681	4.679	4.892	5.557	6.383	6.538
EKO	259	2.121	2.269	2.520	2.714	2.823
Mamografi	647*	931	947	966	961	982

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022), *Mamografi cihaz sayısı 2008 yılına aittir.

Tablo 10'de tıbbi cihazların sektörlere göre dağılımı verilmiştir. MR cihazının özel sektör hastanelerinde daha fazla sayıda olduğu görülürken, BT cihazı sayısı ise Sağlık Bakanlığı hastanelerinde daha yüksektir. Doppler Ultrason cihazları daha çok Sağlık Bakanlığı hastanelerinde kümelenmişken, ultrason cihazlarının ise Sağlık Bakanlığı ve özel sektör hastanelerinde birbirine yakın sayıda olduğu görülmektedir.

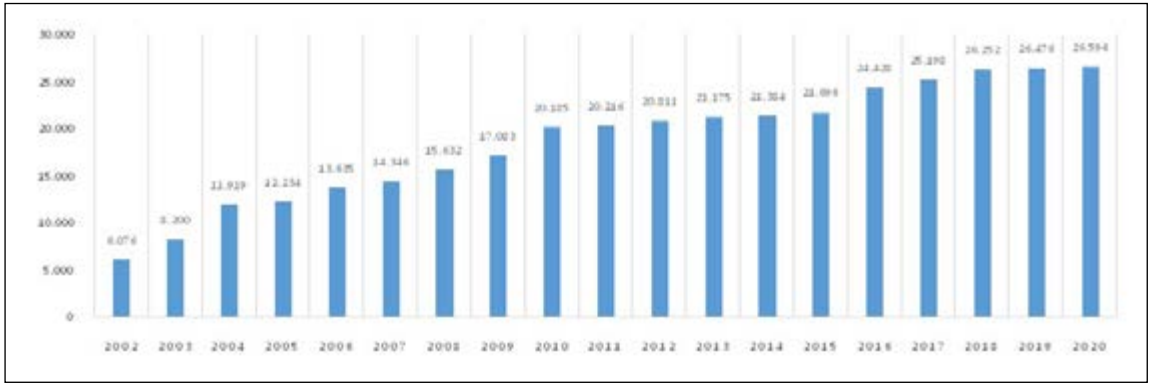
Tablo 10. Sektörlere Göre Hastanelerde Cihaz Sayıları, Türkiye

	Sağlık Bakanlığı	Üniversite	Özel	Toplam
MR	369	113	457	939
BT	570	144	534	1.248
Ultrason	2.555	946	2.579	6.080
Doppler Ultrason	4.286	588	1.664	6.538
EKO	1.726	311	786	2.823
Mamografi	412	75	495	982

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Türkiye SDP kapsamında 2005 yılında aile hekimliği uygulamasını başlatmış ve 2010 yılında da ülkenin tamamında uygulamaya başlamıştır. Türkiye, aile hekimliği modeli ile birinci basamak sağlık hizmetlerini güçlendirmeyi ve diğer hizmet düzeyleri üzerinde yetki ve kontrol sahibi olacak bir yapıya kavuşturmayı hedeflemektedir (Sağlık Bakanlığı 2003). Yıllara göre aile sağlığı merkezi muayene odası sayısı Grafik 17'de görülmektedir. 2002 yılında 6.076 olan muayene odası, 2020'de 26.594'e çıkarak 4 kattan fazla bir artış göstermiştir (Grafik 17).

Grafik 17. Yıllara Göre Aile Sağlığı Merkezi Muayene Oda Sayısı

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Yıllara ve sektörlere göre hastane sayısında yaklaşık olarak üçte bir oranında bir artış yaşanmıştır. Ek olarak hastane yatağı sayılarında da artışlar görülmüştür. Bu artışlar içinde nitelikli hastane yatağı sayısının oranı 2002 yılında %11,7 iken bu oran 2020 yılında %78,5'lere ulaşmıştır (Grafik 18).

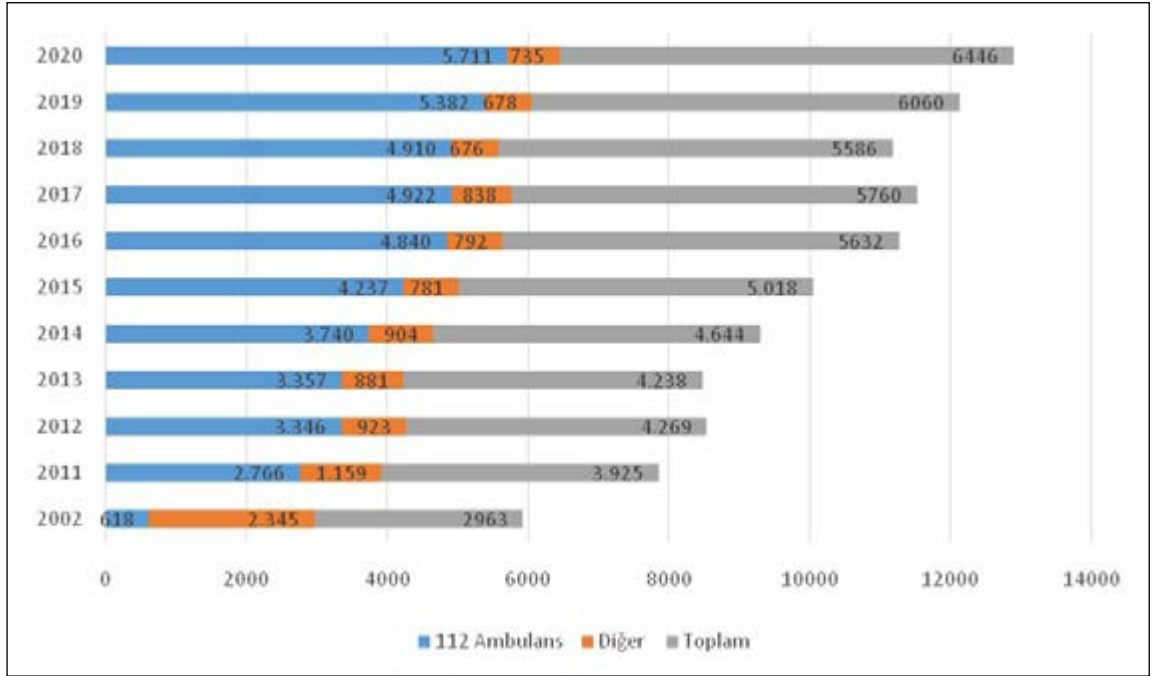
Grafik 18. Yıllara ve Sektörlere Göre Hastane Yatağı ve Nitelikli Hastane Yatağı Sayısı, Türkiye

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Türkiye'deki acil sağlık hizmetleri açısından bir değerlendirme yapıldığında ise 2002 yılı sonunda 618 olan tam donanımlı 112 ambulansı sayısının 2020 yılı itibarıyla 5711'e ulaştığı görülmektedir. 2002 yılı sonunda 481 olan 112 istasyon sayısı ise on sekiz yıl içinde 3050'ye çıkarılmıştır. Ayrıca, kar paletli ambulans, motosikletli acil müdahale ekibi, hava ve deniz bot ambulans sistemleri de hizmete girmiştir (Grafik 19).

Grafik 19. Yıllara Göre Ambulans Sayısı, Sağlık Bakanlığı

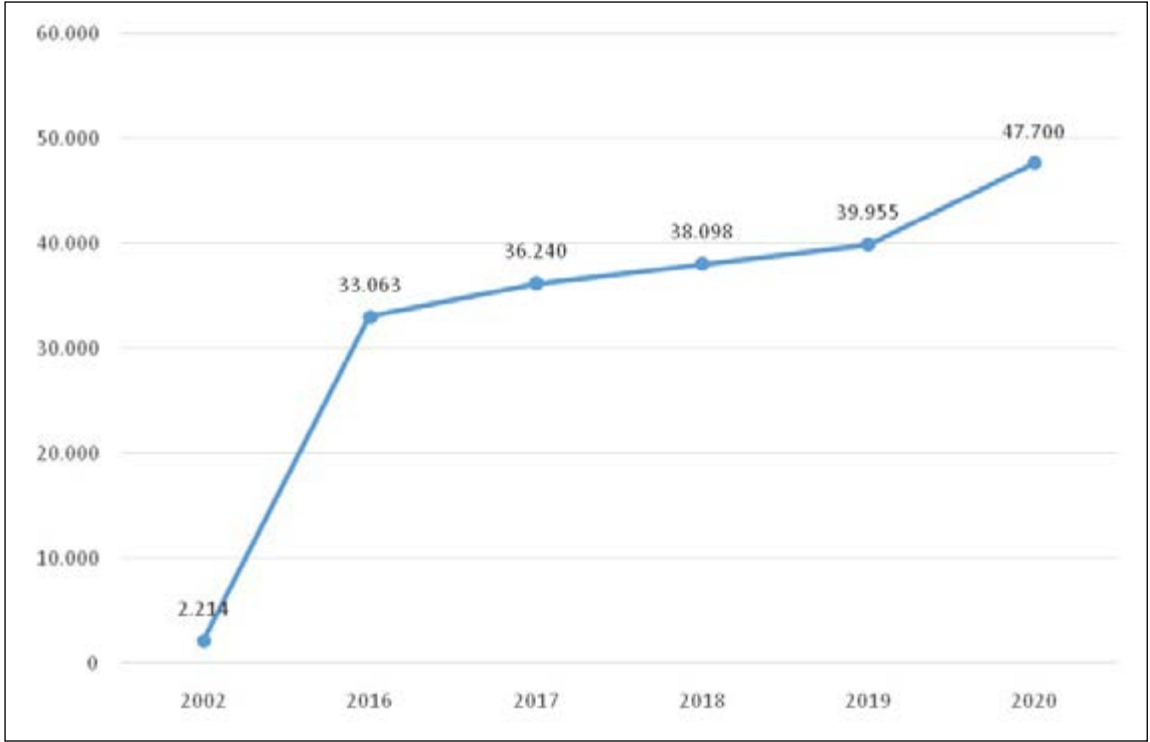

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Ayrıca afet ve acil durumlarda sağlık hizmetlerine yönelik olarak kurulan Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri (UMKE) kapsamında 81 ilde özel eğitimli 8.068 sağlık personeli yetiştirilmiştir. Her biri 30 yataklı, ameliyathane ve görüntüleme ünitesi bulunan mobil hastane vasfında 10 adet ağır iklim tipi sahra hastanesi oluşturulmuştur. Ek olarak acil sağlık hizmetleri yurt dışı eğitimleri de gerçekleştirilmiştir. Acil Sağlık Eğitim Projesi (ASEP) kapsamında Uluslararası Acil, Afet, Eğitim ve Simülasyon Merkezinde Nijer, Arnavutluk Cumhuriyeti, Kosova Cumhuriyeti, Macaristan, Makedonya Cumhuriyeti, Lübnan, Kırgızistan, Moğolistan, Benin-Fildişi Sahili, Endonezya, Azerbaycan, Tacikistan, Gambiya, Etiyopya'dan 24 (361 sağlık personeli) gruba eğitim verilmiştir (Akdağ 2016).

Yıllar itibarıyla yoğun bakım yatak sayılarında kayda değer artışlar yaşanmıştır (Grafik 20).

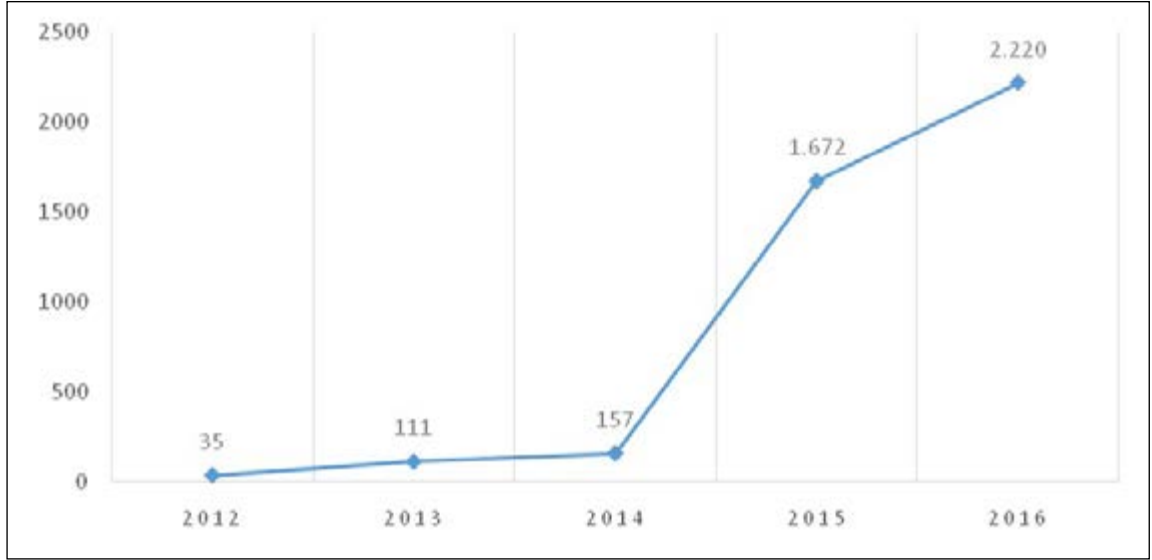
Grafik 20. Yoğun Bakım Yatak Sayıları, Türkiye

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Yaşlanan nüfus ve artan kronik hastalıklar ile uzun süreli bakım ihtiyacı giderek artmış olup bu ihtiyaca binaen uzun süreli bakım yatak sayısı da artış eğilimi göstermiştir (Grafik 21).

Grafik 21. Uzun Süreli Bakım Yatak Sayısı, Türkiye

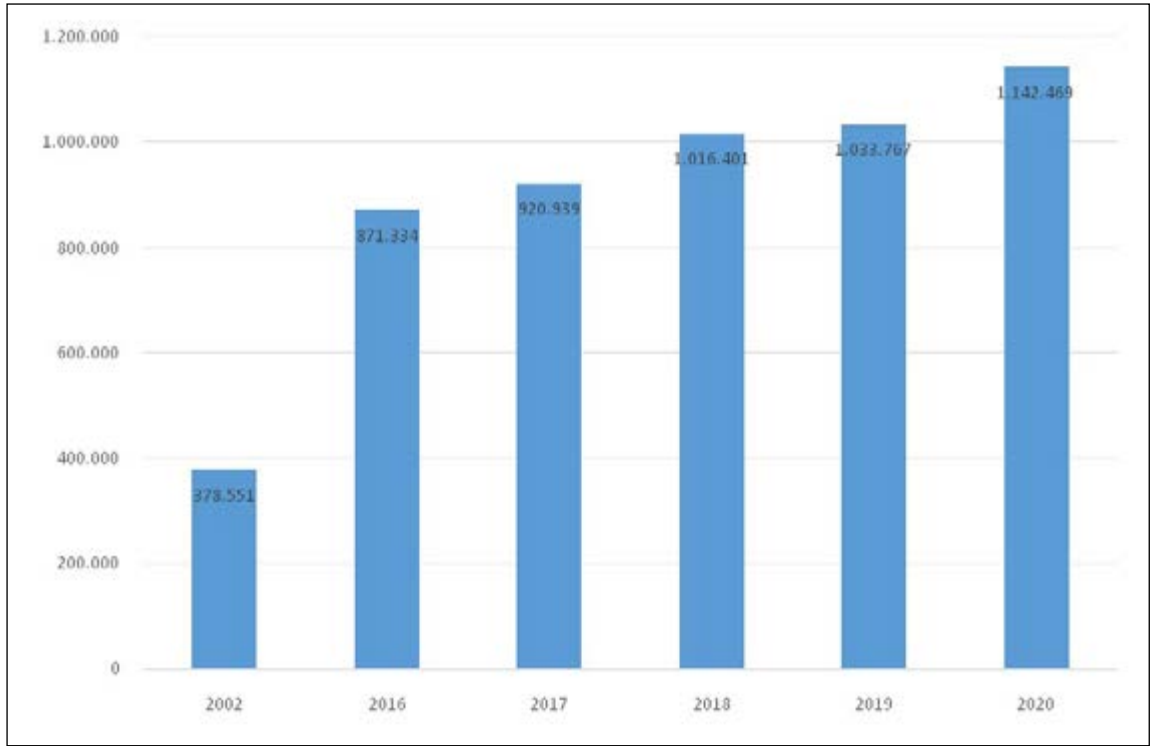
Kaynak: Akdağ (2016)

Ek olarak ağız ve diş sağlığı hizmetlerinde, tıbbi teknoloji kapasitesinde ve organ nakli sayısında ciddi iyileştirmeler sağlanmış ve TÜRKÖK projesi geliştirilmiştir. Diğer taraftan Bakanlığa bağlı tüm hastanelerde hasta hakları birimi kurulmuş ve hastalara hekimini seçme hakkı tanınmıştır. Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezinde (SABİM) günlük ortalama 7.000 başvuru sonuçlandırılmaktadır. Türkiye başta Sudan, Somali, Filistin olmak üzere birçok ülkede sağlık hizmetleri de sunmaktadır (Akdağ 2016).

3.3.2. Sağlık İnsan Kaynakları

DSÖ'ye göre sağlık insan kaynakları, birincil amacı sağlığı geliştirmek olan eylemlerde bulunan herkes olarak tanımlanabilir. Sağlık insan kaynakları, hekimler, hemşireler, eczacılar ve diş hekimleri gibi klinik personeli ve yöneticileri, muhasebeciler ve şoförler gibi yönetim ve destek personelini de kapsar (WHO 2006). Sağlık insan gücü bir sağlık sisteminin merkezinde yer alır. Yeterli sayı ve nitelikte sağlık insan gücü kapasitesine sahip olmak sağlık sistemlerinin amaçlarına erişmesinde temel araçlardan birisidir (Yıldırım 2015). Türkiye, sağlık insan gücü açısından son 20 yılda önemli bir iyileşme sağlamıştır. 2002 yılında toplam sağlık insan gücü sayısı 378.551 iken bu rakam 2020 yılı itibarıyla 1.142.469 olmuştur (Grafik 22).

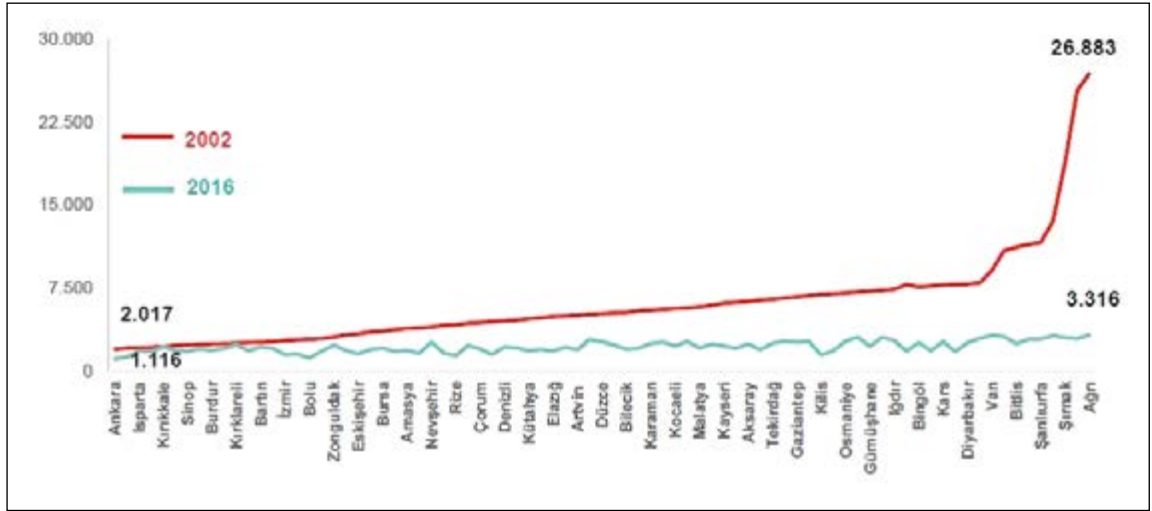
Grafik 22. Sağlık İnsan Kaynaklarındaki Değişim

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

İnsan kaynağının ülke genelinde adil ve dengeli bir şekilde dağıtılması noktasında olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Uzman hekim başına düşen nüfusun en fazla olduğu il ile en az olduğu il arasındaki oran Aralık 2002'de 1/13 iken, Ekim 2016'da 1/3 olmuştur (Akdağ 2016) (Grafik 23).

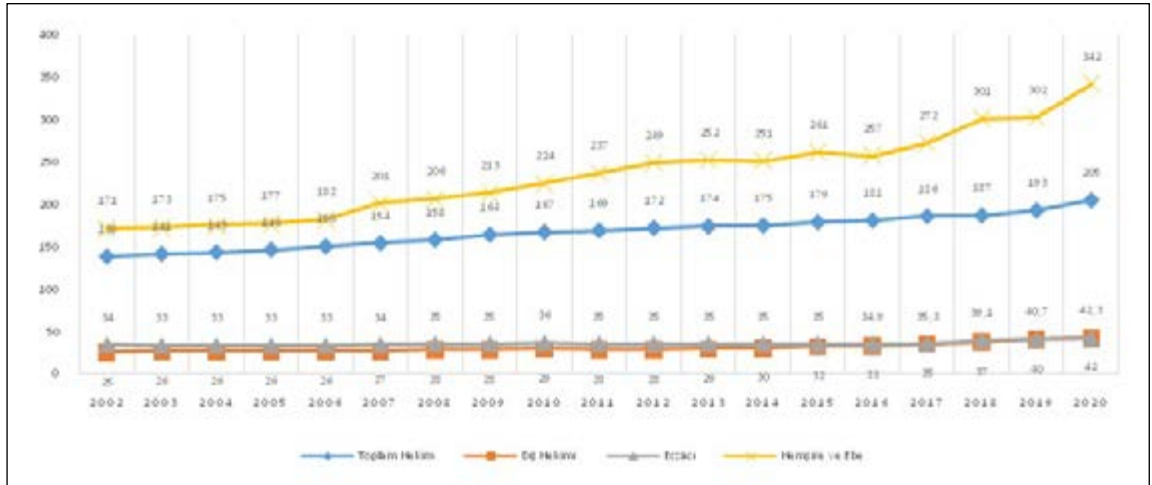
Grafik 23. Sağlık Bakanlığında Çalışan Uzman Hekim Başına Düşen Nüfus (Aralık 2002-Ekim 2016)

Kaynak: Akdağ (2016)

Yıllara göre 100.000 kişiye düşen hekim, diş hekimi, eczacı ve hemşire ve ebe sayıları Grafik 24'te görülmektedir. Diş hekimi ve eczacı sayısında kayda değer bir gelişme olmazken, hekim ve hemşire sayılarında ise önemli bir artış sağlanmıştır.

Grafik 24. 100.000 Kişiyeye Düşen Hekim, Diş Hekimi, Eczacı, Hemşire ve Ebe Sayısı, Tüm Sektörler

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Tablo 11'de 2020 yılı itibarıyla Dünya Sağlık Örgütü tahminlerine göre TDT ülkelerinde 100.000 kişiye düşen hekim, diş hekimi, eczacı ve hemşire ve ebe sayıları sunulmuştur.

Tablo 11. Sağlık İnsan Kaynakları ile İlgili Göstergeler, 2020, TDT Ülkeleri

Ülkeler	100.000 Kişiyeye Düşen Hekim Sayısı	100.000 Kişiyeye Düşen Hemşire ve Ebe Sayısı	100.000 Kişiyeye Düşen Diş Hekimi Sayısı	100.000 Kişiyeye Düşen Eczacı Sayısı
Azerbaycan	317	643	27	20
Kazakistan	407	729	29	81
Kırgızistan	221	560	19	4
Türkiye	193	305	39	41
Özbekistan	237	1128	15	4
TDT5-ort	275	673	25,8	30
Macaristan	606	692	74	84
Türkmenistan	222	443	12	17

Kaynak: WHO(2021)

Macaristan ve Kazakistan, yüz bin kişi başına düşen hekim sayısı açısından TDT ülkeleri arasında sırası ile 606 ve 407 hekim ile en üst sıralarda yer alırken, TDT üye ülkeleri ortalaması ise 275'tir. Türkmenistan, Kırgızistan ve Türkiye ise bu gösterge açısından son sıralarda yer almaktadırlar. Yüz bin kişiye düşen hemşire ve ebe sayısı bakımından Özbekistan 1128 ile en üst sırada yer almaktadır. Azerbaycan, Türkiye ve Türkmenistan ise 673 olan TDT üye ülkeleri ortalamasının altında yer almaktadır. Yüz bin kişiye düşen diş hekimi açısından ise Macaristan ve Türkiye 74 ve 39 diş hekimi ile üst sıralarda yer alırken, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan TDT üye ülkeleri ortalaması olan 25,8'in altında yer almaktadır. Son olarak yüz bin kişiye düşen eczacı sayısı açısından bir değerlendirme yapıldığında, Özbekistan ve Kırgızistan 4'er eczacı ile üye ve gözlemci ülkeler arasında en düşük sayıya sahip ülkeler olurken, Kazakistan, Türkiye ve Macaristan TDT üye ülkeleri ortalaması olan 30'un üzerinde bir değer sahiptir.

3.4. HİZMET SUNUMU

Türkiye’de sağlık hizmetlerinin sunumunda, kamu ağırlıklı olmak üzere, kamu-özel karışımı bir yapılanma söz konusudur. Çok sayıda aktör; koruyucu, tedavi edici, rehabilite edici ve geliştirici sağlık hizmetlerini sunabilmektedir. Ana hizmet sağlayıcıları arasında SB, üniversite hastaneleri ve özel sektör yer almaktadır. SB, birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetlerinin ana hizmet sağlayıcısı ve aynı zamanda koruyucu sağlık hizmetlerinin de tek sağlayıcısı konumundadır. SB; hastaneler, klinikler, aile sağlık merkezleri, toplum sağlık merkezleri, dispanserler gibi kapsamlı sağlık hizmetleri tesislerini ve olanaklarını işletmektedir¹. Üniversite hastaneleri doğaları ve tanımları gereği teorik olarak üçüncü basamak sağlık hizmetleri sunmaları gerekirken, pratikte tüm basamak sağlık hizmetlerini sunabilmektedir. Özel sektör de hastaneler, klinikler ve poliklinikler, muayenehaneler, eczaneler, laboratuvarlar, tıbbi cihazlar ve ilaç şirketleri aracılığıyla sağlık hizmetlerini üretmektedir. Ayrıca dini gruplar, azınlıklar ve vakıflar da sağlık hizmetlerini sunabilmektedirler (Yıldırım 2022).

Son on beş yıllık süreçte halk sağlığı hizmetlerinde giderek artan bir şekilde iyileşme sağlandığı belirtilebilir. Bu anlamda bakıldığında, koruyucu ve temel sağlık hizmetleri için ayrılan bütçe (2016 rakamlarıyla) 2002 yılına göre 2016 yılında nominal olarak 12 ve reel olarak da 4,6 kat artmıştır. 2002 yılında koruyucu ve temel sağlık hizmetleri için ayrılan bütçe 928 Milyon TL iken bu rakam 2017 yılı için 12 Milyar 706 Milyon TL olmuştur (Akdağ 2016).

Diğer taraftan aşılama hizmetlerinde de ciddi iyileşmeler sağlanmış ve hem 5’li ve hem de 3’lü aşılama oranları 2002’de %80 seviyesinden 2016’da %97’ler seviyesine çıkarılmıştır. Aşılama hizmetleri tamamen ücretsiz sunulmakta ve kaliteyi artırmak amacıyla, dünyada ilk olan Karekod Destekli Elektronik Aşı Takip ve Soğuk Zinciri İzleme Sistemi uygulanmaktadır (Akdağ 2016).

Ayrıca anne ve çocuk sağlığı hizmetlerinde de iyileşmeler sağlanmıştır. Bu anlamda; doğum öncesi bakım hizmetleri 2002’de %70 iken, 2016’da %99’a çıkmış, sağlık kuruluşlarında gerçekleşen doğum oranı %75’ten %99’a çıkmış, bebek başına izleme sayısı ise 3,4’ten 8,2’ye çıkmış ve bebek dostu hastane sayısı da 141’den 1.200’e çıkmıştır. Ancak sezaryen oranları oldukça yüksek düzeydedir. Bu hem anne ve çocuk sağlığı açısından

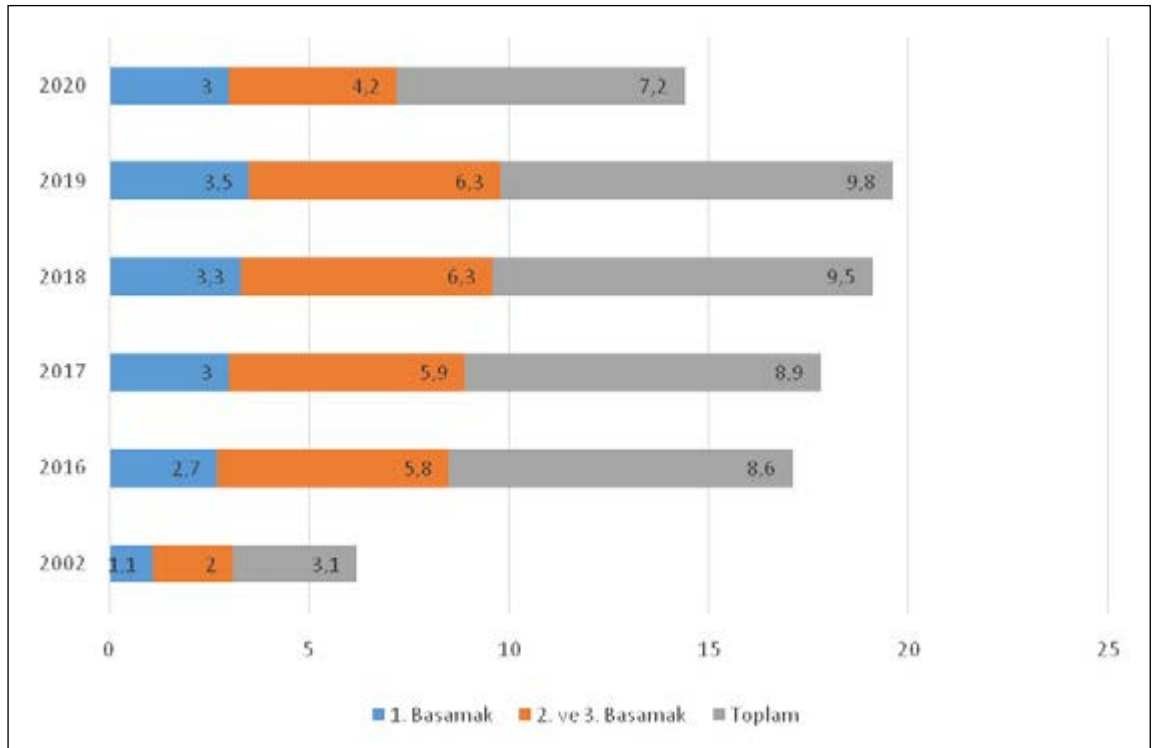
1 Şubat 2005’e kadar SSK kendi hastanelerine, kliniklerine ve dispanserlerine sahipti. SSK bu tesisleriyle mensuplarına ve gerektiğinde diğer nüfus gruplarına (Bağ-Kur mensupları gibi) hizmet veriyordu. Ancak, üniversite ve askeri hastaneler hariç diğer kamu hastaneleri (SSK hastaneleri dahil) Şubat 2005’de SB’ye devredilmiştir (Yıldırım ve Yıldırım 2010, 2013). 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminden sonra KHK ile askeri sağlık tesislerinin tümü SB’ye devredilmiştir.

ve hem de sağlık harcamaları açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Sezaryen oranları devlet hastanelerinde azalma eğilimi gösterirken, üniversite hastanelerinde ve özellikle de özel hastanelerde artış eğilimi göstermektedir (Akdağ 2016).

Diğer taraftan başta Tütünle Mücadele Programı olmak üzere 10'un üzerinde Sağlıklı Yaşam Kültürünü Teşvik Programları başlatılmıştır. Ek olarak insani yardım faaliyetleri kapsamında Türkiye'de geçici koruma altına alınan yaklaşık üç milyon Suriyeliye ücretsiz olarak sağlık hizmetleri sunulmakta ve Suriyelilerin sağlık hizmetlerine daha kolay erişebilmeleri için Göçmen Sağlığı Merkezleri oluşturulmuştur (Akdağ 2016).

Türkiye'de yıllar itibarıyla kişi başı hekime müracaat sayılarında ciddi artışlar yaşandığı görülmektedir. 2002 yılında Türkiye'de her birey ortalama 3,2 kez hekime müracaat ederken, 2019 yılında bu sayı 9,8'e yükselmiş ve ardından 2020 yılında 7,2'ye gerilemiştir. Bu gerilemede COVID-19 salgınının etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bu artışın bir kısmının SDP kapsamında sağlık hizmetlerinin kapsamının ve erişiminin artması gibi nedenlerle gerçekleştiği ve de kaçınılmaz olduğu değerlendirilmektedir. Ancak her ne kadar bir araştırmaya dayanmamakla birlikte, gözlemlere dayalı olarak belirtilebilir ki, kişi başı hekime müracaat sayılarındaki bu yüksek artışın bir kısmının gereksiz olduğu düşünülmektedir. Bu durumun araştırılmasında fayda vardır (Yıldırım 2022) (Grafik 25).

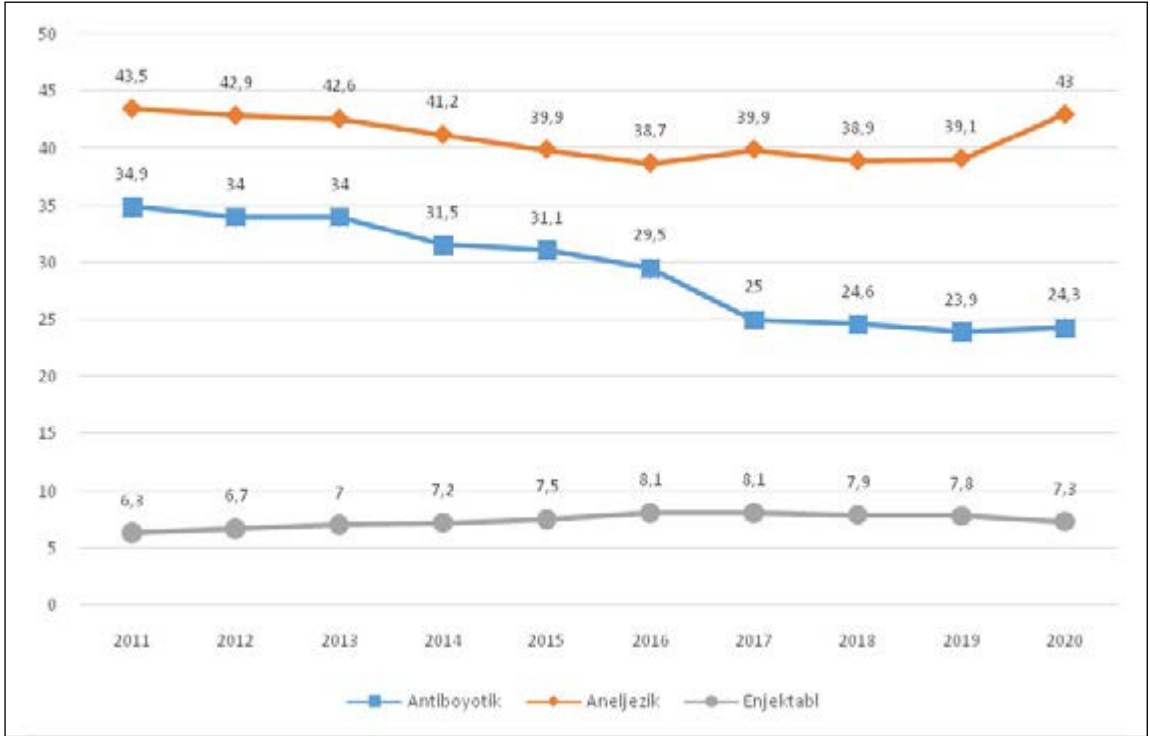
Grafik 25. Yıllara ve Hizmet Kapsamına Göre Kişi Başına Hekime Müracaat Sayıları, Tüm Sektörler

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Yıllara göre aile hekimleri tarafından yazılan ve antibiyotik, analjezik, enjektabl ilaç içeren reçetelerin oranı Grafik 26'de verilmektedir. Yıllar itibariyle reçete edilen antibiyotik oranları düşüş eğilimi göstermiştir.

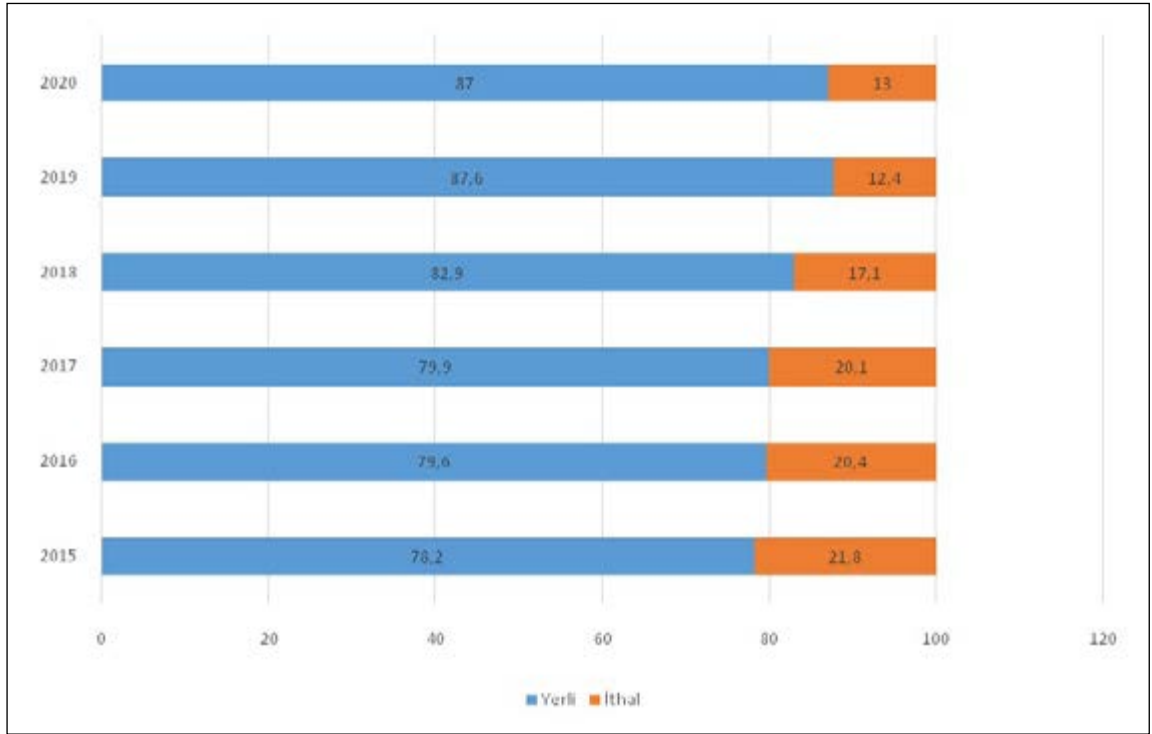
Grafik 26. Yıllara Göre Aile Hekimleri Tarafından Yazılan ve Antibiyotik, Analjezik, Enjektabl İlaç İçeren Reçetelerin Oranı, (%)

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

Yıllara ve yerli/ithal durumuna göre ilaç satış hacimlerinin kutu dağılımına bakıldığında yıllar itibariyle yerli ilaç lehine bir gelişmenin yaşandığı görülmektedir (Grafik 27). Diğer taraftan bu gelişme ilaç satış değerlerine de yansımış olup, 2015 yılında %41,9 olan yerli ilaç satış değerinin 2020 yılında %50'ye ulaştığı görülmektedir.

Grafik 27. Yıllara ve Yerli/ İthal Durumuna Göre İlaç Satış Hacimlerinin (Kutu) Dağılımı, (%)

Kaynak: SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2022)

3.5. SAĞLIKTA AR-GE, MEDİKAL ÜRÜNLER VE TEKNOLOJİLER

Türkiye’de mevcut durumda sağlık Ar-Ge’sinde üniversitelerin, teknokentlerin ve endüstrinin ilgili birimlerine ek olarak Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve İzmir Biyotıp ve Genom Merkezi (İBG) ön plana çıkmaktadır.

TÜSEB: Kamu tüzel kişiliğine, bilimsel ve idari özerkliğe sahip ve özel bütçeli olan TÜSEB, sağlık bilim ve teknolojileri alanında ülkeye ve insanlığa hizmet etmek amacıyla Türkiye’nin rekabet gücünü artırmak ve sürekli kılmak, kalkınma planı hedefleri ile Cumhurbaşkanının belirlediği öncelikleri de dikkate alarak ülkemizin ileri teknoloji ve inovasyon ihtiyacını karşılamak, yeni ürünlerin üretimini ve var olanların geliştirilmesini sağlamak, araştırmacılara bilimsel ortam temin etmek, kamu hukuku ve özel hukuk tüzel kişileri ile işbirliği yaparak bilimsel araştırmalar yapmak, yaptırmak, bu araştırmaları koordine etmek, teşvik etmek, Ar-Ge’lere katkı sağlamak, sağlık bilim ve teknoloji kültürü ile ekosistemlerin geliştirilmesinde öncülük yapmak, sağlık hizmetlerinde akreditasyon faaliyetlerini yürütmek üzere Sağlık Bakanlığı’nın ilgili bir kuruluşu olarak 2014 yılında kurulmuştur. TÜSEB bünyesinde, sağlık bilim ve teknolojileri alanında ülke ihtiyaçları doğrultusunda kurulmuş 9 araştırma enstitüsü bulunmaktadır (<https://www.tuseb.gov.tr/hakkimizda>, erişim:19.08.2022):

1. Türkiye Kanser Enstitüsü
2. Türkiye Biyoteknoloji Enstitüsü
3. Türkiye Anne, Çocuk ve Ergen Sağlığı Enstitüsü
4. Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü
5. Türkiye Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Enstitüsü
6. Türkiye Sağlık Hizmetleri Kalite ve Akreditasyon Enstitüsü
7. Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü
8. Türkiye Aşı Enstitüsü
9. Türkiye Sağlık Veri Araştırmaları ve Yapay Zeka Uygulamaları Enstitüsü

Sağlık bilimleri ve teknolojileri alanında sistematik bir temelde yürütülen inovasyona yönelik çalışmalara öncülük etmek ve bu alanlarda uygulayıcılara ve araştırmacılara bilimsel, teknik ve mali destek sağlamak, gelişen teknolojiler doğrultusunda ülkemizin ihtiyaçları-

na cevap verecek şekilde yerleşme ve millileşmeyi arttırmak misyonu ile hareket eden TÜSEB, bünyesindeki araştırma enstitülerine ek olarak; Aziz Sancar Araştırma Geliştirme Merkezi (ASAGEM), Teknoloji Transfer Ofisi (TTO), Biyoteknolojik İlaç ve Aşı Ar-Ge Eğitim Merkezi (BİYAŞAM), T.C. Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Sağlık Bilim ve Teknolojileri A.Ş. (SBT), AR-GE Direktörlüğü, Yerleşme Koordinasyon Merkezi ve Klinik Araştırmalar Merkezi gibi çok sayıda birim daha bulunmaktadır (<https://www.tuseb.gov.tr/hakkimizda>, erişim:19.08.2022).

TÜBİTAK: Toplumumuzun yaşam kalitesinin artmasına ve ülkemizin sürdürülebilir gelişmesine hizmet eden, bilim ve teknoloji alanlarında yenilikçi, yönlendirici, katılımcı ve paylaşımcı bir kurum olma vizyonunu benimseyen TÜBİTAK, akademik ve endüstriyel araştırma geliştirme çalışmalarını ve yenilikleri desteklemek, ulusal öncelikler doğrultusunda Araştırma-Teknoloji-Geliştirme çalışması yürüten Ar-Ge enstitülerini işletme işlevlerinin yanı sıra, ülkemizin Bilim ve Teknoloji politikalarını belirlemekte ve toplumun her kesiminde bu farkındalığı artırmak üzere kitaplar ve dergiler yayınlamaktadır. Bilim insanlarının yurt içi ve yurt dışı akademik faaliyetleri burs ve ödüller ile desteklenmekte, özendirilmekte, üniversitelerimizin, kamu kurumlarımızın ve sanayimizin projeleri fonlanarak, ülkemizin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir (<https://www.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/hakkimizda/icerik-biz-kimiz>, erişim:19.08.2022). TÜBİTAK, ülkemizin ve insanlığın güvenlik, sağlık, refah, huzur ve sosyal gelişimi için; ulusal bilim, teknoloji ve yenilik ekosistemini desteklemek, bilim tabanlı teknoloji ile katma değeri yüksek ürün ve hizmetler geliştirmek, bu amaçlara yönelik nitelikli bilgi üretimi ve nitelikli insan kaynağı geliştirilmesini sağlamak misyonu ile hareket etmektedir (<https://www.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/hakkimizda/icerik-biz-kimiz>, erişim: 19.08.2022).

*İzmir Biyotıp ve Genom Merkezi (İBG):*İBG, Ocak 2018 tarihinde 6550 sayılı Kanun kapsamında Türkiye'nin ilk Tematik Araştırma Merkezi olarak fiilen faaliyete geçmiştir. İBG'nin amacı yaşam bilimleri alanında temel araştırmayı itici bir güç olarak kullanan bir yaklaşımla, hastalıkların önlenmesi, tanısı ve tedavisi için yenilikçi teknoloji ve ürünleri geliştirmektir. Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ)'nin sağlık yerleşkesinde yer alan İBG'de İBG-NEVCELL ve İBG İlaç Analiz ve Kontrol Lab ile biyotıp ve genom bilimleri alanında toplam 30 adet temel ve translasyonel araştırmalar programı, teknolojik araştırmalar programı, endüstriyel ar-ge programı çalışmaktadır. Ayrıca merkezimizde toplam 9 adet hizmet birimi yer almaktadır, bunların 6 adedi ülkemizin tüm kamu ve özel sektör kuruluşlarına açıktır. Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ) bünyesinde kuruluş fikri 15 yıl öncesine uzanan, 2014'te Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2015'te ise Araştırma Enstitüsü olarak faaliyete geçen İBG, kamu tüzel kişiliğine sahip bir "Araştırma Altyapısı"dır (<https://www.ibg.edu.tr/about/us>, erişim:19.08.2022).

COVID-19 pandemi süreci yerli ve milli medikal ürünler ve teknolojilerin önemini bir kez daha göstermiş ve üretim için bir fırsat penceresi sunmuştur. Bu fırsat penceresinin belli başlı ürünleri olarak yerli solunum cihazının, yerli tanı kitinin ve yerli aşımız olan

TURKOVAC'ın geliştirilmesi ve üretimi ve basit kişisel koruyucu ekipmanların (maske, dezenfektan, eldiven ve tulum gibi) üretimi belirtilebilir (Yıldırım 2021).

Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu (TİTCK) ise ilaç, tıbbi cihaz, geleneksel bitkisel, destek ve ileri tedavi tıbbi ürünleri ile kozmetik ürünlere yönelik düzenleyici, denetleyici, yönlendirici icraatlarla topluma hizmet etmektedir (<https://www.titck.gov.tr/kurumsal>, erişim: 11.09.2022). İlaç, tıbbi cihaz ve kozmetik sektörlerinde TDT ölçeğinde dünya ile rekabet edebilecek kalite ve fiyatta üretim ve satış yapılabilmesi için kamu ve/veya özel sektör alım garantilerinin verimli bir şekilde kullanılması için etkili mekanizmaların kurulması gerekmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ise Genel Sağlık Sigortası (GSS) kapsamı çerçevesinde gerçekleşen medikal ürünleri ve teknolojileri hizmet kullanımlarını SUT fiyatları üzerinden ödeme fonksiyonunu yerine getirmektedir.

3.6. SAĞLIK BİLGİ SİSTEMLERİ

Sağlık bilgi sistemi verilerin üretimi, derlenmesi, analizi, sentezi, iletişim ve kullanım olmak üzere çeşitli fonksiyonları içeren bir sistemi ifade eder. Sağlam ve güvenilir bilgi, tüm sağlık sistemi yapı taşlarında karar vermenin temelidir ve sağlık sisteminin sağlıklı bir şekilde yönetimi için gereklidir (WHO 2008). Türkiye’de sağlıkta en önemli gelişmenin sağlandığı alanlardan birinin de sağlık bilgi sistemleri olduğu belirtilebilir. Son dönemlerde hizmete sunulan belli başlı uygulamalar olarak; e-Nabız Kişisel Sağlık Sistemi, Teleradyoloji Sistemi, Sağlıkta İstatistik ve Nedensel Analizler (SİNA), Mekansal İş Zekası (MİZ), Entegre Kurumsal İşlem Platformu (EKİP), Halk Sağlığı Yönetim Sistemi (HSYS), Hayat Eve Sığar (HES) Uygulaması, Dijital Hastane, Hastane Bilgi Yönetim Sistemleri (HBYS), Aile Hekimliği Bilgi Sistemleri (AHBS), Filyasyon Takip Sistemi (FITAS), Laboratuvar Bilgi Yönetim Sistemleri (LBYS), İlaç Takip Sistemi (İTS), Ürün Takip Sistemi (ÜTS) ve Merkezi Hekim Randevu Sistemi (MHRS) zikredilebilir (Yıldırım 2022).

Bakanlığın peyderpey hayata geçirdiği sağlık bilgi sistemi uygulamaları ulusal ve uluslararası düzeyde çok sayıda ödüle de layık görülmüştür. 2016 yılında, Örnek e-Devlet uygulamalarına dikkat çekilmesi, yenilikçi girişimlerin kamuoyuna tanıtılması, başarılı girişimlerin desteklenip özendirilmesi ve bu yöndeki uygulamaların yaygınlaşmasının hedeflendiği e-Türkiye ödülleri kapsamında Sağlık Bakanlığının e-nabız Projesi, “Kamudan Kamuya e-Hizmetler” kategorisinde ödüle layık görülmüştür (Medimagazin, 2016).

2017 yılında ise Sağlık Bakanlığı tarafından geliştirilen ve her türlü sağlık kaydına erişime olanak sağlayan “e-Nabız” uygulaması, Birleşmiş Milletler Dünya Bilgi Toplumu İnisyatifi kapsamında verilen 2016 Dünya Zirve Ödüllerinde (WSA-World Summit Award) “En İyi Sağlık Uygulaması” seçilmiştir. Kullanıcıların muayene, tetkik ve tedavilerinin nerede yapıldığına bakılmaksızın, tüm sağlık bilgilerini yönetebildiği ve tıbbi özgeçmişine 7 gün 24 saat internet ile mobil cihazlar üzerinden erişebildiği sistem, dünyanın en geniş ve en kapsamlı sağlık bilişim alt yapısı olarak dikkati çekmektedir (Anadolu Ajansı, 2017).

TÜSİAD ve Türkiye Bilişim Vakfı tarafından düzenlenen 15. eTürkiye (eTR) Ödüllerі töreninde Sağlık Bakanlığı üst üste üçüncü kez iki ödüle birden layık görülmüştür. COVID-19 pandemisi ile mücadelenin en önemli uygulamaları olan Hayat Eve Sığar (HES) “Kamudan Vatandaşa En İyi Uygulama Ödülü”, Filyasyon ve İzolasyon Takip Sistemi (FITAS) ise Enocta Özel Ödülü’nü almıştır (Sağlık Bakanlığı, 2021).

3.7. SAĞLIK REFORMLARI

Tarihsel olarak ele alındığında, Türkiye sağlık sisteminin son 20 yılını şekillendiren radikal ve kapsamlı reformların, 2003-2013 yılları arasında gerçekleştirilen SDP kapsamındaki sağlık reformları olduğu belirtilebilir.

2003 yılında başlatılan SDP; sağlık hizmetlerinin etkili, verimli ve hakkaniyete uygun olarak organize edilmesi, finansmanının sağlanması ve sunulmasını amaçlamıştır. SDP'nin temel ilkeleri ise insan merkezlilik, sürdürülebilirlik, sürekli kalite gelişimi, katılımcılık, uzlaşmacılık, gönüllülük, güçler ayrılığı, desantralizasyon ve hizmette rekabet olarak belirlenmiştir. Bu ilkeler çerçevesinde SDP'nin temel bileşenleri ise planlayıcı ve denetleyici bir Sağlık Bakanlığı, herkesi tek çatı altında toplayan Genel Sağlık Sigortası, yaygın, erişimi kolay ve güler yüzlü sağlık hizmet sistemi, güçlendirilmiş temel sağlık hizmetleri ve aile hekimliği, etkili, kademeli sevk zinciri, idari ve mali açıdan daha verimli yönetilen sağlık kurumları, bilgi ve beceri ile donanmış, yüksek motivasyonla çalışan sağlık insan gücü, sistemi destekleyecek eğitim ve bilim kurumları, nitelikli ve etkili sağlık hizmetleri için kalite ve akreditasyon, akılcı ilaç ve malzeme yönetiminde kurumsal yapılanma ve karar sürecinde etkili bilgiye erişim (sağlık bilgi sistemi) (Sağlık Bakanlığı 2003; Yıldırım 2022) olarak ortaya konulmuştur.

Türkiye'nin 2003 yılında uygulamaya başladığı SDP kapsamında, sağlık sisteminiyeniden tasarlayarak olumlu yönde kazanımlar elde ettiği görülmektedir. Önceki başlıklarda da verildiği üzere temel sağlık göstergelerinde önemli iyileşmelerve kazanımlar sağlanmasına rağmen halen geliştirilmeye ihtiyaç duyulan alanlar da yok değildir. Aile hekimliği modeli ile birinci basamak sağlık hizmetlerinin kullanımında ve bebek, anne ve beş yaş altı ölümler gibi göstergelerde iyileştirmeler elde edilmiştir. Hekimlerin kamu hastanelerinde tam gün çalışmalarına yönelik düzenlemeler sonucunda verimlilikte ve hizmet kullanımında ve kişi başı hekime müracaat sayılarında artışlar sağlanmıştır. Ancak halen birinci basamak hizmetlerin kullanımında iyileştirmeler yapılmasına ve sevk zinciri uygulamasının hayata geçirilmesinde adımların atılması gerekliliği bulunmaktadır. Yapılan reform çalışmaları sonucunda doğumda beklenen yaşam süresi, sağlık hizmetlerinden duyulan memnuniyet ve vatandaşların sağlık hizmetleri kullanımı esnasında finansal risklerden korunması başlıklarında da önceki bölümlerde detaylı şekilde bahsedildiği üzere önemli iyileştirmeler sağlanmıştır. Genel Sağlık Sigortası da farklı düzeyde hak ve yükümlülükler neticesinde farklı düzeyde sağlık hizmeti alma hakkına sahip olan vatandaşların eşit bir şekilde hizmet almasını sağlamak konusunda önemli bir adım olarak hayata geçirilmiştir (Yıldırım, 2013).

SDP'ye ek olarak, Türkiye'de 2018 yılında geçilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi (CHS) ile birlikte² genel olarak ülke yönetim yapısının değişmesi hasebiyle *defacto* sağlık reformları gerçekleşmiştir. Bu yeni yönetim yapısında, yeni kamu yönetimi fonksiyonları ve yapıları ortaya çıkmıştır. Sağlık politikalarının yapımı açısından değerlendirildiğinde bu yapı ile birlikte sağlık politikalarının oluşturulması görevi ağırlıklı olarak Cumhurbaşkanlığı bünyesinde yeni oluşturulan Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu'na (SGPK)geçmiş ve bu yeni yapıda SB'nin rolü ise daha ziyade politika uygulaması alanına kaymıştır (Yıldırım 2020, 2022).

Diğer taraftan Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve yaklaşık iki ay gibi kısa bir sürede de tüm dünyayı sarıp küresel bir salgın (pandemi) haline gelen COVID-19; istisnasız bütün dünyada yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde herkesi, her kesimi ve bütün sektörleri derinden etkilemiş ve artçılarıyla etkilemeye de devam etmektedir.³ Türkiye doğal olarak bu pandeminin beraberinde getirdiği ve yol açtığı zorluklarla baş etmek ve bu süreci en az zayıyla atlamak için sağlık sisteminin hemen hemen tüm bileşenlerinde yeni politikalar devreye aldığı gibi bazı alanlarda da yeniden tasarımıya yoluna gitmiştir (Yıldırım 2022) bu değişim ve dönüşümler Türkiye sağlık sistemi ve politikaları açısından başka bir fiili sağlık reformları pratiği olarak değerlendirilebilir.

2 Ayrıntılı bilgi için Yıldırım'a (2020) başvurulabilir.

3 Ayrıntılı bilgi için Yıldırım'a (2021) başvurulabilir.

1923 İLK KURTULUŞ YILI
CUMHURBAŞKANLIĞI
İhtiyarlar Kurulu

1923 İLK KURTULUŞ YILI
PRESIDENCY OF THE
REPUBLIC OF TURKEY

Türk İhtiyarları
Sağlık Bilim Kurulu Toplantısı
Prof. Dr. Adnan Hancıoğlu
İhtiyar, Hamam ve
Türk Odaları Toplantısı

Meeting of the
Health Scientific Board of the
Turkish Council and
Prof. Adnan Hancıoğlu, Hamam and
Turkish Odaları Community

www.ihk.gov.tr
Beyoğlu

www.ihk.gov.tr
Beyoğlu

TÜRKİYE-TDT İLİŞKİLERİ VE

4. | SAĞLIK İŞBİRLİĞİ FAALİYETLERİ

- ♥ Türk Devletleri Teşkilatı ve Türkiye
- ♥ Türk Devletleri Teşkilatı Sağlık İşbirliği Faaliyetleri
- ♥ Türkiye-Türk Devletleri Teşkilatı Sağlık İşbirliği Faaliyetleri
- ♥ Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin Sağlık Alanındaki Faaliyetleri

4.1. TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI VE TÜRKİYE

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda bağımsız olan Türk devletlerinin bağımsızlığını tanıyan ilk ülke Türkiye olmuştur. Türkiye ile Türk devletleri arasında 1991'den itibaren yoğun bir şekilde ikili ve çok taraflı işbirliği yürütülmüştür. 2000'li yıllardan itibaren bu işbirliğinin kurumsallaşması doğrultusunda adımlar atılmış ve 3 Ekim 2009 tarihinde imzalanan Nahçıvan Anlaşması ile Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Keneşi, Türk Konseyi, Türk Teşkilatı, Teşkilat) kurulmuştur. Teşkilat, 12 Kasım 2021'de İstanbul'da imzalanan anlaşma çerçevesinde Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) adını almış olup, faaliyetlerine devam etmektedir.

Türk Devletleri arasında kapsamlı işbirliğini teşvik etmek amacı ile uluslararası bir örgüt olarak kurulan Teşkilatın kurucu üyeleri arasında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye yer almaktadır. Ekim 2019'da Bakü'de gerçekleştirilen 7. Zirve sırasında Özbekistan Teşkilata tam üye olarak katılmıştır. Macaristan ise Eylül 2018'de Kırgızistan'ın Cholpon-Ata şehrinde düzenlenen 6. Zirve sırasında ve Türkmenistan Kasım 2021'de İstanbul'da düzenlenen 8. Zirve sırasında gözlemci ülke statüsü kazanmıştır (Ticaret Bakanlığı, 2022).

TDT'nin ana organları; Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, Aksakallar Konseyi, Kıdemli Memurlar Komitesi ve Sekreteryadan oluşmaktadır. TDT aynı zamanda Ankara'da bulunan Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), Bakü'de bulunan Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA), Nur-Sultan'da bulunan Uluslararası Türk Akademisi, yine Bakü'de bulunan Türk Kültür ve Miras Vakfı ve İstanbul'da bulunan Türk Ticaret ve Sanayi Odası gibi mevcut işbirliği mekanizmaları için bir şemsiye kuruluş niteliğindedir(<https://www.turkkon.org/tr/organizasyon-semasi>, erişim:06.09.2022).

Devlet Başkanları Konseyi (DBK): Teşkilatın ana karar organı, Dönem Başkanlığı'nı üstlenen ülke tarafından başkanlığı yürütülen Devlet Başkanları Konseyi'dir. TDT'nin Dönem Başkanlığı bir takvim yılı boyunca İngilizce alfabetik sıraya göre belirlenmiş olan Üye Ülke tarafından üstlenilmektedir. Dönem Başkanlığını üstlenen ülkenin Devlet Başkanı, TDT'nin Dönem Başkanıdır. Dönem Başkanlığının çalışmaları ilgili ülkenin Dışişleri Bakanlığı tarafından ifa edilir(<https://www.turkkon.org/tr/organizasyon-semasi>, erişim:06.09.2022; <https://www.turkkon.org/tr/baskan>, erişim:09.09.2022).

DBK, tarafların Devlet Başkanlarının aşağıda belirtilen çerçevede bir araya geldikleri düzenli toplantılarla faaliyetlerini sürdürür (https://www.turkkon.org/assets/pdf/temel_belgeler/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf, erişim: 09.09.2022):

1. Güncel uluslararası sorunların çözümüne ilişkin olarak taraflar arasındaki etki-
leşimin değerlendirilmesi,
2. Teşkilat kapsamında öncelikli işbirliği alanlarının belirlenmesi,
3. Teşkilatın faaliyetlerinin değerlendirilmesi.

DBK toplantıları yılda bir kez yapılır. Tarafların onayına bağlı olarak olağanüstü DBK toplantıları düzenlenebilir. Bir sonraki DBK toplantısının yeri, kural olarak Tarafların İngilizce adlarının alfabetik sırasına göre belirlenir. Olağanüstü DBK toplantısının yeri taraflar arasında sağlanacak mutabakat uyarınca tespit edilir (https://www.turkkon.org/assets/pdf/temel_belgeler/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf, erişim: 09.09.2022).

Dışişleri Bakanları Konseyi (DİBK): DİBK yetkileri çerçevesinde, Teşkilatın gündemdeki faaliyetleriyle ilgili konuları değerlendirir. DBK toplantılarında ele alınacak güncel uluslararası meseleleri tespit eder. Sekreteryanın personel yapısını ve mali raporunu onaylar. DİBK, gerektiğinde TDT adına beyanatabulunabilir. DİBK toplantıları, kural olarak DBK toplantılarının yapıldığı yerde DBK toplantıları öncesinde yapılır (https://www.turkkon.org/assets/pdf/temel_belgeler/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf, erişim: 09.09.2022).

Aksakallar Konseyi (AK): Türk halklarının en köklü töresi "Ata"ya ve "Akil" kişiye müracaat ve istişare müessesesinin Teşkilât kapsamında tesis edilmiş karşılığı olan Aksakallar Konseyi, TDT'nin daimî istişare organıdır. İstanbul'da düzenlenen 8. Zirve sırasında Aksakallar Konseyi'ni daha etkin hale getirmek ve her biri engin tecrübeye sahip Aksakallardan müteşekkil Konseyden daha fazla istifade edebilmek amacıyla, Devlet Başkanları tarafından Aksakallar Konseyinin Yönetmeliği yenilenmiş ve Konseyin Başkanlığına Türkiye Aksakalı Sayın Binali Yıldırım atanmıştır (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1#Merkez_ofisi, erişim: 09.09.2022).

Kıdemli Memurlar Komitesi (KMK): KMK'da tarafların asgari bir temsilcisi yer alır. KMK yetkileri çerçevesinde, Sekreteryanın faaliyetlerini koordine eder. Sekreterya tarafından hazırlanan taslak belgelerin DİBK'nın tasvibine sunumundan ve DBK'nın onaylamasından önce değerlendirir ve onay verir. KMK toplantıları, kural olarak DİBK toplantıları öncesinde düzenlenir (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1#Merkez_ofisi, erişim: 09.09.2022).

Sekreterya: Teşkilatın faaliyetleri İstanbul'da yerleşik Sekreterya tarafından koordine edilmekte ve desteklenmektedir. Taraflar, Teşkilatın amaç ve görevlerinin icrasına yardımcı olmak üzere, daimi bir yürütme organı olan Sekreterya'yı kurmuşlardır. Sekreterya'nın görevleri arasında (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1#Merkez_ofisi, erişim: 09.09.2022);

1. DBK, DİBK, ve KMK'nın toplantıları ile Teşkilat nezdinde gerçekleştirilecek diğer toplantıların düzenlenebilmesi amacıyla ihtiyaç duyulacak idari, örgütsel, protokoller ve teknik önlemlerin alınması,
2. Taslak belgelerin hazırlanması,
3. Belgelerin tasnif ve arşivlenmesi,
4. Taraflar ve diğer uluslararası teşkilatlar ile forumlar tarafından iletilen belge ve bilgilerin takas bürosu olarak faaliyet göstermesi,
5. Teşkilat ile ilgili genel mahiyetli bilginin yayımlanması, DBK, DİBK, KMK tarafından verilecek diğer görevlerin yerine getirilmesi,
6. Görevlendirilecek personelin tespit edilerek KMK'nın onayına sunulması,
7. Gerçekleştirilen mali faaliyetlerle ilgili olarak KMK'ya rapor sunulması bulunmaktadır.

Sekretarya DİBK'in önerisi üzerine DBK tarafından onaylanan Genel Sekreter tarafından yönetilmektedir. Genel Sekreter'in uyuğunda bulunduğu ülke hariç olmak üzere, tarafların her birinden bir Genel Sekreter Yardımcısı atanmaktadır. Genel Sekreter tarafların İngilizce resmi ülke adlarının sıralamasına göre rotasyon temelinde üç yıl süreyle atanmakta ve görev süresinin uzatılması hakkı bulunmamaktadır. Genel Sekreter Yardımcıları, tarafların vatandaşları arasından DBK tarafından üç yıl süreyle atanmakta ve görev sürelerinin uzatılması hakları bulunmamaktadır. Sekretarya görevlileri tarafların kendi ulusal mevzuatları uyarınca, kendi vatandaşları arasından atanmaktadır (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1#Merkez_ofisi, erişim. 09.09.2022).

Belirtilen bu ana kurumlar pozisyonları ve görevleri gereği sağlık alanı ile ilgili iş ve işlemleri de yürütmektedirler. Ancak bu ana kurumlara ek olarak sağlık alanına özgü 3 destekleyici yapı daha bulunmaktadır. Bunlar; Türk Konseyi Sağlık Bakanları Toplantısı, Türk Konseyi Sağlık Koordinasyon Komitesi ve Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu olarak belirtilebilir.

4.2. TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI SAĞLIK İŞBİRLİĞİ FAALİYETLERİ

2009 yılındaki kuruluşundan bu yana TDT bölgesel bir Teşkilata dönüşmek üzere üye devletler arasında iş birliğinin kademeli olarak kurumsallaşması için elverişli bir temel sağlamıştır. Son birkaç yılda, Türk Konseyi, çeşitli alanlarda iş birliğine dayalı çalışmalarını genişletmeye ve derinleştirmeye başlayarak, üyelerinin ihtiyaçları doğrultusunda, daha fazla karşılıklı destek ve dayanışma yaratmayı vaat eden iş birliği için, etkisi giderek artan bir platformu temsil etmektedir (TDT, 2021).TDT'nin siyasi, ekonomi, eğitim, ulaştırma, gençlik ve spor, gümrük, turizm, diaspora, bilgi ve iletişim teknolojileri, medya ve enformasyon ve sağlık alanlarında iş birliği faaliyetleri bulunmaktadır(https://www.turkkon.org/tr/isbirligi-alanlari/saglik-isbirligi_12, erişim: 06.09.2022).

Sağlık alanındaki iş birliği faaliyetleri, TDT Devlet Başkanları Konseyi'nin 10 Nisan 2020 tarihinde çevrimiçi olarak düzenlenen "COVID-19 salgınıyla mücadelede Dayanışma ve İş Birliği" konulu Olağanüstü Zirvesi sırasında başlatılmıştır. Türk Konseyi Olağanüstü Zirvesi'nin Bakü Deklarasyonu'nda belirtildiği üzere, taraflar, en iyi uygulamaları paylaşmak ve salgına ilişkin temel konularda birbirlerine yardımcı olmak amacıyla Üye Devletlerin Sağlık Bakanlıkları arasında yakın etkileşim kurma konusunda mutabık kalmışlardır. Bu talimata dayanarak, Türk Konseyi Dönem Başkanı Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Sağlık Bakanlığı ve Sekretarya tarafından Türk Konseyi Üye ve Gözlemci Devletlerinin Sağlık Bakanları 1. Video-Konferans Toplantısı 28 Nisan 2020 tarihinde düzenlenmiştir. Sağlık Bakanları, Olağanüstü Zirve'de alınan kararların uygulanma yollarını tartışarak, Türk Konseyi çerçevesinde COVID-19 ile mücadelede ve pandemi sonrası dönemde Üye ve Gözlemci Devletler arasındaki iş birliğinin önemini vurgulamışlardır. Bu toplantıda, tehlikeli enfeksiyonların önlenmesi, teşhisi, tedavisi, izlenmesi, epidemiyolojik çalışmalar ve bilimsel araştırmalar konularında bilgi ve deneyim alışverişinde bulunmak ve en iyi uygulamaları paylaşmak üzere Üye ve Gözlemci Devletler arasında *Sağlık Koordinasyon Kurulu* ve *Sağlık Bilim Kurulu*'nun kurulmasına karar verilmiştir.Bakanlar Toplantısı sonucunda Taraflar arasında tüm sağlık iş birliği konularını koordine etmek üzere sorumlu bir *Sağlık Koordinasyon Komitesi* kurulmuştur. Koordinasyon Komitesi bünyesinde ayrıca COVID-19 ve diğer tehlikeli enfeksiyonlarla mücadelede koordinasyonu genişletmek için önde gelen bilim adamları, uzmanlar ve yetkililerden oluşan bir *Sağlık Bilim Kurulu* ve ihtiyaç duyulan malzeme, ilaç ve tıbbi ekipmanları sağlamak için *Tedarik Zinciri Grubu* bulunmaktadır(https://www.turkkon.org/tr/isbirligi-alanlari/saglik-isbirligi_12, erişim: 06.09.2022).

Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulunun ilk Video-Konferans Toplantısı, 8 Haziran 2020 tarihinde düzenlenmiş olan "*Türk Konseyi Sağlık Koordinasyon Komitesi*" Toplantısında alınan

kararların takibi ve uygulanması amacıyla 8 Temmuz 2020 tarihinde gerçekleştirildi(https://www.turkkon.org/tr/haberler/turk-konseyi-saglik-bilim-kurulunun-ilk-video-konferans-toplantisini-duzenledi_2027, erişim: 06.09.2022).

Bu iş birliği çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı 24-27 Ağustos 2020 tarihlerinde İzmir’de Sağlık Bilim Kurulu’nun ilk yüz yüze Aşı Çalıştay’ını düzenlemiş ve Türkiye’nin aşı geliştirme ve pandemiyle mücadele konusundaki deneyimlerini paylaşmıştır. Üye ve Gözlemci Ülkelerin Sağlık Bakanları, Sağlık Bilim Kurulu 4. Toplantısı için 30 Ekim 2020 tarihinde İstanbul’da bir araya gelmiş ve toplantıda COVID-19 pandemisine karşı küresel mücadelede uluslararası iş birliğinin önemi ve bulaşı önlemek için uyumlu eylemlerin altı çizilmiştir. Ayrıca, insanların çıkarları doğrultusunda dayanışmayı geliştirmenin yollarına odaklanan kurumsallaşmış alt-bölgesel iş birliğinin bir örneği olarak Türk Konseyi’nin koordinasyon ve iş birliği çabaları takdirle karşılanmıştır. Bakanlar, ulaşılan iş birliği seviyesinin korunmasının, yeni somut projelerle daha da ileriye taşınmasının ve *Türk Konseyi Pandemi Eylem Planı*nın hazırlanmasının önemi vurgulamışlardır (https://www.turkkon.org/tr/isbirligi-alanlari/saglik-isbirligi_12, erişim: 06.09.2022).

Türk Konseyi, pandeminin patlak vermesinden bu yana Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ile de yakın temas halinde olmuştur. Türk Konseyi, küresel ölçekte Devlet Başkanları düzeyinde COVID-19 pandemisini görüşmek üzere Zirve toplantısı düzenleyen ilk uluslararası kuruluş olmuştur. Zirvede, Devlet Başkanları Türk Konseyi ile DSÖ arasında yakın bir iş birliğinin gerekliliğine özel bir vurgu yapmıştır. DSÖ Genel Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus, 10 Nisan 2020’de düzenlenen Türk Konseyi Olağanüstü Zirvesi sırasında konuşma yapmış, ayrıca DSÖ Avrupa Bölge Direktörü Dr. Hans Kluge 28 Nisan 2020 tarihinde düzenlenen Türk Konseyi Sağlık Bakanları Toplantısında ve 30 Ekim 2020’de Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu 4. Toplantısında katılımcılara hitap etmiştir (https://www.turkkon.org/tr/isbirligi-alanlari/saglik-isbirligi_12, erişim: 06.09.2022).

Türk Konseyi ilk kez 14 Eylül 2020’de DSÖ Avrupa Bölge Komitesi’nin 70. oturumuna ortak olarak katılmış ve Genel Sekreter, DSÖ Avrupa Bölge Ofisi’nin Avrupa Çalışma Programı (2020-2025)- “Avrupa’da Daha İyi Sağlık İçin Müşterek Eylem” kapsamında temel hedeflerden biri olarak sağlıkla ilgili bölgesel çok taraflı kurumlar ve mekanizmaların çabalarını birleştirme önerisine desteğini vurgulayan bir açıklama yapmıştır (https://www.turkkon.org/tr/isbirligi-alanlari/saglik-isbirligi_12, erişim: 06.09.2022).

Genel Sekreter ve DSÖ Bölge Direktörü, iki kuruluş arasındaki ilişkileri kurumsal bir çerçeveye oturtmak ve gelecekteki katılımlar için yasal bir temel oluşturmak amacıyla 11 Eylül 2020’de bir Mutabakat Zaptı imzalamışlardır. Türk Konseyi ile DSÖ arasında iş birliği fırsatlarını görüşmek ve iki kuruluş arasında imzalanan Mutabakat Zaptı temelinde bir Eylem Planı geliştirmek için Genel Sekreter, 30 Kasım-1 Aralık 2020 tarihlerinde Kopenhag’daki DSÖ Avrupa Bölge Ofisini ziyaret etmiştir. Taraflar, COVID-19 salgınıyla mücadelenin yanı sıra iş birliği Mutabakat Zaptı ve 2020-2025 Avrupa Çalışma Programının uygulanmasındaki kararlılıklarını ve dayanışmalarını yeniden teyit etmişlerdir. Ayrıca sağlık profesyonelleri için çevrimiçi eğitim programları düzenlenmesi, Uluslararası Sağlık Tüzüğü’nün

(2005) uygulanmasının hızlandırılması, aşı kapsamının iyileştirilmesi, veri ve sağlık bilgi sistemleri için kapasite geliştirilmesi, temel sağlıkta dijital sağlığın güçlendirilmesi ve aynı zamanda Üye ve Gözlemci Devletlerin başkentlerindeki DSÖ Temsilcileri ile birlikte yeni DSÖ İşbirliği Merkezleri belirleme prosedürlerinin başlatılmasını kararlaştırmışlardır. İki kuruluş arasındaki yakın iş birliğinin bir sonucu olarak Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakan Yardımcısı ve Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Emine Alp Meşe Pan-Avrupa Sağlık ve Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu Bilim Danışma Kurulu'nun çalışmalarına Türk Konseyi'ni temsilen katkıda bulunmaktadır. Taraflar hali hazırda Mutabakat Zaptının uygulanması için taslak Eylem Planı üzerinde çalışmaktadırlar (https://www.turk-kon.org/tr/isbirligi-alanlari/saglik-isbirligi_12, erişim: 06.09.2022).

İşbirliği faaliyetlerini stratejik bir vizyon çerçevesinde ele almak için *Türk Dünyası 2040 Vizyonu* belgesi hazırlanmıştır. 2009 yılındaki kuruluşundan bu yana TDT bölgesel bir Teşkilata dönüşmek üzere Üye Devletler arasında iş birliğinin kademeli olarak kurumsallaşması için elverişli bir temel sağlamıştır. Son birkaç yılda, Türk Konseyi, çeşitli alanlarda iş birliğine dayalı çalışmalarını genişletmeye ve derinleştirmeye başlayarak, üyelerinin ihtiyaçları doğrultusunda, daha fazla karşılıklı destek ve dayanışma yaratmayı vaat eden işbirliği için, etkisi giderek artan bir platformu temsil etmektedir. Devam eden bu sürecin ileriye dönük, gerçekçi bir vizyonla desteklenmesi amacıyla geliştirilen Türk Dünyası 2040 Vizyonu üyelerinin zamanımızın zorluklarını bireysel ve toplu olarak karşılama kapasitesini desteklemek için bir çerçeve geliştirmeyi amaçlamaktadır. Dört ana ilkeye dayanan 2040 Vizyonu, her Üye Devletin hali hazırda mevcut uluslararası taahhütlerine hâle getirmeksizin, ulusal temelde ve bir grup olarak daha güçlü kılmayı vaat eden stratejik bir yaklaşım sağlamaktadır. Bu dört ana ilke; Siyasi ve Güvenlik İşbirliği, Ekonomik ve Sektörel İşbirliği, Halklararası İşbirliği ve Üçüncü Taraflarla İşbirliği (TDT, 2021) olarak belirtilebilir. 2040 Vizyonu kapsamında üye ülkeler önümüzdeki 20 yılda TDT'nin önceliklerinin, gelişiminin ve gidişatının bir sonraki aşamasına rehberlik etmek için sağlık alanında aşağıdaki hususlarda daimi bağlılıklarını beyan etmişlerdir (TDT, 2021):

1. Üye Devletler arasında sağlık iş birliğinin öncelikli bir gündem maddesi olarak sürdürülmesi için, evrensel sağlık sigortası, kaliteli temel sağlık hizmetlerine erişimin yanı sıra herkes için güvenli, etkili, kaliteli, uygun fiyatlı temel ilaçlara ve aşılarla ulaşılması,
2. Ulusal, bölgesel ve küresel sağlık krizlerine çeşitli ortak eylem ve programlar aracılığıyla yanıt verilmesi için, TDT'nin çatısı altında sağlıkta işbirliği mekanizmalarının güçlendirilmesi,
3. Üye Devletlerin politikalarını küresel sağlık vizyonu ve hedefleriyle uyumlu hale getirmek için DSÖ gibi uluslararası kuruluşlarla işbirliğinin geliştirilmesi.

2040 Vizyonu kapsamında ekonomik ve sektörel işbirliği başlığı altında sağlığa yönelik hedefler de ortaya konulmuştur. Bunlar (TDT, 2021):

1. Bilgi ve en iyi uygulamaların değişimi, ortak kapasite geliştirme ve eğitim programları ve sağlık çalışanlarının hareketliliği yoluyla sağlık sektöründeki insan kaynakları ve kurumsal kapasiteleri güçlendirme,
2. Üye devletler arasında sağlık altyapısı, iletişim ve sağlık bilgi sistemlerinin daha iyi geliştirilmesi için ulusal politika ve mevzuatları uyumlu hale getirme,
3. Üye Devletlerde sağlık sektörü, altyapı ve hizmetleri geliştirmek ve modernize etmek için ortak yatırımları, kamu-özel ortaklık modellerini ve yenilikçi finansmanı teşvik etme,
4. Pandemiler ve diğer bulaşıcı hastalıkları da kapsayan ulus ötesi sağlık tehditlerinin önlenmesi, tespiti ve bunlara yanıt verilmesi için acil durum hazırlığı sağlamak üzere ulusal sağlık sistemlerinin kapasitelerini teşkil etme ve direnç oluşturma,
5. Hali hazırdaki ve gelecekteki sınamalar için önleme, teşhis, tedavi yöntemleri, aşılar ve diğer ilaçları geliştirmek amacıyla sağlık kurumları ve üniversiteler arasında ortak bilimsel işbirliğini, araştırma ve geliştirme programlarını güçlendirme,
6. Bölgede ve ötesinde tıbbi malzeme, ekipman ve hizmet ticaretini kolaylaştırma olarak belirlenmiştir.

Ek olarak güvenli işbirliği, bilgi ve iletişim teknolojileri, turizm ve evre başlıklarında da sağlıkla ilgili hedeflere de yer verilmiştir. Bu hedefler aşağıdaki gibi ifade edilmiştir (TDT, 2021):

1. İnsani yardım, eğitim ve sağlık hizmetleri de dâhil olmak üzere, daha iyi planlanmış müdahaleler gerçekleştirmek adına göç konularında çok taraflı iletişim kanalları ve işbirliği kurma,
2. Ticaret, ulaşım, sağlık ve eğitime öncelik verilerek e-devlet ve e-hizmetler alanında ortak program ve projeler geliştirme,
3. Eko-turizm, mutfak turizmi, macera turizmi, sağlık turizmi, manevi/kutsal turizm vb. alanlarda çeşitli turizm paketleri, kültürel güzergâhlar ve turlar geliştirme ve bunları tanıtmaya,
4. Toplumsal, iklim ve evre ile ilgili sınamaların üstesinden gelmede ve sürdürülebilir bir şekilde daha sağlıklı, daha zengin toplumlara katkıda bulunmakta verilerin gücünü kullanma.

4.3. TÜRKİYE - TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI SAĞLIK İŞBİRLİĞİ FAALİYETLERİ

Türkiye-TDT'nin sağlık işbirliği özelindeki/bağlamındaki ilişkilerini ve bu ilişkiler kapsamında gerçekleştirilen faaliyetleri iki temel kulvarda ele alıp incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi Türkiye-TDT düzeyindeki ilişkiler ve faaliyetler kulvarı, ikincisi ise Türkiye ile TDT'nin üye ve gözlemci ülkeler nezdindeki ilişkiler ve faaliyetler kulvarıdır. Hem TDT düzeyindeki hem de bireysel ülkeler düzeyindeki ilişkilerde; Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), üniversiteler, STK'lar (Türkiye Maarif Vakfı gibi)ve özel kurum ve kuruluşların ilişkileri ve faaliyetleri ön plana çıkmaktadır.

Sağlık Bakanlığı'nın gerek TDT düzeyinde ve gerekse de bireysel üye ve gözlemci üye ülkeler düzeyindeki faaliyetleri değerlendirildiğinde; TDT düzeyindeki faaliyetlerin daha ziyade Zirveler, diğer toplantılar ve oluşturulan kurumsal yapılar üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Türkiye'nin, TDT düzeyindeki sağlıkla ilgili işbirliği faaliyetlerinde ağırlıklı olarak Teşkilata önderlik etme noktasında adımlar attığı belirtilebilir. Bu adımların başında da Teşkilat Sağlık Bakanları toplantılarına öncülük edilmesi, Türk Konseyi Sağlık Koordinasyon Komitesi ve Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu'nun kurulmasına öncülük edilmesi ve bu komite/kurulun başkanlıklarının Türkiye tarafından üstlenilmesi olarak belirtilebilir. Sağlık Bakanlığı'nın bireysel ülkeler düzeyindeki faaliyetlerin ise hastane yatırımları, çalışma ziyaretleri, eğitimler, lojistik destek ve toplantılar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Sağlık Bakanlığının hem TDT düzeyindeki hem de bireysel ülkeler düzeyindeki faaliyetlerinin ayrıntılarına EK 1'de yer verilmektedir.

TİKA'nın ilgili ülkeler nezdindeki faaliyetleri 1990'lı yılların başına kadar uzanmaktadır. Türk Devletleri ile ilişkilerin geliştirilmesi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanda ortak çalışmalar yapılması amacıyla TİKA 1992 yılında kurulmuştur. TİKA'nın o yıllardaki amacı, Türk Cumhuriyetlerinin kendi sosyal yapısını üretmesi, kendi kimliğini sağlıklı bir şekilde inşa etmesi, kültürel ve siyasi hakların gelişmesi, teknik alt yapı konusunda eksiklerin giderilmesi olarak özetlenebilir. Eğitim, sağlık, restorasyon, tarımsal kalkınma, maliye, turizm, sanayi alanında birçok proje ve faaliyet TİKA tarafından gerçekleştirilmiştir. 1995 yılına kadar kardeş ülkelerde ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler yürüten TİKA, o tarihten itibaren eğitim, sağlık ve kültürel işbirliği çalışmalarına ağırlık vermiştir. 2000'li yıllarla başlayan süreçte, TİKA'nın bölgede yaptığı projeler, kurumsal kapasite artırımı projelerine dönüşmüştür. Faaliyet coğrafyasını genişleten TİKA bugün 60 ülkede 62 Program Koordinasyon Ofisi ile 150 ülkede faaliyet göstermektedir. TİKA kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör arasında işbirliği mekanizması görevi yürütmekte; tüm bu aktörleri ortak paydalarda buluşturmakta ve Türkiye'nin kal-

kınma yardımlarını kayıt altına almaktadır. 2002 yılında Türkiye'nin kalkınma yardımları 85 Milyon ABD doları iken bu rakam 2017 yılında 8 milyar 120 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Türkiye aynı zamanda dünyada en fazla insani yardım yapan ülkedir (TİKA, 2022). TİKA'nın TDT ülkeleri nezdindeki sağlık ile ilgili faaliyetlerine ilişkin detaylı bilgiler EK 2'de verilmektedir.

Üniversiteler düzeyindeki sağlık alanında eğitim ve araştırma işbirlikleri açısından bakıldığında ise Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi ve Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nin ön plana çıktığı görülmektedir.

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Özbekistan'ın Buhara şehrinde İbni Sina Tıp Fakültesi (<https://ibnisinatip.sbu.edu.tr/>, erişim: 03.09.2022) ve Buhara İbni Sina Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu (<https://bishmyo.sbu.edu.tr/>, erişim: 03.09.2022) kurmuştur. Sağlık Bilimleri Üniversitesi ile Özbekistan Cumhuriyeti arasındaki iş birliği SBÜ heyetinin 25-30 Mart 2018 tarihleri arasında düzenlediği resmi ziyaretle başlamıştır. Bu ziyaret esnasında Semerkant Devlet Tıp Enstitüsü, Semerkant Devlet Üniversitesi, Buhara Devlet Tıp Enstitüsü, Taşkent Tıp Akademisi ve Taşkent Pediatri Enstitüsü ile mutabakat zaptları imzalanmıştır. Akabinde Özbekistan'dan gelen tıp öğrencileri ve akademisyenler için SBÜ ile afileye olan hastanelerde staj programları düzenlenmiş, ayrıca bilimsel veya mesleki bilgi alışverişi amacıyla eğitim, konferans ve sempozyum gibi faaliyetler yapılmıştır. 15 Şubat 2019 tarihinde SBÜ ile Özbekistan Sağlık Bakanlığı arasında tıp eğitimi alanında iş birliği konusunda mutabakat zaptının imzalanmasının ardından 01-13 Nisan 2019 tarihleri arasında Özbekistan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı ziyaret edilerek Buhara'da SHMYO ile Tıp Fakültesinin açılması konusu görüşülmüştür. 24 Temmuz 2019 tarihli ve 1157 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararıyla Özbekistan'da Sağlık Bilimleri Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı Buhara İbni Sina Tıp Fakültesi kurulmuştur. 16 Ekim 2019 tarihinde Buhara'da Sağlık Bilimleri Üniversitesi İbni Sina Tıp Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunun açılış töreni gerçekleştirilmiştir (<https://ibnisinatip.sbu.edu.tr/GenelBilgiler/Tarihce>, erişim: 06.09.2022).

Sağlık Bakanlığı, TİKA ve üniversitelerin faaliyetlerine ek olarak ilgili STK'ların ve özel sektör kuruluşlarının da sağlık alanında TDT ülkelerinde faaliyetleri söz konusu olabilmektedir.

4.4. AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ'NİN SAĞLIK ALANINDAKİ FAALİYETLERİ

Tıp eğitimi ve hastaneleriyle sağlık sektöründe dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olan Türkiye, bu alandaki tecrübesini Ahmet Yesevi Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Tıp Fakültesi Hastanesi üzerinden doğrudan Kazakistanlı kardeşlerinin istifadesine sunmaktadır. Tüm masrafları Türkiye tarafından karşılanarak hizmete hazır hale getirilen Ahmet Yesevi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi, Türkistan Yerleşkesi içerisinde 200 yatak kapasiteli olup, modern teçhizatlarla donanmış bir hastanedir. Acil hastaların nakli için tam donanımlı bir ambulans da bulunmaktadır. Tıp Fakültesi Hastanesinde Radyoloji, Pediatri Kliniği, Mikrobiyoloji Laboratuvarı, Acil Servis, Poliklinikler, Klinik Laboratuvarları, Cerrahi Servisler, ameliyathaneler, Diyaliz ve İnme merkezi ve Yoğun Bakım üniteleri bulunmaktadır. Hastane, Manyetik Rezonans (MR), Bilgisayar Tomografisi, Ultrason cihazları, Endoskopik cihazları gibi tıbbi cihazlar başta olmak üzere çağdaş tıp merkezinde bulunması gereken bütün teknik donanıma sahiptir. Tıp Fakültesi Hastanesi aynı zamanda araştırma ve uygulama hastanesi olarak Kazakistan'daki ilk örnektir. 15 Ocak 2009 tarihinden itibaren servislerde hizmet vermeye başlamıştır. Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi başta olmak üzere Türkiye üniversiteleri ile iş birliği içerisinde uzman doktorlar burada hizmet vermektedir.

2008 yılında alınan kararla Üniversitenin ihtiyacı olan alanlarda yeni nesil bilim adamlarının Türkiye'nin öncü Üniversitelerinde yetiştirilmesi süreci başlamıştır. Öğretim üyesi yetiştirme kapsamında, Türkiye'nin öncü üniversiteleriyle işbirliği protokolleri imzalanmış, Türkiye'deki üniversitelerde lisansüstü ve mesleki bilgi görgü artırma eğitimleri için burslar tahsis edilmiştir. Bu faaliyet, Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde yeni, genç, Türkiye'yi gören ve evrensel eğitim standartlarında yetişen, kreatif düşünebilen ve yeni sinerji üretebilen bilim adamları kuşağının oluşmasının zeminini hazırlamıştır. Uzun vadeli bu proje ilk meyvelerini vermeye başlamış, Türkiye'de eğitim gören mezunlar ve Türk hastanelerinden tecrübe kazanan uzman doktorlar üniversiteye dönerek etkin görevlerde çalışmaya başlamışlardır.

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı tarafından “Ana Yurttan Ata Yurda Sağlık Köprüsü” projesi zor zamanlarda dayanışma ve toplumun ihtiyaçlarına cevap veren üniversite anlayışıyla başlatılmış bir girişimdir. Bu kapsamda Türkiye’den tecrübeli tıp fakültesi öğretim üyeleri ve doktorlar Türkistan’daki üniversite hastanesinde hem eğitim faaliyetlerine katılmakta hem de ameliyat ve çeşitli tedaviler gerçekleştirmektedirler. “Ana Yurttan Ata Yurda Sağlık Köprüsü” projesinin bir başka ayağını da Türkistan’daki Üniversite Hastanesinde görev yapan doktorların tecrübe kazanımı için Türkiye’deki üniversite hastanelerine gönderilmesi oluşturmaktadır. Bununla birlikte T.C. Sağlık Bakanlığı ve TİKA’nın destekleriyle Türkistan’daki Üniversite Hastanesi’ne tıbbi cihaz yardımı gerçekleştirilmektedir. “Ana Yurttan Ata Yurda Sağlık Köprüsü” Covid-19 Pandemi sürecinde Türkiye ile Kazakistan arasındaki sağlık alanındaki yardımlaşma ve dayanışmanın sembolü olmuştur. Covid-19 Pandemisi ile mücadelede Ahmet Yesevi Üniversitesi Tıp Fakültesi

Hastanesi tüm imkânlarını seferber ederek Türkistan halkının sağlık ihtiyaçlarının karşılanması için çalışmıştır

Ana Yurttan Ata Yurda Sağlık Köprüsü çalışmaları kapsamında Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı tarafından gönderilen tıbbi yardımların ilk bölümü 11 Eylül 2020 tarihinde Türkistan'a ulaşmıştır.

"Ana Yurttan Ata Yurda Sağlık Köprüsü" projesi kapsamında Türkiye'nin seçkin üniversitelerinin tıp fakültelerinin öğretim üyeleri Türkistan'da misafir öğretim üyesi olarak davet edilmektedir. 2020-2021 öğretim yılında 20 öğretim üyesi, 2021-2022 yılında ise 30 öğretim üyesi bu kapsamda görevlendirilmiştir. Misafir öğretim üyeleri, Türkistan'daki ziyaretleri süresince Ahmet Yesevi Üniversitesi Tıp Fakültesinde eğitim vermekte, hastaları muayene ederek ücretsiz ameliyatlara gerçekleştirmektedirler. Bu kapsamda pediatri, KBB, onkoloji gibi alanlarda çok sayıda konferanslar düzenlenmiştir. "Ana yurttan Ata yurda Sağlık Köprüsü" projesinin bir başka boyutu da Ahmet Yesevi Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim elemanları ve Tıp Fakültesi Hastanesi doktorlarının alanlarıyla ilgili bilgi ve tecrübelerini arttırmaları amacıyla Türkiye'nin sağlık kurumlarında staj yapmalarıdır. Bu kapsamda 2021 yılında 107 Türkistanlı doktor, Türkiye'nin önemli üniversite hastanelerinde staj yaparak tecrübe kazanmışlardır. Ayrıca 2020-2022 yılları arasında Ahmet Yesevi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde görevli 15 doktor iki hafta süreyle Türkiye'de bilgi-görgü eğitimi almışlardır.

5. | SONUÇ

5. SONUÇ

Bu çalışma ile Türkiye sağlık sistemi, Türk Devletleri bağlamında karşılaştırmalı bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda; 1) TDT'nin kuruluş misyonuna, 2) TDT Türk Dünyası 2040 Vizyonu hedeflerine ve 3) TDT kurucu ve gözlemci üye ülkeler açısından paylaşma, iş birliği, destek, dayanışma, dersler çıkarma, öğrenme, katma değer yaratma ve sağlık sistemlerini ve politikalarını iyileştirme ve geliştirmeye hizmet edilmesi hedeflenmiştir. Literatür taramasına, kamuya açık ulaşılabilir verilere ve istatistiklere dayalı olarak hazırlanan bu çalışmadan da görülebilmektedir ki, Türkiye son 20 yıllık zaman zarfında sağlığın hemen hemen bütün bileşenlerinde (organizasyon ve yönetim, hizmet sunumu, finansman, fiziksel ve insan kaynakları, sağlık reformları) göreceli olarak iyileşmeler sağlamış ve bu iyileşmeler Türkiye'nin başta sağlık statüsü göstergeleri olmak üzere refahına da olumlu yönde katkı sağlamıştır (Yıldırım 2022). Ulaşılabilir verilerle sınırlı olmak kaydıyla Türkiye, istisnalar hariç olmak üzere, sağlık sisteminin belirtilen temel bileşenlerinde vebütün bu bileşenlerin bir fonksiyonu ve sonucu olan sağlık göstergelerinde TDT'ye üye ve gözlemci ülkelerden ve doğal olarak da TDT5 ortalamasından daha iyi durumda olan bir pozisyona sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin bu göreceli iyileşmeleri, diğerlerine ek olarak 2003-2013 yılları arasında başarılı bir şekilde gerçekleştirilen SDP, 20 yılı aşkın bir süredir tek parti ile yönetilmenin beraberinde getirdiği siyasi istikrar, 2018 yılından beri yürürlükte olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine COVID-19 salgınına etkili bir şekilde yanıtlayabilme ile açıklamak mümkündür (Yıldırım 2022).

Türkiye'nin sağlık alanındaki bu bilgi birikiminin ve tecrübelerinin yayınlar, model ihracı ve yumuşak güç diplomasisi aracılığıyla (Yıldırım 2022) TDT düzeyine taşınması, TDT'nin kuruluş amacına (yani misyonuna) ve vizyonuna önemli ölçüde hizmet edebilecektir. Bu taşımanın ise kurumsal bir yapı üzerinden sağlanmasının karşılıklı öğrenme, işbirliği, güç birliği, dersler çıkarma ve sürdürülebilir katma değer yaratma açısından hayati derecede öneme haiz olduğu değerlendirilmektedir.

İşte bu değerlendirmeden hareketle tam da bu noktada Türk Devletleri Sağlık Platformu (TÜRKSAĞ) adlı bir kurumun, TDT'nin ilişkili bir kurumu statüsünde (örneğin TÜRKSOY'da olduğu gibi), Türkiye merkezli olarak kurulmasını önermekteyiz. TÜRKSAĞ çatısı altında sağlık alanındaki eğitim, araştırma, hizmet sunumu, insangücü, teknoloji ve STK'lar başta olmak üzere, bütün paydaşlar bir araya gelebilecektir.

TÜRKSAĞ; TDT'nin misyonuna, Türk Dünyası 2040 Vizyonuna ve TDT üye-gözlemci ülkelerin işbirliği ve güç birliği geliştirmelerine hizmet edecek, katılımcı ülkeleri sağlık alanı

üzerinden yakınlaştıracak, katılımcı ülkeler arasındaki ilişkiyi ve ticareti geliştirecek ve de derinleştirecektir. TÜRKSAAP böylece TDT üye ve gözlemci ülkelerin refahına da katkı sağlayabilecektir.

TDT üye ve gözlemci ülke sağlık sistemlerinin dinamiklerini kapsamlı, yenilikçi, özgün ve yaratıcı bir şekilde analiz etmek, istişare etmek, değerlendirmek ,karşılaştırılabilir verileri temin etmek suretiyle kanıta dayalı sağlık politikası oluşturmayı desteklemeyi ve teşvik etmeyi amaçlayan TÜRKSAAP; danışmanlık, araştırma, eğitim, yayın, toplantı, eşgüdüm ve iş birliği faaliyetlerini yürütecektir.

TÜRKSAAP'ın temel çıktıları ise; ülke sağlık sistemi raporları, proje ve araştırma raporları, kitaplar, politika belgeleri, yıllık toplantılar (TD Sağlık Politikaları Forumu), Dergi (TD Sağlık Forumu Dergisi), yaz okulu (TD Sağlık Platformu Yaz Okulu) ve diğerleri olarak belirtilebilir.

Bu kitabımız TDT bağlamında Türkiye sağlık sistemi ve politikalarının karşılaştırılmasında vücuda getirilen ilk ve tek çalışmadır. Bu bakımdan eserimizin bundan sonraki çalışmalara ve iş birliklerine önemli düzeyde bir zemin teşkil edebileceği değerlendirilmektedir.

6. | KAYNAKLAR

6. KAYNAKLAR

- Akdağ R. (2016). *T.C. Sağlık Bakanlığı 2017 Yılı Bütçe Sunumu*, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu, Ankara.
- Anadolu Ajansı. (2017). 'e-Nabız'dan Uluslararası Başarı(<https://www.aa.com.tr/tr/saglik/e-nabizdan-uluslararasi-basari-/776211>, erişim:05.09.2022).
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (2022). Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi(https://ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html, erişim: 03.09.2022).
- Çavuşoğlu, M.(2021). *2022 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız*, Dışişleri Bakanlığı'nın 2022 Mali Yılı Bütçe Teklifi Eki, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu, Ankara.
- Dışişleri Bakanlığı. (2022a). Türkiye'nin Girişimci ve İnsani Dış Politikası(<https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa>, erişim: 03.09.2022).
- Dışişleri Bakanlığı. (2022b). Dış Politika (<https://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?03af1e06-bd93-40cb-ae4f-2c4ac27672e7>, erişim:04.09.2022).
- İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER). (2022). Ülke Profili (<https://www.insamer.com/tr/ulke-profil/>, erişim:04.09.2022)
- Kalkınma Bakanlığı. (2016).*Orta Vadeli Program 2017-2019*, Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- Medimagazin. (2016). E-Nabız Projesine E-Türkiye Ödülü!(<https://medimagazin.com.tr/hekim/e-nabiz-projesine-e-turkiye-odulu-69743>, erişim:05.09.2022).
- Parlak, B. & Doğan, K. C. (2018). Türkiye'de Mevcut İl Yönetimi ve İlçe Yönetimi: Tarihsel Ve Yapısal Bir İnceleme. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1 (2): 42-52.
- SB Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü. (2022).*T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2020*, Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- Sağlık Bakanlığı. (2003). *Sağlıkta Dönüşüm Programı*, Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- Sağlık Bakanlığı. (2021). *Sağlık Bakanlığına İki Ödül Birden*(<https://www.saglik.gov.tr/TR,84080/saglik-bakanligina-iki-odul-birden.html>, erişim:05.09.2022).
- Sağlık Bakanlığı. (2022). Bakanlık Teşkilatı, Teşkilat Şeması (<https://www.saglik.gov.tr/TR,11444/teskilat-semasi.html>, erişim: 02.09.2022).
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB). (2022a). Demografik Göstergeler. (<https://www.sbb.gov.tr/demografik-gostergeler/> erişim: 02.09.2022).

- Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB). (2022b). Türkiye Ekonomisinde Haftalık Gelişmeler ve Genel Görünüm. 2 Eylül 2022.
- Ticaret Bakanlığı. (2022). Türk Devletleri Teşkilatı(<https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-tarafli-iliskiler/turk-devletleri-teskilati>, erişim: 04.09.2022).
- TÜİK. (2022). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021.
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA). (2022). Hakkımızda (<https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, erişim: 04.09.2022).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2022). Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekilleri Dağılımı(https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim, erişim: 02.09.2022).
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2021). Türk Dünyası 2040 Vizyonu (www.turkkon.org/assets/pdf/haberler/turk-dunyasi-2040-vizyonu-2396-98.pdf, erişim: 02.09.2022).
- Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Kurulmasına Dair Nahçıvan Anlaşması (İmza tarihi: 3 Ekim 2009) (https://www.turkkon.org/assets/pdf/temel_belgeler/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf, erişim: 09.09.2022).
- Türkiye Maarif Vakfı. (2022). Faaliyet Alanları(<https://turkiyemaarif.org/>, erişim:04.09.2022).
- WHO. (2000). The World Health Report 2000 –Health Systems: Improving Performance. WHO.
- WHO. (2007). Everybody's Business –Strengthening Health Systemsto Improve Health Outcomes. WHO's Framework for Action. Geneva, WHO.
- World Health Organization. Regional Office for Europe, European Observatory on Health Systemsand Policies, Tatar, Mehtap, Mollahaliloğlu, Salih, Şahin, Bayram. et al. (2011). Turkey: health system review. World Health Organization. Regional Office for Europe.
- WHO Regional Office for Europe. (2020). Core Health Indicators in the WHO European Region: Special Focus: 2030 Sustainable Development Agenda. World Health Organization. Regional Office for Europe (<https://apps.who.int/iris/handle/10665/338902>. License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO, erişim: 02.09.2022).
- WHO. (2021). World Health Statistics 2021: Monitoring Healthforthe SDGs, Sustainable Development Goals, Geneva: World Health Organization; 2021. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
- Yıldırım HH ve Yıldırım T. (2010). Türkiye Sağlık Politikaları ve Reformları: Tarihsel Bir Bakış. *Türkiye Demokrasi Vakfı Enstitüsü Dergisi*. Şubat: 28-33.
- Yıldırım HH. (editör). (2012). *Sağlık Sigortacılığı*. Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları, Eskişehir.

- Yıldırım HH ve Yıldırım T. (2013). Türkiye Sağlık Reformları ve Politikaları: Politika Analizi Çerçevesinde Bir Değerlendirme. İçinde: Yıldız M ve Sobacı MZ. (editör). *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*. Ankara.
- Yıldırım HH. (2013). Türkiye Sağlık Sistemi: Sağlıkta Dönüşüm Programı Değerlendirme Raporu, Sağlık-Sen Yayınları-21, Ankara.
- Yıldırım HH. (2017). 15 Years of AK Party Rule: An Evaluation in Terms of Health and Health Policies. *Insight Turkey*. 19(2): 167-188.
- Yıldırım HH. (2020). *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Sağlık Politikaları*. 1. Baskı, ABSAM Yayınları, Ankara.
- Yıldırım HH. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Sağlık Sistemlerinin ve Politikalarının Test Edilmesi: Türkiye Örneği, içinde: Ünüvar N. (editör). *Pandemi: Dünü, Bugünü, Yarını – Bütün Boyutlarıyla COVID-19*. Kadim Yayınları, Ankara, Sayfa: 171-187.
- Yıldırım HH. (2022). Ak Partili Yıllar: Sağlık Politikaları. İçinde: Miş N, Babacan A ve Duran B. (editör). *Ak Parti ve Türkiye'nin Dönüşümü*. SETA Kitapları, Ankara.

Web Kaynaklar

- https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1, erişim: 02.09.2022
- <https://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/turkiye.htm>, erişim: 02.09.2022
- https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim, erişim: 04.09.2022
- <https://burdurism.saglik.gov.tr/TR-161478/organizasyon-semasi.html> erişim: 02.09.2022
- <https://www.who.int/data/gho>, erişim: 02.09.2022
- <https://www.tuseb.gov.tr/hakkimizda>, erişim: 19.08.2022
- <https://www.tuseb.gov.tr/hakkimizda>, erişim: 19.08.2022
- <https://www.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/hakkimizda/icerik-biz-kimiz>, erişim: 19.08.2022
- <https://www.ibg.edu.tr/about/us>, erişim: 19.08.2022
- <https://www.titck.gov.tr/kurumsal>, erişim 11.09.2022
- <https://www.turkkon.org/tr/organizasyon-semasi>, erişim: 06.09.2022
- <https://www.turkkon.org/tr/organizasyon-semasi>, erişim: 06.09.2022
- <https://www.turkkon.org/tr/baskan>, erişim: 09.09.2022
- https://www.turkkon.org/assets/pdf/temel_belgeler/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf, erişim: 09.09.2022

https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1#Merkez_ofisi, erişim. 09.09.2022

https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1#Merkez_ofisi, erişim. 09.09.2022

https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1#Merkez_ofisi, erişim. 09.09.2022

https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1#Merkez_ofisi, erişim. 09.09.2022

https://www.turkkon.org/tr/isbirli%C4%91i- Alanlari/saglik-isbirli%C4%91i_12, erişim: 06.09.2022

https://www.turkkon.org/tr/isbirli%C4%91i- Alanlari/saglik-isbirli%C4%91i_12, erişim: 06.09.2022

https://www.turkkon.org/tr/haberler/turk-konseyi-saglik-bilim-kurulunun-ilk-video-konferans-toplantisini-duzenledi_2027, erişim: 06.09.2022

https://www.turkkon.org/tr/isbirli%C4%91i- Alanlari/saglik-isbirli%C4%91i_12, erişim: 06.09.2022

https://www.turkkon.org/tr/isbirli%C4%91i- Alanlari/saglik-isbirli%C4%91i_12, erişim: 06.09.2022

https://www.turkkon.org/tr/isbirli%C4%91i- Alanlari/saglik-isbirli%C4%91i_12, erişim: 06.09.2022

https://www.turkkon.org/tr/isbirli%C4%91i- Alanlari/saglik-isbirli%C4%91i_12, erişim: 06.09.2022

<https://ibnisinatip.sbu.edu.tr/>, erişim: 03.09.2022

<https://bishmyo.sbu.edu.tr/>, erişim: 03.09.2022

<https://ibnisinatip.sbu.edu.tr/GenelBilgiler/Tarihce>, erişim: 06.09.2022

<https://www.ayy.edu.tr/universitemiz>, erişim: 06.09.2022

7. | EKLER

- ♥ Ek 1: Sağlık Bakanlığı'nın TDT ve Ülkeleri Nezdindeki Sağlık İle İlgili Faaliyetleri (2013-2021)
- ♥ Ek 2: TİKA'nın TDT Ülkeleri Nezdindeki Sağlık İle İlgili Faaliyetleri

EK1: SAĞLIK BAKANLIĞI'NIN TDT VE ÜLKELERİ NEZDİNDEKİ SAĞLIK İLE İLGİLİ FAALİYETLERİ (2013-2021)

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2021	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu 7. Toplantısı	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu 7. Toplantısı, 12 Kasım 2021 tarihinde İstanbul'da düzenlenecek olan Liderler Zirvesi öncesinde Konsey Gn. Sekr. Yrd. GısmatGozalov, Bkn. Yardımcımız Doç. Dr. Tolga Tolunay ile üye ülkelerden bilim insanları katılımıyla 1 Kasım 2021 tarihinde gerçekleştirildi.
2021	Azerbaycan	Azerbaycan Zorunlu Sağlık Sigortası Kurumu heyeti Ziyareti	Bakan Yardımcımız Doç. Dr. Tolga Tolunay Azerbaycan Zorunlu Sağlık Sigortası Kurumu Başkanı Zaur Aliyev ve beraberindeki heyeti 8 Kasım 2021 tarihinde kabul etti. Görüşmede Kamu-Özel ortaklığı (PPP) Modeli, Sağlık alanında işbirliği, pandemi ile mücadele yöntemleri konuları ele alındı.
2021	Azerbaycan	Türk Konseyi Üyesi Ülkelerde Acil Sağlık Hizmetlerinin Güçlendirilmesi Projesi-Azerbaycan Toplantısı	Türk Konseyi üyesi ülkelerde Acil Sağlık Hizmetlerinin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında, Bakanlığımız, Azerbaycan Sağlık Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Azerbaycan Ülke Ofisi ve GDO İstanbul Ofisi Başkanının katılımlarıyla 21 Ekim 2021 tarihinde çevrimiçi olarak koordinasyon toplantısı gerçekleştirildi.
2021	Kırgızistan	Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) 10. Dönem Toplantısı	Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) 10. Dönem Toplantısı Cumhurbaşkanı Yardımcımız Sayın Fuat Oktay ve Kırgız Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Başkanı Sayın UlukbekMaripoveşbaşkanlıklarında 10-11 Eylül 2021 tarihlerinde Kırgızistan'da gerçekleştirildi. Söz konusu toplantı öncesinde 8-9 Eylül 2021 tarihlerinde iki ülke teknik heyetleri bir araya gelerek 10. Dönem Toplantısı sonrasında imzalanacak olan Eylem Planı üzerinde çalışmalarda bulunmuştur. Bahse konu toplantıya Sayın Bakan Yardımcımız Doç. Dr. Tolga Tolunay başkanlığında katılım sağlandı. Cumhurbaşkanı Yardımcımız Sayın Fuat Oktay Bişkek'te bulunan Bişkek Kırgız – Türk Dostluk Hastanesini ziyaret etti ve incelemelerde bulundu

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2021	Azerbaycan	Azerbaycan Cumhuriyeti TABİB Başkanı ve Yönetim Kurulu Heyetinin Ülkemizi Ziyareti	<p>Azerbaycan Cumhuriyeti TABİB Başkanı ve Yönetim Kurulu Heyeti 23 – 28 Ağustos 2021 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etti. Ziyaret vesilesiyle, söz konusu heyete Türk Sağlık Sistemi Sunumu, Acil Sağlık Hizmetleri Sunumu, Sağlık Sisteminde Dijitalleşme ve Bilgi İşlem Sunumu, PPP Modeli ve Şehir Hastaneleri Tecrübesi Sunumu, Sağlık Enstitüleri Başkanlığı tarafından TURKOVAC 3. Faz / Kalite ve Akreditasyon Sunumu, İnsan Kaynakları Politikaları Sunumu, Kamu Hastaneleri Genel Yapısı ve Hastanelerde Halkla İlişkiler Sunumu, Covid-19 Salgını ile Mücadele Sunumu, SGK tarafından Sosyal Güvenlik Sistemi Sunumu yapıldı.</p> <p>Söz konusu heyet, Sayın Bakan Yardımcımız Doç. Dr. Tolga Tolunay, Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Necdet Ünüvar, TBMM Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Recep Akdağ, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Cevdet Erdöl ve Gülhane Eğitim Araştırma Hastanesi Başhekimi Prof. Dr. Cevdet Serkan Gökkaya ile görüşmeler gerçekleştirdi.</p>
2021	Azerbaycan	Türk Konseyi Üyesi Ülkelerde Sağlık Acil Durumlarına Hazırlık ve Müdahale Kapasitenin Güçlendirilmesi Projesi Pilot Ülke Azerbaycan Saha Ziyareti	<p>Bakanlığımız, Türk Konseyi ile DSÖ Avrupa Ofisi işbirliğinde Türk Konseyi üyesi ülkelerde sağlık işgücünün eğitimi de dahil olmak üzere sağlık sistemlerini ve temel sağlık hizmetlerini güçlendirmek ve acil durumlarda ve doğal afetlerde teknik kapasitenin artırılması amacıyla "Sağlık Acil Durumlarına Hazırlık ve Müdahale Kapasitenin Güçlendirilmesi Projesi" planlandı. Anılan proje kapsamında, Azerbaycan Cumhuriyeti pilot ülke olarak belirlendi.</p> <p>Söz konusu projenin detaylandırılması ve oluşturulabilmesi amacıyla Bakanlığımız yetkilileri, DSÖ-GDO İstanbul Ofisi Başkanı ve Türk Konseyi yetkilisinden oluşan heyet 23-25 Ağustos 2021 tarihleri arasında Azerbaycan'a bir saha ziyareti gerçekleştirdi. Söz konusu saha ziyaretinde, Azerbaycan Sağlık Bakanlığı, Tıbbi Arazi Bölmeleri İdare Etme Birliği (TABİB), Kızılhaç Uluslararası Komisyonu (ICRC) ve DSÖ Azerbaycan Ülke Ofisi ile farklı günlerde bir araya gelinerek Bakanlığımızca proje hakkında detaylı bilgiler sunulmuş ve tarafların ihtiyaç, talep ve beklentilerine yönelik geribildirimler alındı. Ayrıca, projeye yönelik teknik ihtiyaçları yerinde tespit etmek amacıyla acil çağrı merkezi istasyonları ve bazı hastanelerin acil servislerine saha ziyareti yapıldı.</p>

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2021	Azerbaycan	Performansa Dayalı Ödeme Sistemi Toplantısı	Azerbaycan Cumhuriyeti Tıbbi Arazi Bölmelerini İdare Birliği (TABİB)'nin talebi üzerine ülkemizde uygulanan performans dayalı döner sermaye sisteminin Azerbaycan'da uygulanabilmesi amacıyla 20 Nisan 2021 Salı günü bir çevrimiçi toplantı gerçekleştirildi. Genel Müdürlüğümüz ile Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Ek Ödeme Dairesi Başkanlığı koordinasyonu ile gerçekleştirilen toplantıya Azerbaycan Cumhuriyeti Tıbbi Arazi Bölmelerini İdare Birliği (TABİB) ve Azerbaycan Sağlık Bakanlığı yetkilileri katılım sağladı. Toplantıda özetle; ülkemizde kamu hastanelerinde uygulanan performans dayalı döner sermaye sistemine dair genel bilgilendirme yapılmış ve sistemin işleyişi hakkında detaylı sunumlar gerçekleştirildi.
2021	Özbekistan	Türkiye-Özbekistan KEK 6. Dönem Teknik Heyet Toplantısı	Türkiye-Özbekistan KEK 6. Dönem Teknik Heyet Toplantısı 28 Nisan 2021 tarihinde çevrimiçi olarak gerçekleştirildi. Toplantıda özetle; KEK Eylem Planı bağlamında Bakanlığımız ile ilgili maddeler üzerinde Özbekistan tarafı ile istişarelerde bulunuldu ve 2020 yılında belirlenen maddelerin tamamının gerçekleştirildiği yönünde fikir birliğine varıldı. Toplantıya Bakanlığımızı temsilen katılım sağlandı ve katılımcılara gerekli bilgilendirme yapıldı.
2021	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu 6. Toplantısı	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu'nun 6. toplantısı, Türk Konseyi Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Ömer Kocaman ve Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. Emine Alp Meşe başkanlığında 12 Mart 2021 tarihinde video konferans yoluyla gerçekleştirildi. Toplantıda covid-19 pandemisi ile ilgili olarak son gelişmeler ve özellikle Türk Konseyi ülkeleri arasında ülkemizde başarıyla uygulanan aşı takip sisteminin uygulanmasına ilişkin işbirliği ele alındı.
2021	Türkmenistan	Ekonomik İşbirliğine Dair Hükümetlerarası Türk-Türkmen Komisyonu (HEK) 6. Dönem Teknik Heyet Toplantısı	Ekonomik İşbirliğine Dair Hükümetlerarası Türk-Türkmen Komisyonu (HEK) 6. Dönem Teknik Heyet Toplantısı 29 Mart 2021 tarihinde videokonferans yöntemi ile gerçekleştirildi.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2021	Kırgızistan	Kırgız Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Sayın AlymkadyrBeishenaliyev'in Bakanlığımızı Ziyareti	Kırgız Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Sayın AlymkadyrBeishenaliyev, bazı resmi temaslarda bulunmak üzere ülkemize bir ziyaret gerçekleştirdi. Program kapsamında 5 Şubat 2021 tarihinde Bakanlığımızı da ziyaret eden Sayın Beishenaliyev'i Bakan Yardımcımız Sayın Halil Eldemir makamında misafir etti. Gerçekleştirilen görüşmede iki ülke arasında devam eden güçlü iş birliğinin artarak sürdürülmesi, pandemi sürecinde Türkiye'nin Kırgız Cumhuriyeti'ne yapmış olduğu yardımlar, Covid-19 pandemisi ile mücadele, aşı çalışmaları, ikili anlaşma kapsamında Türkiye'de tedavisi gerçekleştirilen Kırgız hastaların durumu, yeni iş birliği alanları ve Bişkek'te yapımı tamamlanan Bişkek Kırgız – Türk Dostluk Hastanesi'nin faaliyete geçirilmesi hususları gündeme geldi.
2021	Özbekistan	Özbekistan Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. AnvarAlimov Başkanlığındaki Heyetin Ülkemizi Ziyareti	Özbekistan Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. AnvarAlimov başkanlığında Taşkent Büyükşehir Belediye Başkan Yardımcısı SardorAbdullaev'den oluşan Özbek heyeti 24-25 Şubat 2021 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etti. Özbek heyet ziyaretleri kapsamında Sayın Bakan Yardımcımız Prof. Dr. Emine Alp Meşe ile 24 Şubat 2021 tarihinde makamında bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede, iki ülke arasında son yıllarda ivme kazanan sağlık alanındaki ikili işbirliğinden duyulan memnuniyetin altı çizildi, Türk Konseyi üyesi Özbekistan'ın pandemi ile mücadelesine solunum cihazı ve koruyucu ekipman hibesi ile ülkemiz tarafından sağlanan destek, milli imkanlarla ülkemizde geliştirilen Covid-19 aşısının Özbekistan Sağlık Bakanlığı'nca 3. faz klinik çalışmalarına destek sağlaması konuları ele alındı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2021	Türkmenistan	Sayın Bakan Yardımcımız Prof. Dr. Emine Alp Meşe'nin Türkmenistan Sağlık ve İlaç Sanayii Bakanlığı Heyetini Kabulü	Sayın Bakan Yardımcımız Prof. Dr. Emine Alp tarafından Aşı Takip Sistemi hakkında sunum Meşe, 23 Şubat 2021 tarihinde Türkmenistan yapıldı, sunumun ardından HSGM ve TİTCK'nca bilgi Sağlık ve İlaç Sanayii Bakanlığı yetkililerini ve tecrübe paylaşımında bulunuldu. Son olarak her kabul etti. Görüşmede, her iki ülke arasında pandemi sürecinde yürütülen işbirliği ile gelecek döneme ilişkin ortak çalışma alanları ele alındı. Türkmen heyeti Bakanlığımız ziyaretleri kapsamında HSGM tarafından aşı takip sistemi hakkında sunum yapıldı. Sunumun ardından iki ülke arasında var olan anlaşmanın günümüz şartlarına uygun şekilde revize edilerek güncellenmesinin faydalı olacağı da görüşmelerde gündeme geldi.
2021	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Kıdemli Memurlar Komitesi Toplantısı	Türk Konseyi Sekreteryası tarafından hazırlanan "Türk Dünyası Vizyonu-2040 ve Türk Konseyi 2020-2025 Stratejisi" başlıklı taslak belgelere ilişkin 25-26 Şubat 2021 tarihlerinde İstanbul'da Türk Konseyi Kıdemli Memurlar Komitesi toplantısı düzenlendi. Bakanlığımız adına söz konusu toplantıya AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nden katılım sağlandı. Toplantıda, sağlık başta olmak üzere pek çok ortak iş birliği alanında çalışmalarını sürdüren Türk Konseyi üye ülke yetkilileri ile bir araya gelindi, Sağlık Çalışma Grubu için heyet ile katılım sağlayan Azerbaycanlı yetkililer ile görüşmeler gerçekleştirildi.
2021	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Tedarik Zinciri Grubu II. Toplantısı	Bakan Yardımcımız ve Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. Emine Alp Meşe, 21 Ocak 2021 tarihinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilen Türk Konseyi Tedarik Zinciri Grubu II. Toplantısına katılım sağladı. Toplantıda özetle; Türk Konseyi üye ve gözlemci ülkeler arasındaki özellikle pandemi sürecinde artan iş birliğinin önemine vurgu yapıldı, Tedarik Zinciri Grubuna dahil olan ülkelerin milli firmalarının, ilaç ve tıbbi malzemelerinin tedarik edilmesi, satın alınması ve Sağlık İş Forumları düzenlenmesi hususlarında bilgi paylaşımında bulunuldu.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2021		Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu 5. Toplantısı	Türk Konseyine üye Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Macaristan Sağlık Bakanlığı yetkilileri ve bilim insanlarının katılım sağladığı Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu 5. Toplantısı 24 Aralık 2020 tarihinde video konferans yöntemi ile gerçekleştirildi. Türk Konseyi Genel Sekreterliği moderatörlüğünde gerçekleştirilen toplantının açılış bölümünde, Sağlık Bakan Yardımcımız ve aynı zamanda Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Emine Alp Meşe katılımcılara hitap etti.
2021		Bakan Yardımcımız Sayın Prof.Dr. Emine Alp Meşe'nin Azerbaycan TABİB Başkanı Dr. Ramin Bayramlı'yı Kabulü	Bakan Yardımcımız Sayın Prof.Dr. Emine Alp Meşe Azerbaycan TABİB Başkanı Dr. Ramin Bayramlı'yı 3 Aralık 2020 tarihinde makamında kabul etti. Görüşmede Türkiye ve Azerbaycan arasında son dönem sağlık alanında ikili işbirliği faaliyetleri ele alındı. Ayrıca kardeş iki ülke ortak aşı tedariki ve öncelikli aşı uygulanacak grupların belirlenmesine yönelik bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunuldu.
2020	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu 4. Toplantısı	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu 4. Toplantısı ve Prof. Dr. Aziz Sancar Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödülleri Töreni 29-30 Ekim 2020 tarihlerinde İstanbul'da düzenlendi.
2020	Azerbaycan	Bakanlığımız Personelinin Azerbaycan'da Görevlendirilmesi	Azerbaycan'da kurulması planlanan yanık tedavi merkezi ile ilgili bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunmak üzere Bakanlığımızdan 3 kişilik bir ekip 5-18 Ekim 2020 tarihleri arasında Azerbaycan'da görevlendirildi. Söz konusu yanık tedavi merkezinin kurulum işleminin devam etmesi nedeniyle yeni bir heyetin gönderilmesinin Azerbaycan'ın Ankara Büyükelçiliği'nce talep edilmesi üzerine 2 sağlık personelinin 20 Ekim-30 Kasım 2020 tarihleri arasında Azerbaycan'da görevlendirilmesi uygun görüldü.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2020	Kazakistan	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca'nın Kazakistan Başbakan Yardımcısı ve Sağlık Bakanı ile Görüşmesi	Kazakistan Başbakan Yardımcısı EralyTugzhanov başkanlığında aralarında Kazakistan Sağlık Bakanı AlekseyTsoy'un da bulunduğu heyet, 7-9 Ağustos 2020 tarihlerinde ülkemizdeki şehir hastanelerinde incelemelerde bulunmak üzere Türkiye'yi ziyaret etti. Ziyaret vesilesi ile Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca, Kazakistan Başbakan Yardımcısı EralyTugzhanov ve Kazakistan Sağlık Bakanı AlekseyTsoy ile 7 Ağustos 2020 tarihinde makamında görüştü. Görüşmede, Türkiye tarafından covid-19 ile mücadele amacıyla Kazakistan'a son dönemde sağlanan destekten dolayı teşekkür edilerek, kamu- özel ortaklığı, ortak aşı ve ilaç üretimi, Aselsan ile yürütülen ventilator üretimi alanlarındaki işbirliğinin devamı vurgulandı. Kazakistan tarafı Türkiye tarafından uçuşlara getirilen kısıtlamanın bir an evvel kaldırılması arzusunu dile getirdi.
2020	TDT Düzeyi	Sayın Bakanımızın Türk Konseyi Genel Sekreteri BagdatAmreyev'i Kabulü	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca, Türk Konseyi Genel Sekreteri BagdatAmreyev'i 18 Ağustos 2020 tarihinde makamında kabul etti. Görüşmede Genel Sekreter Amreyev, kendine özgü bir örgüt olan Türk Konseyi'nin yapısı ve son dönemdeki faaliyetleri hakkında Sayın Bakanımıza bilgi aktardı, covid-19 pandemisi kapsamında Konsey üyesi ülkelerin sürece ilişkin yaşadıkları sorunlar hakkında Sayın Bakanımızı bilgilendirdi ve Türkiye'nin Konsey üyesi ülkelere bu zor dönemde sağladığı yardımlar için teşekkür etti. Görüşmede ayrıca, Kazakistan'dan Türkiye'ye uçuşların Ağustos ayı sonu itibariyle yeniden başlatılması konusu da ele alındı. Genel Sekreteri BagdatAmreyev, 15 Ekim 2019 tarihinde Bakü'de düzenlenen Türk Konseyi 7. Zirvesi ardından çok sayıda ülkenin Konseye üye ve gözlemci olarak kabul edilmek arzusunda olduğunu da ifade etti.
2020	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu / Aşı Çalıştayı	Amacı üye ülkeler arasında her alanda işbirliğini geliştirmek ve güçlendirmek olan Türk Konseyi, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti ve Türkiye'nin katılımıyla 3 Ekim 2009'da imzalanan Nahcivan Anlaşması kuruldu. Daha sonra konseye Özbekistan tam üye olarak kabul edildi, Macaristan ve Türkmenistan ise gözlemci üye statüsünde Konsey'de yer aldı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2020	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu Toplantısı	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu'nun ilk toplantısı, Türk Konseyi Genel Sekreteri BaghdatAmreveymoderatörlüğünde ve Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. Emine Alp Meşe başkanlığında 8 Temmuz 2020 tarihinde video konferans yoluyla gerçekleştirildi. Söz konusu toplantıda, COVID-19 ile mücadele kapsamında Türkiye'de ve Türk Konseyi üye ve gözlemci ülkelerinde yürütülen önleyici, tedaviye yönelik ve epidemiyolojik çalışmalar, ortak veri tabanları ve epidemiyolojik izleme sisteminin kurulması, aşı çalışmaları, Covid-19 vakalarında plazma tedavisi ve etkileri, hidrosiklorokin tedavisi ve yan etkileri gibi konularda görüş alışverişinde bulunuldu. Bu çerçevede, bahse konu toplantının ikincisi 12 Ağustos 2020 tarihinde Türk Konseyi Genel Sekreteri BaghdatAmreveymoderatörlüğünde ve Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. Emine Alp Meşe başkanlığında gerçekleştirildi. Toplantıda dünyayı etkisi altına alan covid-19 pandemi sürecinde birey ve toplum psikolojisi yönetimi konusu ele alındı ayrıca, Bakanlığımız Bilim Kurulu üyesi Prof. Dr. Hakan Türkçapar tarafından da bir sunum gerçekleştirildi.
2020	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Tedarik Zinciri Grubu 1. Videokonferans Toplantısı	Türk Konseyi Sağlık Eşgüdüm Komitesi bünyesinde oluşturulan Tedarik Zinciri Grubu'nun 1. Videokonferans Toplantısı 6 Ağustos 2020 tarihinde çevrim içi olarak gerçekleştirildi. Söz konusu toplantıya USHAŞ Genel Müdürü Mehmet Ali Kılıçkaya tarafından katılım sağlandı ve firmalara sunum yapıldı.
2020	Türkmenistan	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca'nın Türkmenistan Sağlık ve Medikal Sanayi Bakanı Nurmhammet Amannepesov ile Görüşmesi	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca, Türkmenistan Sağlık ve Medikal Sanayi Bakanı Nurmhammet Amannepesov ile 27 Temmuz 2020 Pazartesi günü saat 14:00'de video-konferans yoluyla bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede, her iki ülke arasında sağlık alanında devam eden işbirliği faaliyetleri ve Covid-19 pandemisine ilişkin güncel gelişmeler ele alındı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2020	Özbekistan	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca'nın Özbekistan Büyükelçisi AlisherAgzamkhodcaev'i Kabulü	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca, Özbekistan'ın Ankara Büyükelçisi AlisherAgzamkhodcaev'i 22 Temmuz 2020 tarihinde makamında kabul etti. Görüşmede Konuk Büyükelçi, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in talimatı üzerine görüşme talebinde bulunduğunu, Özbekistan'da covid-19 ile mücadelede durumun ciddileştiğini ve bu çerçevede, ülkemizin Özbekistan'da covid-19 salgını ile mücadeleye danışmanlık desteği sağlamasını ve uzman görevlendirmesini istediklerini ifade etti.
2020	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu Toplantısı	Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu Toplantısı, Türk Konseyi Genel Sekreteri BaghdatAmreveymoderatörlüğünde ve Türk Konseyi Sağlık Bilim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. Emine Alp Meşe başkanlığında 8 Temmuz 2020 tarihinde video konferans yoluyla gerçekleştirildi. Konferansta COVID-19 ile mücadele kapsamında Türkiye'de ve Türk Konseyi üye ve gözlemci ülkelerinde yürütülen önleyici, tedaviye yönelik ve epidemiyolojik çalışmalar, ortak veri tabanları ve epidemiyolojik izleme sisteminin kurulması, aşı çalışmaları, Covid-19 vakalarında plazma tedavisi ve etkileri, hidrosiklorokin tedavisi ve yan etkileri gibi konularda görüş alışverişinde bulunuldu.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2020	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Sağlık Koordinasyon Komitesi 1. Toplantısı	<p>Türk Konseyi Sağlık Koordinasyon Komitesi 1. Toplantısı, Konsey Genel Sekreteri BaghdadAmreyevmoderatörlüğünde 8 Haziran 2020 video konferans aracılığı ile gerçekleştirildi. Toplantıya Sayın Bakan Yardımcımız Prof. Dr. Emine Alp Meşe başkanlığında bir heyet ile görüşmeye katılım sağlandı. Toplantıda COVID-19 pandemisiyle mücadelede üye ve gözlemci ülkeler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinde anahtar öneme sahip daimi ortak veri tabanı ve epidemiyolojik izleme sisteminin kurulması, İzmir Urla'da bulunan tarihi Karantina Adası'nda konsey üyesi ve gözlemci üye ülkelerden sağlık profesyonelleri ve bilim insanlarının katılımı ile yüz yüze bir eğitim programı gerçekleştirilmesi, üye ülkeler arasında ortak tedarik zinciri kurulması ve Türk konseyi Sağlık Bilim Kurulu oluşturulması gibi konular hakkında görüş alış verişinde bulunuldu.</p> <p>Ayrıca toplantıda Konsey Genel Sekreteri BaghdadAmreyev'in teklifi ve üye ülkelerin de onayı ile Sayın Bakan Yardımcımız Prof. Dr. Emine Alp Meşe Türk Konseyi Bilim Kurulu Başkanı seçildi.</p>
2020	Azerbaycan	Sayın Bakan Yardımcımız Prof. Dr. Emine Alp Meşe'nin Azerbaycan Sağlık Bakan Yardımcısı Başkanlığındaki Heyet ile Video Konferans Görüşmesi	<p>Sayın Bakan Yardımcımız Prof. Dr. Emine Alp Meşe başkanlığındaki Bilim Kurulu Üyelerimiz ile Azerbaycan Sağlık Bakan Yardımcısı Dr. Viktor Kasimov başkanlığındaki Sağlık Bakanlığı heyeti, COVID-19 için hastane enfeksiyon kontrolü, COVID-19 vakalarının bulaşma zincirinin tespit ve kontrolü, COVID-19 semptomsuz vakalara epidemiyoloji kontrolü ve COVID-19 için seroloji teşhis ve immunoglobulinlerin tespiti üzerine yenilikler konusunda görüş alış verişinde bulunulmasını teminen, 23 Haziran 2020 tarihinde video konferans gerçekleştirdiler.</p>

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2020	TDT Düzeyi	Türk Konseyi Üye ve Gözlemci Ülkeleri ile Türkmenistan'ın Sağlık Bakanları Arasında Video Konferans Toplantısı	Türk Konseyi Üye ve Gözlemci Ülkeleri ile Türkmenistan'ın Sağlık Bakanları arasında Video Konferans Toplantısı" 28 Nisan 2020 tarihinde gerçekleştirildi. Söz konusu toplantıya Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca katılım sağladı. Dönem başkanı Azerbaycan Cumhuriyeti adına Sağlık Bakanı'nın açılış konuşmasının ardından Türk Keneşi Genel Sekreteri ve üye ülkeler konuşmalarını gerçekleştirdi. Sayın Bakanımız konuşmasında Covid – 19 salgınına karşı Ülkemizin iyi uygulama örneklerini "Pandemi Planlaması", "Destekleyici Stratejiler" ve "Araştırma ve Geliştirme" olmak üzere üç ayrı başlık altında mevkidaşlarına açıkladı ve dayanışma ve işbirliği çağrısında bulundu.
2020	Özbekistan	Özbekistan Halk Sağlığı Bakan Yardımcısı ile Gerçekleştirilen Video Konferans	Bakan Yardımcımız Sayın Prof. Dr. Emine Alp Meşe başkanlığındaki Bilim Kurulumuz, Özbekistan Halk Sağlığı Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Abdulhakim Khadjibaev başkanlığındaki meslektaşlarıyla 15 Nisan 2020 tarihinde bir video konferans gerçekleştirdi.
2020	Özbekistan	Türkiye-Özbekistan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) 1. Toplantısı	Türkiye-Özbekistan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) 1. Toplantısı Sayın Cumhurbaşkanımız ile Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev'in Eşbaşkanlıklarında 19 Şubat 2020 tarihinde ülkemizde gerçekleştirildi. Söz konusu toplantıya Özbekistan Sağlık Bakanı Alişer K. Shadmanov da iştirak etti. Sayın Bakanımız bahse konu YDSK kapsamında ülkemizi ziyaret eden meslektaş ile 19 Şubat 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığında heyetler arası görüşmeler gerçekleştirdi.
2020	Türkmenistan	Türk-Türkmen Ekonomik İşbirliğine Dair Hükümetler arası Komisyonu (HEK) 6. Dönem Toplantısı Hazırlıkları	Türk-Türkmen Ekonomik İşbirliğine Dair Söz konusu Toplantıya hazırlık amacıyla, Hükümetler arası Komisyonu (HEK) 6. Dönem Cumhurbaşkanı Yardımcılığı Makamınca 13 Ocak Toplantısı 12-13 Şubat 2020 tarihlerinde 2020 tarihinde Bakanlığımız ile gerçekleştirilen Aşkabat'ta gerçekleştirilecektir. koordinasyon toplantısına katılım sağlandı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2020	Özbekistan	Özbekistan KEK Hazırlık Toplantısı	10 Ocak 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığında çevrilerle takibinin yapılması gündeme geldi ve gerçekleştirilen Özbekistan KEK konulu kurumlardan V. Dönem Protokolü çerçevesinde toplantıda, 2019 yılında gerçekleştirilen Türk- gerçekleştirdikleri eylemler hakkında bilgi alındı, ek Özbek V. Dönem KEK Protokolü çerçevesinde eylemler öngörülüyorsa onları teklif etmeleri talep öngörülen tedbirlerin Eylem Planı formatına edildi.
2020	Özbekistan	Özbek-Türk Sağlık İş Forumu	Özbekistan ile ülkemiz arasındaki sağlık alanında işbirliği, 1997 yılında imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sağlık ve Tıp Alanında İşbirliğine Dair Anlaşma" çerçevesinde yürütülmektedir. Bahse konu Anlaşma'nın amaç ve hedeflerini uygulamak amacıyla; Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev'in 25-27 Ekim 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyareti vesilesiyle, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı ile Özbekistan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Arasında Sağlık Alanında İşbirliğine Dair Mutabakat Muhtırası, 25 Ekim 2017 tarihinde Ankara'da imzalandı. 2019- 2020 Yılları İşbirliği Yol Haritası ile iki ülkenin dönemde sağlık sistemlerinin güçlendirilmesi, sağlık turizmi, sağlık endüstrileri, eğitim, PPP, ortak sağlık haftaları, sosyal güvenlik, Tele-Tıp, tıbbi ve sosyal yardım alanlarında işbirliğinde bulunmaları öngörüldü.
2020	Özbekistan	9. Türkiye – Özbekistan Ortak Sağlık Haftası	Bakanlığımızın yurtdışına yönelik insani Sayın Bakanımız, Sağlık Haftası'nın düzenlendiği yardım faaliyetleri kapsamında Özbekistan'ın Taşkent Pediatri Tıp Enstitüsü Hastanesi ve başkenti Taşkent'te, Türk İşbirliği ve Cumhuriyet Acil Tıp Araştırma Merkezi Hastanesi'ne Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) organizasyonunda Özbekistan ve Türkiye Sağlık Bakanlıklarının işbirlikleri ile 9. Türkiye – Özbekistan Ortak Sağlık Haftası düzenlendi. Sağlık Haftası'nda; Genel Cerrahi, Üroloji, Pediatrik Cerrahi, Radyoloji, Pediatrik Kalp-Damar Cerrahisi, Pediatrik ve Yetişkin Kardiyoloji, Göz Hastalıkları, Ortopedi, Kadın Hastalıkları ve Doğum, Anestezi ve Reanimasyon ve Acil Tıp branşlarında 27 kişilik doktor ve yardımcı sağlık personeli görev aldı. Sağlık Haftasında tamamı başarılı 143 ameliyat, 446 hasta konsültasyonu ve 794 Özbek sağlık personeline eğitimler verildi

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2019	Kazakistan	Türkiye-Kazakistan 11. Dönem Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı	Türkiye-Kazakistan 11. Dönem Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) Toplantısı Cumhurbaşkan Yardımcımız Sayın Fuat Oktay ve Kazakistan Başbakanı Sayın AskarMamin'in eş başkanlığında10 Kasım 2019 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirildi. Toplantıda Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca, Kazak mevkidaşıYelzhanBirtanov ile görüşme gerçekleştirdi. Sayın Bakanımız ayrıca, iki ülke arasındaki iş birliğini yerinde takip etmek üzere Nur Sultan Büyükelçiliğinde bir "Sağlık Müşaviri" görevlendirileceğini, bununla birlikte Bakanlığımıza bağlı USHAŞ'ınNursultan'da ofis açabilmesine ilişkin teknik ziyaretlerin yakın zamanda gerçekleştirileceğini ifade etti.
2019	Kırgızistan	Türkiye-Kırgızistan 9. Dönem Karma Ekonomik Komisyonu Toplantısı	Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) 9. Dönem Toplantısı Cumhurbaşkan Yardımcımız Sayın Fuat Oktay ve Kırgızistan Başbakan Yardımcısı KubatbekBoronov'uneşbaşkanlıklarında, 21-22 Kasım 2019 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirildi.
2019	Macaristan	Macaristan Büyükelçisi Viktor Mátis ve Beraberindeki Heyetin Bakanlığımızı Ziyareti	Macaristan Büyükelçisi Viktor Mátis ve beraberindeki heyet 14 Kasım 2019 tarihinde Bakanlığımızı ziyaret ederek, Kamu Hastaneleri Genel Müdürü Hilmi Ataseven, Sağlık Yatırımları Genel Müdürü Hüseyin İnceöz, AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürü Dr. Selami Kılıç ve TİTCK Bşk. Hakkı Gürsöz onkolojideki teknolojik gelişmeleri değerlendirdi.
2019	Azerbaycan	Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın Azerbaycan Ziyareti	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın heyetinde yer almak ve Azerbaycan - Türkiye İş Konseyi toplantısına katılmak üzere 14- 15 Ekim 2019 tarihinde Azerbaycan'a gitti. Ziyaret vesilesiyle Sayın Bakanımız Azerbaycan Sağlık Bakanı Oktay Şıralıyev ile görüşerek sağlık turizmi ve ortak çalışma gurubu kurulması hususu başta olmak üzere birçok konuda istişarelerde bulundu.
2019	TDT Düzeyi	6. Türk Tıp Dünyası Kurultayı	6. Türk Tıp Dünyası Kurultayı, T.C. Cumhurbaşkanlığı, Bakanlığımız ve TÜSEB işbirliğinde, 29-31 Ekim 2019 tarihlerinde, HIMSS'19 Eurasia Etkinliği ve Fuarı ile eş zamanlı olarak İstanbul'da gerçekleştirildi. Bahsekonu etkinliklere Cibuti, Moritanya, Namibya, Güney Afrika, KKTC, Kazakistan ve Kırgızistan Sağlık Bakanları ile Azerbaycan ve Hırvatistan Sağlık Bakan Yardımcıları katılım sağladılar.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2019	Kırgızistan	Sayın Bakanımızın Kırgız Cumhuriyeti Büyükelçisini Kabulü	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca, Kırgız Cumhuriyeti'nin Ankara Büyükelçisi Kubanychbek Omuraliev'i 3 Eylül 2019 tarihinde makamında kabul etti. Görüşmede, sağlık alanında ikili işbirliği konuları ve özellikle Türk-Kırgız Dostluk Hastanesi'ne ilişkin Anlaşma'nın bir an evvel yürürlüğe konularak işleme açılması, 20 Mayıs 2019 tarihinde Cenevre'de imzalanan Hasta Tedavisi Ek Protokolü'nün yürürlüğü ve USHAŞ aracılığı ile işbirliği konuları ele alındı.
2019	Özbekistan	Türk-Özbek İş Forumu Hazırlık Toplantısı	12 – 14 Kasım 2019 tarihleri arasında Taşkent'te Hizmetleri Anonim Şirketi (USHAŞ) ve özel sektörden düzenlenmesi planlanan Türk-Özbek İş Forumu için, Özbekistan Büyükelçiliği, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, Uluslararası Sağlık katılımcılar eşliğinde 08 Ağustos 2019 tarihinde Genel Müdürlüğümüzde hazırlık toplantısı gerçekleştirildi.
2019	Macaristan	Macaristan Heyetinin Ülkemizi Ziyareti	2019 yılı sonunda Macaristan'da Halk Sağlığı konularında sunumlar yapıldı. Söz gerçekleştirilecek YDSK öncesinde Macaristan konusu heyet 2 Ağustos 2019 tarihinde Ankara Şehir Sağlık Bakanlığı'ndan 4 kişilik heyet, Ortak Hastanesini ziyaret etti. Program sonrasında Çalışma Grubu kapsamında ülkemizi ziyaret etti. Heyete; Sağlık Sistemi, Sağlık Bilgi Sistemleri, USHAŞ Faaliyetleri, İlaç ve Tıbbi Cihaz sektörü ile halk sağlığı konularında sunum yapıldı. Program sonrasında hazırlanacak raporla sağlık alanında stratejik Heyete; Sağlık Sistemi, Sağlık Bilgi Sistemleri, işbirliği alanları belirlenecek.
2019	Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan	Acil Sağlık Personeli Eğitimi	Bakanlığımız tarafından, sağlıkta reformu ile edindiğimiz tecrübeleri, yakın işbirliği içinde olduğumuz dost ve kardeş ülkelere aktarmaya yönelik kısa süreli kapasite geliştirme yönelik eğitim programları düzenlenmektedir. Bu bağlamda; 4 – 11 Ağustos 2019 tarihleri arasında Bakanlığımıza bağlı İzmir Urla Uluslararası Acil Afet ve Simülasyon Merkezinde, Türk Cumhuriyetlerinden katılım sağlayan 19 sağlık personeline "Acil Sağlık Personeli Eğitimi" verildi. Eğitime; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'dan sağlık personelleri katılım sağladı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2019	Kazakistan	Kazakistan Sağlık Bakanlığı Heyetinin PPP Konusunda İnceleme Ziyareti	Kazakistan Sağlık Bakanlığında 10 kişilik heyet 8 - 13 Temmuz 2019 tarihlerinde, ülkemizin kamu özel işbirliği alanındaki tecrübelerinde istifade etmek amacıyla ülkemizi ziyaret etti. Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca, Kazakistan Ankara Büyükelçisi AbzalSaparbekuli ve AnaraMusrepova başkanlığındaki 10 kişilik Kazakistan Sağlık Bakanlığı heyetini 11 Temmuz 2019 tarihinde makamında kabul etti.
2019	Özbekistan	Türkiye-Özbekistan Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) 5. Dönem Toplantısı	Bakan Yardımcımız Sayın Halil Eldemir, 24-25 Temmuz 2019 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen Türkiye-Özbekistan Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) 5. Dönem Toplantısı vesilesi ile ülkemizde bulunan Özbekistan Sağlık Bakan Yardımcısı Sayın BahodirNizomov'u 22 Temmuz 2019 tarihinde makamında kabul etti. Görüşmede başta sağlık sistemlerinin güçlendirilmesi, ilaç, tıbbi cihaz, sağlık turizmi, Kamu Özel Ortaklığı olmak üzere sağlık alanında ikili ilişkilerin geliştirilmesi konuları ile toplantı sonunda imzalanacak Protokolün sağlık başlığı müzakere edilerek nihai hale getirildi.
2019	Macaristan	Macaristan'ın Ankara Büyükelçiliği Ticari Ataşesi Aron Sipos'un Genel Müdürlüğümüzü Ziyareti	Macaristan'ın Ankara Büyükelçiliği Ticari Ataşesi Aron Sipos 10 Mayıs 2019 tarihinde Bakanlığımız AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünü ziyaret ederek Genel Müdür Dr. Selami Kılıç ile makamında görüştüler. Görüşmede Türkiye-Macaristan Karma Ekonomik Komisyon (KEK) Toplantısından önce gerçekleştirilmesi planlanan Ortak Çalışma Komitesinde görüşülmesi öngörülen başlıca konular ele alındı.
2019	Kırgızistan	Kırgızistan Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Hukuk Dairesi Müdürü MederAbakirov'un Genel Müdürlüğümüzü Ziyareti	Kırgızistan Dışişleri Bakanı'nın 5-8 Mayıs 2019 tarihlerindeki Türkiye ziyareti öncesinde, ziyaret marjında imzalanması muhtemel işbirliği anlaşmalarına ilişkin olarak Kırgızistan Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Hukuk Dairesi Müdürü MederAbakirov 3 Mayıs 2019 tarihinde Bakanlığımız AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünü ziyaret ederek Genel Müdür V. Arif Çetin ile bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede, iki ülke Sağlık Bakanlıkları arasında imzalanmasına ilişkin hazırlık süreci devam eden ve ülkemizde ücretsiz tedavi edilecek Kırgız hasta sayısı kotasını 100'den 150'ye çıkaracak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hasta Tedavisi Ek Protokolü gündeme geldi.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2019	Kazakistan	Kazakistan Sağlık Bakanı YelzhanBirtanov'un Ülkemizi Ziyareti	Kazakistan Sağlık Bakanı YelzhanBirtanov, 11 -12 Nisan 2019 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etti. Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca 12 Nisan 2019 tarihinde Kazak mevkidaşı ile Bakanlığımızda ikili görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede, sağlık sistemlerinin güçlendirilmesi, acil ve afetlerde sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, kamu-özel ortaklığı, ilaç ve tıbbi cihaz gibi konularda iki ülke arasındaki işbirliği konuları ele alındı. İkili görüşmenin ardından Sayın Bakanımız ve Kazak mevkidaşı tarafından ortak bir basın toplantısının gerçekleştirildi. Kazakistan Sağlık Bakanı ve beraberindeki heyet ayrıca, Ankara ve Adana Şehir Hastanelerinde incelemelerde bulundu.
2019	Kazakistan	Türkiye – Kazakistan Ortak Sağlık Haftası	Türkiye – Kazakistan Ortak Sağlık Haftası, 07- 15 Nisan 2019 tarihleri arasında Kazakistan'ın Türkistan Eyaletinde, Kazakistan Sağlık Bakanlığı ve Ahmet Yesevi Üniversitesi işbirliğinde 3 farklı hastanede (AYU Üniversite Tıp Fakültesi Hastanesi, Türkistan Çocuk Hastanesi, Türkistan Kadın Doğum Hastanesi) gerçekleştirildi. Genel Cerrahi, Üroloji, Plastik Cerrahi, Kadın Hastalıkları ve Doğum, Göz, Kulak Burun Boğaz, Çocuk Cerrahisi, Anestezi ve Reanimasyon, Radyoloji ve Acil Tıp branşlarında toplamda 114 özelliikli Ameliyat, 653 Muayene gerçekleştirilirken, 496 Kazak sağlık personeline eğitim verildi
2019	Özbekistan	Özbekistan Büyükelçiliği Ekonomi ve Ticaret Müsteşarı UlugbekAzamov'un Genel Müdürlüğümüzü Ziyareti	Özbekistan Büyükelçiliği Ekonomi ve Ticaret Müsteşarı UlugbekAzamov 27 Mart 2019 tarihinde Bakanlığımız AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nü ziyaret ederek Genel Müdür Dr. Selami Kılıç ile makamında görüştü. Görüşmede, Özbekistan'dan karar verici seviyede üst düzey bir heyeti, sağlık reformu alanında ülkemizin tecrübelerini aktarmak, önümüzdeki dönemde yapılabilecek işbirliklerini müzakere etmek ve bazı sağlık tesislerinde incelemeler gerçekleştirmek üzere, en kısa sürede Türkiye ziyareti, Özbek heyetinin Türkiye ziyaretinin ardından, Uluslararası Sağlık Hizmetleri Anonim Şirketi (USHAS) Genel Müdürü başkanlığında Bakanlığımızdan bir heyetin Özbekistan ziyareti, Taşkent'te Özbekistan-Türkiye Sağlık İş Forumu düzenlenmesi ve Özbekistan- Türkiye Ortak Sağlık Haftası konuları ele alındı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2019	Kazakistan	Kazakistan Şimkent (Shymkent) Valiliği Heyetinin Ülkemizi Ziyareti	Kazakistan Şimkent (Shymkent) Vali Yardımcısı Sayın Aynur Yussupova ve İl Sağlık Müdürü SauleAbdibaeva'dan'ın yer aldığı bir heyet 5 Mart 2019 tarihinde Bakanlığımız AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nü ziyaret ederek Genel Müdür Dr. Selami Kılıç ile makamında görüştü. Görüşmede Acil Sağlık Hizmetleri konusunda tecrübelerimizi paylaştık, karşılıklı işbirliği alanlarını belirledik. Söz konusu heyet, Bakanlığımıza bağlı SAKOM'da da incelemelerde bulundu.
2019	Özbekistan	Sayın Bakanımızın Özbekistan Sağlık Bakanı ile İkili Görüşmesi ve Özbekistan ile Yol Haritasının İmzalanması	Özbekistan ve Türkiye arasında sağlık alanında işbirliğinin geliştirilmesine yönelik olarak hazırlanan Yol Haritası, 12-14 Şubat 2019 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen DSÖ Avrupa Halk Sağlığı Acil Durumlarına Hazırlıklılık ve Yanıt Bölgesel Eylem Planı Üst Düzey Konferansı sırasında, Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca ve Özbekistan Sağlık Bakanı Alisher K. Shadmanov tarafından 14 Şubat 2019 tarihinde İstanbul'da imzalandı. İmzalanan Yol Haritası ile iki ülkenin 2019-2020 yıllarını kapsayan dönemde sağlık sistemlerinin güçlendirilmesi, sağlık turizmi, sağlık endüstrileri, eğitim, PPP, ortak sağlık haftaları, sosyal güvenlik, Tele-Tıp, tıbbi ve sosyal yardım alanlarında işbirliğinde bulunmaları öngörüldü. Sayın Bakanımız ayrıca Özbekistan Sağlık Bakanı Alisher K. Shadmanov ile ikili bir görüşme de gerçekleştirdi. Görüşmede USHAŞ aracılığıyla sağlık alanında işbirliği faaliyetleri ve bu yıl içinde gerçekleştirilecek DSÖ Direktörlüğü seçimlerinde Türk adayına destek verilmesi konuları ele alındı
2019	Türkmenistan	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca'nın Türkmenistan Sağlık ve İlaç Sanayi Bakanı Nurmuhammet Amannapesov ile Görüşmesi	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca Türkmenistan Sağlık ve İlaç Sanayi Bakanı Nurmuhammet Amannapesov ile 12-14 Şubat 2019 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen DSÖ Avrupa Halk Sağlığı Acil Durumlarına Hazırlıklılık ve Yanıt Bölgesel Eylem Planı Üst Düzey Konferansı sırasında 14 Şubat 2019 tarihinde bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede, iki ülke Sağlık Bakanlıkları arasında ortak çalışma grubunun oluşturulması ve 9-12 Nisan 2019 tarihlerinde Aşkabat'ta düzenlenecek olan Bulaşıcı Olmayan Hastalıklarla İlgili konferansa Bakanlığımızdan katılım sağlanması konusu ele alındı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2019	Kırgızistan	Kırgızistan Ahıska Türkleri Dernek Başkanı'nın Genel Müdürlüğümüzü Ziyareti	Kırgızistan Ahıska Türkleri Dernek Başkanı AtamshaDursunov, 26 Şubat 2019 tarihinde Bakanlığımız AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nü ziyaret ederek Genel Müdür Dr. Selami Kılıç ile görüştü. Görüşmede Ahıska Türklerinin ülkemizdeki tedavileriyle ilgili istişarelerde bulundu ve Ahıska Türklerine katkı ve desteklerinden dolayı Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca'ya iletilmek üzere bir teşekkür mektubu sundu.
2019	Kazakistan	Bakanlığımız Heyetinin Kazakistan Ziyareti	Kazakistan'ın Türkistan Eyaletinde Bakanlığımızca gerçekleştirilecek olan Sağlık Haftasıyla ilgili hazırlıklar kapsamında 15-21 Şubat 2019 tarihlerinde Kazakistan'a bir inceleme ziyareti gerçekleştirildi. Rektör Vekili Prof. Dr. Cengiz TOMAR ve diğer yetkililer ile bir araya gelindi. Bölgedeki RADOM Hastanesi, Çocuk Hastanesi ve Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Hastanesi'nin imkanları yerinde gözlemlenerek sağlık haftasındaki branşlar belirlendi.
2018	Özbekistan	VIII. Türkiye – Özbekistan Ortak Sağlık Haftası	Bakanlığımızın yurtdışına yönelik insani Uzman hekimler ve hemşirelerden oluşan 15 kişilik yardım faaliyetleri kapsamında ekip ile gerçekleştirilen organizasyonda tamamı Karakalpakistan'ın (Karakalpakistan Özerk başarılı 124 ameliyat gerçekleştirildi. Ayrıca sağlık Cumhuriyeti) başkenti Nukusta, Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı organizasyonunda Özbekistan ve Türkiye Sağlık Bakanlıklarının işbirlikleri ile VIII. Türkiye – Özbekistan Ortak Sağlık Haftası düzenlendi. Sağlık haftası süresince 579 hasta konsültasyonu gerçekleştirildi ve 143 Özbek sağlık personeline mesleki kapasitelerini geliştirmeye yönelik teorik ve pratik eğitimler verildi.
2018	TDT Düzeyi	5. Türk Tıp Dünyası Kongresi	27 – 29 Ekim 2018 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen 5. Türk Tıp Dünyası Kurultayı kapsamında Sayın Bakanımız Dr.Fahrettin Koca Malta Başbakan Yardımcısı ve Sağlık Bakanı Christopher Fearne, Malezya Sağlık Bakanı HajiDzulkefly Bin Ahmad, K.K.T.C. Sağlık Bakanı Dr. Filiz Besim, Kırgızistan Sağlık Bakanı Dr. KosmosbekÇolpanbayev, Moldova Sağlık Bakanı SilviaRadu ve Romanya Sağlık Bakanı SorinaPintea ile Azerbaycan Sağlık Bakan Yardımcısı ElseverAgayev ve Küba Sağlık Bakan Yardımcısı Dr. Alfredo Gonzales Sorenzo ile ikili görüşmeler gerçekleştirdi.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2018	Azerbaycan	Sayın Bakanımızın Azerbaycan Büyükelçisini Kabulü	Sayın Bakanımız Dr. Fahrettin Koca, Azerbaycan'ın Ankara Büyükelçisi Hazar İbrahim'i 12 Eylül 2018 tarihinde makamında kabul etti. Yapılan görüşmede, Azerbaycan'da tıp eğitimi alan hekimlerin denklik sürecindeki sorunlar (staj ücretlerinin yüksekliği, staj içeriğinin standardizasyonu), Türkiye'de tıpta ve dış hekimliğinde uzmanlık eğitimi alan hekimlerin gelir azlığı, yan dal uzmanlık eğitimi kontenjanlarının artırılması, (özellikle dahiliye ve pediatri yan dalları), yan dal uzmanlık eğitimi alan hekimlerin maaş sorunu, dış hekimlerinin asistanlık sırasında gelir yetersizliği, GATA'da uzmanlık eğitimi alan asistan hekimlere döner sermaye ödeneği ve nöbet ücreti verilmemesi gibi hususlar gündeme geldi.
2018	Kırgızistan	Kırgız Cumhuriyeti Büyükelçilik Müsteşarı AibekAkaev'in Genel Müdürlüğümüzü Ziyareti	Kırgız Cumhuriyeti Büyükelçilik Müsteşarı AibekAkaev 7 Eylül 2018 tarihinde Genel Müdürlüğümüzü ziyaret ederek Genel Müdürümüz Dr. Selami Kılıç ile makamında görüştü. Görüşmede, Sayın Cumhurbaşkanımızın 1-3 Eylül 2018 tarihlerinde Türk Konseyi 6. Zirvesi'ne katılmak üzere gittiği Kırgızistan'da yaptığı görüşmelerde Kırgız tarafınca gündeme getirilen mevcut 3 Haziran 2014 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sağlık ve Tıp Bilimleri Alanlarında İşbirliğine Dair Anlaşma kapsamında Türkiye'de 100 hastanın ücretsiz tedavisine ilişkin kotanın 150'ye çıkarılması ile yine Anlaşma kapsamında Türkiye'de tedavi gören Kırgız hastaların tıbbi cihaz ihtiyaçlarının karşılanması konuları ele alındı
2018	Özbekistan	Bakanlığımız Heyetinin Özbekistan Ziyareti	Bakanlığımız AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Uluslararası Sağlık Politikaları Dairesi Başkanı Arif ÇETİN ve beraberindeki heyet, 01-11 Kasım 2018 tarihleri arasında Özbekistan Sağlık Bakanlığı, TİKA ve bakanlığımız işbirliğinde Karakalpakistan'da yapılması planlanan sağlık haftası ile ilgili incelemelerde bulunmak, Özbekistan Sağlık Bakanlığı yetkilileri ile görüşmek ve geçtiğimiz aylarda ülkemizi ziyaret eden Özbekistan Cumhurbaşkanlığı Strateji Geliştirme Merkezi yetkilileri ile devam eden işbirliği protokol taslağını değerlendirmek üzere 24-29 Eylül 2018 tarihleri arasında Özbekistan'a bir ziyaret gerçekleştirdi.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2018	Kırgızistan	Bakanlığımız Heyetinin Kırgızistan Ziyareti	Cumhurbaşkanımız sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın Kırgızistan'a muhtemel ziyaretlerine eşlik etmek, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Bişkek Kırgız -Türk Dostluk Devlet Hastanesi Açılması, Ortak İşletilmesi ve Devri ile Kırgız Vatandaşlarının Türkiye'de Tıp ve Tıpta Uzmanlık Eğitimi Almasına Dair Anlaşma" ile "Kırgızistan Cumhuriyeti Sağlık Tıbbi Cihazlar Departmanı ile TC TİTCK arasında mutabakat zaptı imzalanması, ve hizmete girecek olan Kırgız-Türk Dostluk Hastanesinin açılış çalışmalarında bulunmak üzere Bakanlığımızdan 4 kişilik bir teknik heyet 28 Ağustos -04 Eylül 2018 tarihlerinde Kırgızistan'a ziyarette bulundu.
2018	Azerbaycan	Azerbaycan Heyetinin Bakanlığımızı Ziyareti	18-20 Eylül tarihleri arasında Azerbaycan'dan gelen bir teknik heyet Sosyal Güvenlik Kurumu'nda incelemelerde bulundu. Bu kapsamda, sözkonusu heyet, Bakanlığımız performans sistemi uygulamaları hakkında bilgi almak ve MEDULA hastane uygulamalarını yerinde görmek amacıyla 20 Eylül 2018 tarihinde Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ni ve Bakanlığımızı ziyaret ederek yetkililerden bilgi aldı
2018	Özbekistan	Özbekistan Cumhuriyeti Kalkınma ve Strateji Merkezi Heyetinin Ülkemizi Ziyareti	Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Özbekistan Cumhurbaşkanı Sn. Şevket Mirzoyayev'in talimatları doğrultusunda Özbekistan Cumhurbaşkanlığı Strateji Geliştirme Merkezi tarafından sağlık alanında reform çalışmalarını yapmak üzere görevlendirilen 7 kişilik bir heyet 13-17 Ağustos 2018 tarihleri arasında Bakanlığımıza bir ziyaret gerçekleştirdi.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2018	Özbekistan	Türkiye- Özbekistan Sağlık Haftası (Termiz)	Türkiye Cumhuriyeti ve Özbekistan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlıkları işbirliği ve TİKA koordinasyonunda 6. Türkiye-Özbekistan Ortak Sağlık Haftası, Özbekistan'ın Termiz şehrinde 4-14 Nisan 2018 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Surhanderya bölgesinde yaygın olarak görülen doğumsal şekil bozuklukları, yanık ve yarık damak/ dudak vakalarını ameliyat etmek için Plastik Cerrahi branşında çeşitli sebeplerle ameliyatları gerçekleştirilememiş 157 hastanın cerrahi operasyonları yapıldı. Hafta kapsamında 765 konsültasyon gerçekleştirilirken, 132 Özbek sağlık personeline mesleki kapasitelerini geliştirmeye yönelik eğitimler verildi. Termiz şehrinde ikinci kez düzenlenen Ortak Sağlık Haftası, bölgede etkinlik gerçekleştiren ilk ve tek yabancı sağlık ekibi olması bakımından ayrıca önem arz etmektedir.
2018	Özbekistan	Türkiye Özbekistan Ortak Sağlık Haftası (Taşkent)	2015'ten bu güne kadar Özbekistan'da düzenlenen sağlık haftalarında 658 özellikli ameliyat, 2.412 muayene ve 765 sağlık personeli eğitimi gerçekleştirildi.
2018	Kırgızistan	Kırgızistan Kültür, Turizm ve Enformasyon Bakanı SultanbekCumagilov Sayın Bakanımız Dr. Ahmet Demircan'ı 17 Mayıs 2018 tarihinde makamında ziyaret etti. Görüşmede, Türkiye'nin Kırgızistan'a desteği, Türkiye'deki hastanelerin tanıtılması, iki ülke ticaretinin geliştirilmesi yolları, ilaç ve tıbbi cihazların yerleştirilmesi konusunda Kırgız yatırımcıların da sürece dahil edilmesi gibi hususlarda görüş alışverişinde bulunuldu.	
2018	Özbekistan	Türkiye – Özbekistan Ortak Sağlık Haftası	Bakanlığımızın yurtdışına yönelik insani yardım faaliyetleri kapsamında Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te 26 Nisan – 6 Mayıs 2018 tarihler arasında Türkiye – Özbekistan Ortak Sağlık Haftası düzenlendi. Pediatrik Cerrahi, KBB, Plastik Cerrahi, Kadın Hastalıkları ve Doğum, Genel Cerrahi, Üroloji, Çocuk Kardiyolojisi, Çocuk Kalp Damar Cerrahisi, Ortopedi, Göz, Radyoloji ile Anestezi ve Reanimasyon branşlarında doktorlar ve diğer yardımcı sağlık personelleri görev aldı. Sağlık Haftası kapsamında bölgede çeşitli sebeplerle yapılamayan ameliyatlarda aynı zamanda Özbekistanlı sağlık çalışanlarının da mesleki kapasitelerini geliştirmeye yönelik olarak teorik ve uygulamalı eğitimler verildi.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2018	Özbekistan	6. Türkiye - Özbekistan Ortak Sağlık Haftası	Bakanlığımızın yurtdışına yönelik insani yardım faaliyetleri kapsamında Özbekistan'ın Surhanderya Vilayetinde bulunan Termiz şehrinde, Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı organizasyonunda Özbekistan ve Türkiye Sağlık Bakanlıklarının işbirlikleri ile VI. Türkiye – Özbekistan Ortak Sağlık Haftası düzenlendi. Plastik Cerrahi branşında uzman hekimler ve hemşirelerden oluşan 15 kişilik ekip ile gerçekleştirilen organizasyonda genelde damak ve dudak yarıkları, yanık vakaları ve doğumsal şekil bozukluklarından oluşan tamamı başarılı 157 ameliyat gerçekleştirildi. Ayrıca sağlık haftası süresince 765 hasta konsültasyonu gerçekleştirildi ve 132 Özbek sağlık personeline mesleki kapasitelerini geliştirmeye yönelik teorik ve pratik eğitimler verildi.
2018	Özbekistan	Ekonomi Bakanlığı Özbekistan KEK Hazırlık Toplantısı	Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın 29 Nisan – 1 Mayıs 2018 tarihleri arasında Özbekistan'a gerçekleştireceği ziyaret öncesinde yapılması planlanan Karma Ekonomik Komisyon toplantısının hazırlık çalışmaları kapsamında 17 Nisan 2018 tarihinde Ekonomi Bakanlığında bir toplantı gerçekleştirildi. Toplantıda, Türkiye'deki kamu kurumlarından katılan temsilcilere Özbekistan ile olan genel ve ekonomik ilişkiler hakkında detaylı bilgilendirme yapıldı. Genel Müdürlüğümüz adına toplantıya katılım sağlanarak Bakanlığımızın Özbekistan'da yürüttüğü çalışmalardan bahsedildi.
2018	Kırgızistan	Sayın Bakanımızın Kırgız Cumhuriyeti Sağlık Bakanı ile Görüşmesi	Sayın Bakanımız Dr. Ahmet Demircan, Türkiye Mezunları Ankara İş Dünyası Buluşmaları Sağlık Sektörü Konferansı vesilesiyle ülkemizde bulunan Kırgız Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Prof. Dr. Talantbek Batyraliev ile 1 Mart 2018 tarihinde makamında görüştü. Görüşmede, ilaç ve tıbbi cihaz konularında işbirliği olanakları, Bişkek'te yapımı tamamlanan Kırgız – Türk Dostluk Ulusal Devlet Hastanesi'ne ilişkin konular, tıp eğitiminde müfredat konuları, sistem desteği verilmesi ve Manas Üniversitesi bünyesinde bir tıp fakültesinin açılması ele alındı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2018	Kazakistan	Kazakistan Cumhuriyeti Sağlık Bakan Yardımcısı LyazzatAktaeva'nın Ülkemizi Ziyareti	Sağlık Bakan Yardımcısı Sayın Ahmet Baha Ögütken, Kazakistan Cumhuriyeti Sağlık Bakan Yardımcısı LyazzatAktaeva'yı 20 Mart 2018 tarihinde makamında kabul etti. Görüşmeye Kazakistan'ın Ankara Büyükelçisi AbzalSaparbekuly de katıldı. Yapılan görüşmede, sağlık alanında mevcut 1994 tarihli Anlaşma'ya işlerlik kazandırılarak işbirliğinin hızlandırılması, Anlaşma kapsamında Ortak Çalışma Grubu kurulması ve toplantılar yapılması ön görüldü. Sağlık turizmi alanında işbirliği, Türkiye'nin son 16 yılda edindiği sağlıkta dönüşüm ve PPP tecrübesinin Kazakistan'a aktarılması gibi hususlar ele alındı. Bakan Yardımcımız Sayın Ahmet Baha Ögütken'in makamında gerçekleşen görüşmenin ardından, Sayın Bakanımız Dr. Ahmet Demircan heyeti makamında kabul etti.
2018	Özbekistan	Özbekistan Sağlık Personelinin Ülkemizde Eğitimi	Bakanlığımızca, Özbekistan Cumhuriyetine yönelik sağlık sistemi desteği çalışmaları kapsamında Özbekistan'nın çeşitli şehirlerinde görev yapmakta olan 20 Acil Sağlık Hizmetleri personeline, 25 Mart – 7 Nisan 2018 tarihleri arasında İzmir Urla Uluslararası Acil Afet Eğitim ve Simülasyon Merkezi'nde (Urla-Sim) "Acil Sağlık Hizmetleri ve Afet Yönetimi Eğitici Eğitimi" verildi.
2018	Özbekistan	Özbekistan Sağlık Bakan Yardımcısının Ülkemizi Ziyareti	Özbekistan Sağlık Bakan Yrd. ve Cumhuriyet Acil Tıp Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. AbdukhakimKhadjibaev başkanlığında bir heyet, iki ülke arasında acil sağlık alanında tecrübe paylaşımında bulunmak ve bazı tesislerde incelemeler gerçekleştirmek üzere 15-16 Şubat 2018 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etti. Konuk Bakan Yardımcısı, 16 Şubat 2018 tarihinde Sayın Müsteşarımız Prof. Dr. Eyüp Gümüş ile bir görüşme gerçekleştirdi.
2018	Azerbaycan	Ülkemizde Tedavi Edilen Azerbaycanlı Hastaların Genel Müdürlüğümüzü Ziyareti	Azerbaycan'da tedavi imkanı bulunmayıp ülkemizde Ankara Gülhane Eğitim Araştırma Hastanesi'nde tedavi astalar, Genel Müdürlüğümüzü ziyaret ettiler.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2018	Kırgızistan	Bişkek Kırgız – Türk Dostluk Hastanesi Açılış Hazırlık Çalışmaları	16 – 20 Ocak 2018 tarihinde Dış İlişkiler ve AB Genel Müdürü Dr. Selami Kılıç başkanlığında oluşturulan teknik bir heyet Kırgızistan Sağlık Bakanı Prof.Dr. Sayın Talantbek Batraliyev'in göndermiş olduğu resmi davet mektubuna istinaden Bişkek'e çalışma ziyareti gerçekleştirdi. TİKA tarafından Bişkek'te inşa edilen Bişkek Kırgız - Türk Dostluk Hastanesi'nin hizmet vereceği branşların belirlenmesi, ihtiyaç duyulacak malzeme listelerinin oluşturulması, ortak işletme protokolünün nihai halinin verilmesi ve binanın son durumu yerinde değerlendirildi.
2017	Azerbaycan	Sayın Bakanımız Dr. Ahmet Demircan'ın, Azerbaycan'ın Ankara Büyükelçisi ve Beraberindeki Heyeti Kabulü	Sayın Bakanımız Dr. Ahmet Demircan, ülkemizdeki görevine yeni başlaması nedeniyle kendisine bir nezaket ziyaretinde bulunan Azerbaycan'ın Ankara Büyükelçisi Hazar İbrahim'i ve beraberindeki Eğitim Müşaviri Necibe Nesibova ve Askeri Ataşe Müşfik Memmedov'dan oluşan heyeti 22 Kasım 2017 tarihinde makamında kabul etti. Görüşmede Azerbaycan'dan Türkiye'ye uzmanlık eğitimi için devlet bursu ile gelen hekimler konusu gündeme geldi.
2017	Özbekistan	Özbekistan ile Sağlık Alanında İşbirliği Mutabakat Muhtırası İmzalandı	Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev 25- 27 Ekim 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etti. Bu çerçevede, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı ile Özbekistan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Arasında Sağlık Alanında İşbirliğine Dair Mutabakat Muhtırası 25 Ekim 2017 tarihinde Sayın Bakanımız Dr. Ahmet Demircan ve Özbekistan Dışişleri Bakanı Abdülaziz Kamilov tarafından Sayın Cumhurbaşkanlarının huzurunda Ankara'da imzalandı. İmzalanan Mutabakat Muhtırası ile 1997 tarihinde imzalanan Anlaşma'ya dayanılarak bulaşıcı olmayan hastalıklarla mücadele ve çevre sağlığının korunması, sağlıklı yaşam eğitimi ve geliştirilmesi, acil sağlık hizmetleri ve afet yönetimi, hematoloji ve organ-doku nakli, ilaç ve tıbbi cihazlar, sağlık sisteminin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, sağlık turizminin geliştirilmesi için işbirliği, ortak sağlık haftalarının düzenlenmesi, sağlık alanındaki yatırımlarda kamu-özel ortaklığı modellerinde işbirliği yapılması öngörülmektedir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2017	Azerbaycan	Sayın Bakanımızın Azerbaycan Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanı Zaur Aliyev'i Kabulü	Sayın Bakanımız Dr. Ahmet Demircan, Azerbaycanlı Doktorlar Derneği'nin organize ettiği bir kongre kapsamında ülkemizde bulunan Azerbaycan Zorunlu Sağlık Sigortası Kurumu Başkanı Zaur Aliyev ve Nahçıvan Sağlık Bakanı Niyazi Novruzov'dan oluşan heyeti 9 Ekim 2017 tarihinde makamında kabul etti. Görüşmede, iki ülke arasındaki mevcut işbirliği alanları ve yapılabilecek işbirliği olanakları hususları ele alındı.
2017	Özbekistan	5. Türkiye-Özbekistan Ortak Sağlık Haftası	Bakanlığımız ve TİKA işbirliğinde 5. Özbekistan Sağlık Haftası 28 Eylül – 8 Ekim 2017 tarihleri arasında Özbekistan'ın Termiz şehrinde gerçekleştirildi. Plastik Cerrahi ile Anestezi ve Reanimasyon hekimlerinden teşkil edilen uzman hekimler ve sağlık personeline Genel Müdürlüğümüz yetkililerinin eşlik ettiği Bakanlığımız heyeti, sağlık haftası boyunca tamamı başarılı 141 operasyon, 691 konsültasyon ve 138 Özbek sağlık personeline mesleki kapasitelerini geliştirmelerine yönelik kısa süreli eğitim programları gerçekleştirildi.
2017	TDT Düzeyi	4. Türk Tıp Dünyası Kurultayı	Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı TÜSEB tarafından düzenlenen 4. Türk Tıp Dünyası Kurultayı'na Dış İlişkiler ve AB eski Genel Müdürü Dr. Öner Güner ve beraberindeki bir heyet ile katılım sağlandı. Sağlık diplomasisi konusunda düzenlenen panele katılan Genel Müdürlüğümüz heyeti, Bakanlığımızın sağlık diplomasisi alanında yapmış olduğu çalışmalar hakkında bilgi verdi.
2017	Kırgızistan	TİKA tarafından Filistin, Nijer, Libya ve Kırgızistan'da İnşa Edilen Hastanelere İlişkin İstişare Toplantısı	Dış İlişkiler ve AB Genel Müdürümüz Dr. Öner Güner başkanlığındaki heyetimiz, 6 Eylül 2017 tarihinde Başbakanlık TİKA Başkanlığı'nı ziyaret ettive TİKA Başkan Yardımcısı Ali Maskan ve Daire Başkanı Keman Özdemir ile bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede, TİKA tarafından yapımı tamamlanan ancak henüz işletilme süreci başlamamış Gazze'de kâin 150 yataklı Filistin-Türkiye Dostluk Hastanesi, 50 yataklı Nijer Ana Çocuk Sağlığı ve Rehabilitasyon Merkezi, 38 terapi bölmeli Misurata Fizyoterapi Hastanesi'nin yıllık işletim maliyetleri ve personel ihtiyacı, donanımı vb .hususlar ele alındı. Ayrıca, Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi'nin inşasının 2017 yılı sonunda tamamlanacağı ancak donanıma ilişkin ihalenin ise 2018 yılı içerisinde tamamlanmasının planlandığı öğrenildi.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2017	Özbekistan	4. Türk-Özbek Ortak Sağlık Haftası	4. Türk-Özbek Sağlık Haftası 1-9 Temmuz 2017 tarihlerinde Özbekistan'ın Taşkent ve Harezm şehirlerinde gerçekleştirildi. Çocuk Cerrahisi, Ortopedi, Anestezi, Çocuk Kardiyolojisi, Jinekoloji, Genel Cerrahi ve Üroloji alanlarında uzman hekim ve sağlık personelinin oluşan 20 kişilik heyetimiz, ülkede gerçekleştirilmesi mümkün olmayan ameliyatlara yapmakta ve Özbek meslektaşlarına yönelik kısa süreli eğitim uygulamalarında bulunmaktadır. 5 günlük ortak çalışmalar neticesinde, Türk ve Özbek doktorların büyük gayretleriyle sağlık hizmetine ihtiyacı olan 159 Özbek hastanın konsültasyonları gerçekleştirildi ve bu hastalardan 75'inin operasyonu ücretsiz olarak yapıldı. Ayrıca 151 Özbek sağlık personelinin de mesleki gelişimlerine katkı sağlayacak eğitimler uygulamalı, görsel ve teorik olarak verildi.
2017	Özbekistan	Özbekistan Cumhuriyet Hematoloji ve Kan Transfüzyonu Bilimsel Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr. Khamid Ya. Karimov'un Genel Müdürlüğümüzü Ziyareti	Bakanlığımız, Özbekistan Sağlık Bakanlığı ile TİKA işbirliği ile 2011 yılında Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te Cumhuriyet Hematoloji ve Kan Transfüzyonu Bilimsel Araştırma Merkezi kuruldu. Bu çerçevede, sürdürülen işbirliğinin devamı olarak Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr.Khamid Ya. Karimov başkanlığında bir heyeti ile 11 Mayıs 2017 tarihinde Genel Müdürlüğümüzü ziyaret etmiş ve Dış İlişkiler ve AB Genel Müdürü Dr. Öner Güner ile görüşmüştür. Görüşmede, ikili işbirliği konuları ele alınmıştır.
2017	Kırgızistan	Kırgızistan Sağlık Bakanlığı Heyetinin Ülkemizi Ziyareti	TİKA tarafından Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te yapılmı devam etmekte olan Bişkek Kırgız – Türk Dostluk Hastanesi'nin işletme protokolünü görüşmek üzere Kırgız Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'ndan bir heyet Genel Müdürlüğümüze 2 – 5 Mayıs 2017 tarihlerinde ziyaret gerçekleştirdi. Ziyaret sırasında Bişkek Kırgız – Türk Dostluk Hastanesi'nin işletme protokolü ile hastaneye ilişkin gelir-gider hesaplamaları ele alındı ve bu görüşmelere Genel Müdürlüğümüz yanı sıra Bakanlığımız Hukuk Müşavirliği ile Tıpta ve Dış Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Daire Başkanlığından yetkililer katılım sağladı. Ayrıca Kırgızistan'da saha çalışmaları bulunan Uluslararası Doktorlar Birliği'nden (AID) bir yetkili de, ülkede gerçekleştirilebilecek işleme taraması çalışmaları ve benzeri işbirliği konularında Kırgız heyeti ile istişarelerde bulundu.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2017	Özbekistan	Özbekistan Koordinasyon Toplantısı	26-27 Ocak 2017 tarihinde ülkemizi ziyaret edecek Özbekistan Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanı ElnorGaniyev'in ziyaretine ilişkin Dışişleri Bakanlığı'ndan 30 Ocak 2017 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Ümit Yardım başkanlığında düzenlenen eşgüdüm toplantısına Genel Müdürlüğümüzden katılım sağlandı.
2017	Kırgızistan	Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi Projesi Toplantısı	Kırgızistan'ın Başkenti Bişkek'te TİKA ve Kırgız Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı arasında imzalanan İşbirliği Protokolü çerçevesinde inşasına başlanan ve 2017 yılı Ağustos ayı sonunda tamamlanması öngörülen 51 yataklı Bişkek Kırgız – Türk Dostluk Hastanesi'nin mevcut durumunun değerlendirilmesi amacıyla 16 Ocak 2017 tarihinde TİKA'da bir toplantı gerçekleştirildi. Toplantıda Hastane inşaatının mevcut durumu hakkında detaylı bilgilendirme yapıldı, Hastanede görev yapacak olan Kırgız sağlık personelinin seçimi ve alacakları eğitimler hakkında görüş alışverişinde bulunuldu. Hastanenin işletme modeli, gerekli olacak tıbbi cihaz ve ekipman envanterinin oluşturulması ve hastanenin idari yapısı hakkında da görüşmeler yapıldı.
2016	TDT Düzeyi	III. Türk Tıp Dünyası Kurultayı	Türk Tıp Dünyasının üçüncüsü bu yıl 29-30 Ekim 2016 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirildi. Bu yıl Genom Projesi kapsamında yapılan Kurultay'da genetik alanında çalışmalar yapan yurt dışı ve yurt içinde görev yapan 170'in üzerinde alanında uzman bilim insanı çalışma yürüttü. Genel koordinasyonu Genel Müdürlüğümüz, tematik çalışmaları ise TÜSEB tarafından yapılan Kurultaya Sayın Bakanımız Prof. Dr. Recep Akdağ, Sayın Müsteşarımız Prof. Dr. Eyüp Gümüş ve Bakanlığımız ilgili birimlerinin temsilcileri de katılımsağladılar.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2016	Özbekistan	II. Türkiye-Özbekistan Ortak Sağlık Haftası	Türkiye-Özbekistan Ortak Sağlık Haftası'nın ikincisi bu yıl 27 Eylül - 8 Ekim 2016 tarihleri arasında Özbekistan'ın Fergana şehrinde düzenlendi. Özbekistan'da maddi imkânı bulunmayan hastaların ücretsiz olarak tedavilerinin gerçekleştirilmesi, alanında uzman olan Türk hekimlerimizin Özbek meslektaşlarıyla tecrübe paylaşımına dayalı eğitim amaçlı tıbbi operasyonlar gerçekleştirilmesi için düzenlenen sağlık haftasına, Genel Müdürlüğümüz ve Bakanlığımız personeli, hekim ve diğer sağlık personelinin teşkil edilen 17 kişilik heyet katılım sağladı. Sağlık haftası boyunca plastik, estetik ve rekonstrüktif cerrahi branşlarında 139 ameliyat, 381 muayene ve 130 eğitim uygulaması gerçekleştirildi.
2016	Özbekistan	II. Özbekistan – Türkiye Ortak Sağlık Haftası	II. Özbekistan-Türkiye Ortak Sağlık Haftası, 28 Eylül-8 Ekim 2016 tarihleri arasında Özbekistan'ın Fergana Şehrinde gerçekleştirildi. 17 kişiden oluşan Bakanlığımız heyetine, plastik cerrahi ve anestezi uzmanı hekimler ile yardımcı sağlık personelinin yanı sıra Genel Müdürlüğümüzden de katılım sağlandı. Sağlık Haftası kapsamında Özbek hekimlere eğitim amaçlı operasyonlar ile yurtdışında tedavi imkânı olmayan hastalara ücretsiz tedaviler gerçekleştirildi.
2016	Azerbaycan	Azerbaycan Zorunlu Sağlık Sigortası Kurumu Başkanı Zaur Aliyev'in Ülkemizi Ziyareti	Azerbaycan Zorunlu Sağlık Sigortası Kurumu Başkanı Zaur Aliyev ve beraberindeki heyet 21-23 Haziran 2016 tarihleri arasında ülkemizi ziyaret etti. Sayın Bakanımız Prof. Dr. Sayın Recep Akdağ 23 Haziran 2016 tarihinde kabul edilen heyete, ülkemizin zorunlu sağlık sigortası kapsamındaki uygulamaları ve tecrübeleri aktarıldı
2016	Kırgızistan	Kırgızistan Sağlık Bakanı'nın Ülkemizi Ziyareti	16-19 Mayıs 2016 tarihlerinde ülkemizi ziyaret eden Kırgız Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Prof. Dr. Talantbek Batyraliev, 17 Mayıs 2016 tarihinde Sağlık Eski Bakanımız Sayın Dr. Mehmet Müezzinoğlu ile makamında görüştü. Görüşmede Kırgız sağlık sistemine ülkemiz tarafından sağlanacak destek, 23-31 Temmuz 2016 tarihlerinde Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te 3. Sağlık haftasının gerçekleştirilmesi, Kırgız-Türk Bişkek Dostluk Hastanesi'ne Bakanlığımızca destek sağlanması gibi konular ele alındı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2016	Macaristan	Türkiye-Macaristan Karma Ekonomik Komisyonu 4. Dönem Toplantısı	Sağlık Eski Bakanımız Sayın Dr. Mehmet Müezzinoğlu'nun başkanlığını yaptığı Türkiye- Macaristan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) 4. Dönem Toplantısı, 5 Mayıs 2016 tarihinde Budapeşte'de gerçekleştirildi. Toplantı sonunda Sayın Müezzinoğlu ile Macaristan Dışişleri ve Dış Ticaret Bakanı Peter Szijjarto, 4. Dönem KEK Toplantı Protokolünü imzaladı.
2016	Azerbaycan	Azerbaycan Sağlık Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürü Samir Abdullayev'in Ülkemizi Ziyareti	Azerbaycan Sağlık Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürü Samir Abdullayev, Azerbaycan Tıp Üniversitesi Rektörü GarayGaraybeyli ile birlikte 10 – 13 Mayıs 2016 tarihinde ikili işbirliği konularını görüşmek, temel tıp eğitimi konularında fikir alışverişinde bulunmak ve resmi temaslar gerçekleştirmek üzere İstanbul'u ziyaret etti. Ziyaret kapsamında Sayın Abdullayev ayrıca, İstanbul Medipol Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sabahattin Aydın ve İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mahmut Ak ile de ikili görüşmeler gerçekleştirdi.
2016	Azerbaycan	Türkiye-Azerbaycan Ortak Sağlık Haftası	Türkiye-Azerbaycan Ortak Sağlık Haftası 23-30 Nisan 2016 tarihleri arasında Azerbaycan'ın Başkenti Bakü'de gerçekleştirildi. Bakanlığımız ekibinde, yetişkin ve pediatrik kardiyoloji/KVC, çocuk cerrahi, plastik cerrahi, ortopedi, yanık cerrahisi, anestezi ve reanimasyon bölümlerinden doktorlar ile yardımcı sağlık personelinin oluştuğu 22 kişi yer aldı. Sayın Bakanımız Dr. Mehmet Müezzinoğlu, sağlık haftası kapsamında ameliyat olan hastaları Azeri meslektaşları ile birlikte ziyaret etti.
2016	Azerbaycan	Türkiye-Azerbaycan Sağlık İşbirliği Anlaşması İmza Töreni	Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Medeniyetler İttifakı 7. Küresel Forumu'na katılmak üzere 25-27 Nisan 2016 tarihlerinde Azerbaycan'a gitti. Sayın Bakanımızın 28-30 Nisan 2016 tarihlerinde planlanan Azerbaycan ziyareti Sayın Cumhurbaşkanımızın bahse konu Azerbaycan ziyareti ile eş zamanlı olarak gerçekleşti. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sağlık ve Tıp Bilimleri Alanlarında İşbirliğine Dair Anlaşma mevcut anlaşma günümüz ihtiyaçlarına göre güncellenerek 26 Nisan 2016 tarihinde Bakü'de Sayın Bakanımız Dr. Mehmet Müezzinoğlu ve Azerbaycan Sağlık Bakanı Prof.Dr.OktayŞiraliyev tarafından imzalandı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2016	Kırgızistan	2. Kırgızistan – Türkiye Sağlık Haftası	12 – 20 Aralık 2015 tarihlerinde Kırgızistan'ın Oş ve Celalabd şehrinde 2. Kırgızistan – Türkiye Sağlık Haftası yapıldı. Sağlık Haftasında Kardiyoloji, Çocuk Kardiyolojisi, Kalp Damar Cerrahisi, Çocuk Cerrahisi, Çocuk Kalp Damar Cerrahisi, Jinekoloji, Üroloji, Gastroenteroloji Cerrahi, Optalmoloji, Anestezi ve Reanimasyon bölümlerinden hekimler ile Anestezi Teknikeri, Perfüzyonist, Hemşireler ve Bakanlığımız yetkililerinden oluşan 23 kişi görev aldı. Hafta süresince 120 ameliyat, 494 EKO (Görüntüleme) ve 1623 muayene yapıldı.
2015	TDT Düzeyi	II. Türk Tıp Dünyası Kurultayı	Bu yıl ikincisi düzenlenen Türk Tıp Dünyası Kurultayı, 29-31 Ekim 2015 tarihlerinde yerli ve yabancı 600 katılımcının iştiraki ile İstanbul'da gerçekleştirildi. Kurultayın açılış bölümünde Dış İlişkiler ve AB Genel Müdürü Dr. Öner Güner, Drexel Üniversitesi'nden Prof. Dr. Banu Onaral ve Sayın Bakanımız Dr. Mehmet Müezzinoğlu katılımcılara hitap ettiler. 2. Türk Tıp Dünyası Kurultayı'nın teknik çalışma alanları olarak Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB) faaliyetleri belirlendi.
2015	Özbekistan	Türkiye - Özbekistan Sağlık Haftası	Bakanlığımız, TİKA, Özbekistan Sağlık Bakanlığı, İnterplasti Vakfı ve Özbekistan'daki Sağlam Evlat Vakfı işbirliğinde Özbekistan'da Plastik Cerrahi Ameliyatları Projesi 14-25 Ekim 2015 tarihlerinde gerçekleştirildi. Özbekistan'ın Fergana Vadisi Bölgesinde (Fergana, Namangan ve Andican şehirleri) gerçekleştirilen Proje kapsamında bölgede yaygın görülen 109 adet yarık damak ve yarık dudak ve yarık operasyonu ile 381 muayene gerçekleştirildi.
2015	Kırgızistan	Kırgız Sağlık Personeline Yönelik Acil Sağlık Hizmetleri ile Ambulans Ekipmanları ve Uygulamaları Eğitimi	Kırgızistan Sağlık Bakanlığından 15 kişilik bir ekibe 10-21 Ağustos tarihleri arasında eğitim verildi.
2015	Kırgızistan	Türkiye-Kırgızistan Ortak Sağlık Haftası	Türkiye Kırgızistan Sağlık Haftası 25 Temmuz-2 Ağustos 2015 tarihleri arasında Bişkek'te gerçekleştirildi. Etkinliğe Bakanlığımız yetkililerinden ve sağlık personelinin oluşturulan 22 kişilik bir heyet tarafından katılım sağlandı.
2015	Kırgızistan	Kırgızistan Büyükelçiliği Müsteşarı Meder O. Abakirov Görüşmesi	Kırgızistan Büyükelçiliği Müsteşarı Sayın Abakirov, 8 Temmuz 2015 tarihinde Genel Müdürlüğümüze bir ziyaret gerçekleştirdi.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2015	Kırgızistan	Kırgızistan Heyetinin Ülkemizi Ziyareti	Ülkemiz ile Kırgızistan arasında "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sağlık ve Tıp Bilimleri Alanlarında İşbirliğine Dair Anlaşma" 03 Haziran 2014 tarihinde imzalandı. Bu itibarla, Kırgız Heyeti söz konusu Anlaşmanın 4. Maddesine istinaden ülkemizde tedavi edilmesi planlanan 100 hasta hakkında Kırgızistan Sağlık Bakanlığı ve T.C. Bşk. Büyükelçiliğimiz tarafından izlenmesi gereken prosedürler konuşmak üzere 19-22 Mayıs 2015 tarihleri arasında Bakanlığımızı ziyaret etti.
2015	Türkmenistan	Türkmenistan Eğitim, Sağlık ve Turizm'den Sorumlu Başbakan Yardımcısı Sapardurdy Toylyyev'in Ziyareti	Sayın Bakanımız Dr. Mehmet Müezzinoğlu Türkmenistan Eğitim, Sağlık ve Turizm'den Sorumlu Başbakan Yardımcısı Sapardurdy Toylyyev ile 3 Mart 2015 tarihinde saat 11.00'de Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda görüştü.
2015	Azerbaycan	Türkiye-Azerbaycan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) IV. Toplantısı	Türkiye-Azerbaycan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) IV. Toplantısı 15 Ocak 2015 tarihinde ülkemizde gerçekleştirildi. Söz konusu toplantının hazırlıkları kapsamında, Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Ali Kemal Aydın ve Azerbaycan Dışişleri Bakan Yardımcısı Halef Halefov başkanlığındaki heyetler arasında 12 Ocak 2015 Pazartesi günü Dışişleri Bakanlığı'nda Türkiye-Azerbaycan Ortak Stratejik Planlama Grubu Toplantısı düzenlendi.
2015	Azerbaycan	Sayın Müsteşarımızın Azerbaycan Ziyareti	Azerbaycan Sağlık Bakanlığı'nın davetlisi olarak Bakü'ye giden Sayın Müsteşarımız Prof. Dr. Eyüp Gümüş ve beraberindeki heyet, ziyaret kapsamında Azerbaycan Sağlık Bakan Yardımcısı Sayın Ersever Ağayev tarafından kabul edildi. Görüşmede, Ülkemizde tıp eğitimlerine devam eden Azeri öğrencilerin uzmanlık durumları ile ilgili sağlık anlaşması kapsamında Türkiye'de tedavi gören Azeri hastaların durumu ele alındı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2014	Macaristan	Türkiye-Macaristan Karma Ekonomik Komisyon (KEK) III. Dönem Toplantısı	Türkiye-Macaristan Karma Ekonomik Komisyon (KEK) III. Dönem Toplantısı, Sayın Bakanımız Dr. Mehmet Müezzinoğlu ve Macaristan Dışişleri ve Dış Ticaret Bakanı Sayın Peter Szijjarto eş başkanlıklarında, 13-14 Kasım 2014 tarihlerinde, Ankara'da gerçekleştirildi. Söz konusu KEK Toplantısında; ikili ekonomik ilişkiler, küçük ve orta ölçekli işletmeler, endüstri, tarım, su yönetimi, çevre koruma ve şehirleşme, bilimsel ve teknolojik işbirliği, inşaat, taahhüt ve danışmanlık hizmetleri alanlarında işbirliği, ulaşım, metroloji, turizm ve kültür konularında müzakerelerde bulunuldu.
2014	TDT Düzeyi	Türk Tıp Dünyası Kurultayı Değerlendirme Toplantıları	Genel Müdürlüğümüz ev sahipliğinde 29 Ekim – 02 Kasım 2014 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Türk Tıp Dünyası Kurultayı'nın sonuçlarına ilişkin bilgilendirme ve değerlendirme toplantıları 24 Kasım 2014 tarihinde Müsteşarlık Makamı'nda, 25 Kasım 2014 tarihinde ise Bakanlık Makamı'nda gerçekleştirildi.
2014	TDT Düzeyi	Türk Tıp Dünyası Kurultayı (29 Ekim – 2 Kasım 2014, İstanbul)	Türk Tıp Dünyası Kurultayı, 29 Ekim – 02 Kasım 2014 tarihleri arasında Genel Müdürlüğümüz koordinasyonunda İstanbul'da düzenlendi. Kurultay'da yurt dışında mesleki yaşamlarını sürdüren Türk hekimleri, öğretim üyeleri, sağlık yöneticileri, araştırmacılar, sağlık personeli ile ilaç ve medikal teknoloji sektörü temsilcilerinin yanı sıra Bakanlığımız ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji, Ekonomi, Kalkınma Bakanlıkları, TÜBİTAK, TSE, TPE, SGK, YÖK yetkilileri, Türkiye'de görev yapan başarılı hekimler, tıbbi cihaz ile ilaç sektörü temsilcileri ve akademisyenler bir araya geldiler.
2014	Kırgızistan	Türkiye-Kırgızistan Ortak Çalışma Grubu Toplantısı	Kırgızistan ile ülkemiz arasında 3 Haziran 2014 tarihinde imzalanan Anlaşma kapsamında oluşturulan "Ortak Çalışma Grubu" nun ilk toplantısı 22-26 Eylül 2014 tarihlerinde Kırgızistan'da gerçekleştirildi. Toplantıya Sağlık Araştırmaları Genel Müdürü Dr. Rifat Köse ve Genel Müdürlüğümüzden katılım sağlandı.
2014	Azerbaycan	Azerbaycan Büyükelçisinin Ziyareti	Azerbaycan Büyükelçisi Faig Bağirov 16 Temmuz 2014'te Sağlık Bakanlığını ziyaret etti.
2014	Azerbaycan	Sayın Müsteşarımız Azerbaycan Sağlık Bakan Yardımcısını Ağırladı	Sayın Müsteşarımız Prof. Dr. Eyüp GÜMÜŞ 10-11 Temmuz 2014 tarihlerinde Azerbaycan Sağlık Bakan Yardımcısı Elsever Ağayev ile görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede iki ülke arasındaki işbirlikleri değerlendirildi.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2014	Azerbaycan	Türkiye – Azerbaycan Hükümetler Arası VII. Dönem KEK Toplantısı	10-11 Temmuz 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilen toplantıya katılım sağlandı. Toplantının sağlık başlığı altında iki ülke arasında sağlık alanındaki işbirliğinin daha da geliştirilmesine yönelik görüşmeler yapıldı.
2014	Kırgızistan	Türkiye- Kırgızistan YDSK 3. Toplantısı ve Kırgızistan Sağlık Bakanı ziyareti	3 Haziran 2014 tarihinde ülkemizde gerçekleştirilen Türkiye- Kırgızistan YDSK 3. Toplantısına Sayın Bakanımız başkanlığında bir heyet katıldı. Bu kapsamda iki ülke arasında bir işbirliği anlaşması imzalandı. Bu anlaşmayla sağlık sistemlerinin güçlendirilmesi, bulaşıcı hastalıklarla mücadele ve aşılama, hastane yönetim sistemleri ve sağlık bilgi sistemlerinin geliştirilmesi ve sağlık istatistikleri alanında çalışmalar yapılması planlandı.
2014	Kırgızistan	Kırgızistan Büyükelçiliği Müsteşarı Akaev'in ziyareti	Kırgızistan'ın Ankara Büyükelçiliği Müsteşarı Aybek Akaev ile 3. KatıpAlimaOkeeva'nın 4 Şubat 2014 Salı günü Genel Müdürlüğümüze yaptığı ziyarette; iki ülke arasında hazırlıkları devam eden sağlık alanında işbirliği anlaşması hakkında görüş alışverişinde bulunuldu ve ortak sağlık haftası düzenlenmesine ilişkin konular görüşüldü.
2014	Macaristan	Macaristan Başbakanının Ülkemizi Ziyareti	Macaristan Başbakanı Sayın Viktor Orban, Başbakanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın konuğu olarak beraberinde bir heyet ile birlikte, 17-18 Aralık 2013 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etti. Konuk Başbakan'ın heyetinde Macaristan'da "sağlık" konularından sorumlu İnsan Kaynakları Bakanı ZoltanBalog ile aynı zamanda kabine üyesi olan Devlet Sekreteri Peter Szijarto da yer aldı. Sayın Başbakanımız tarafından 18 Aralık 2013 tarihinde konuk Başbakan onuruna verilen akşam yemeğine Bakanımız Sayın Dr. Mehmet Müezzinoğlu ve Genel Müdürümüz Dr. Öner Güner katıldı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2013	Azerbaycan	Azerbaycan Sağlık Personeline Ülkemizde Eğitim Verilmesi	Azerbaycan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığına bağlı Ruhsal Sağlık Merkezi'nde görevli psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarından oluşan 9 sağlık personeline 8- 28 Eylül 2013 tarihleri arasında Bakanlığımıza bağlı Ankara Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Psikiyatri alanında eğitim verilmesi uygun görüldü. Ayrıca yine Azerbaycan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'ndan 40 kişilik Azeri sağlık personeli, 23 Eylül – 21 Aralık 2013 tarihleri arasında, Ankara'da Bakanlığımıza bağlı eğitim ve araştırma hastanelerinde (Türkiye Yüksek İhtisas EAH, Dr. Sami Ulus, Kadın Doğum, Çocuk Sağ. Ve Hast. EAH, Numune EAH, Etilik Zübeyde Hanım Kadın Hast. EAH, Dışkapı Yıldırım Beyazıt EAH, Çocuk Sağ. Ve Hast. Hematoloji Onkoloji EAH) Pediatri, Jinekoloji, Anestezi, Cerrahi, Radyoloji, Laboratuar alanlarında eğitim almak üzere ülkemize geldiler.
2013	Kırgızistan	Sayın Müsteşarımızın Kırgızistan Sağlık Bakanlığı Müsteşarı PaizaSuyumbaeva'yı Kabulü	Müsteşarımız Sayın Prof. Dr. Nihat Tosun, Kırgızistan Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Sayın PaizaSuyumbaeva'yı 14 Ağustos 2013 tarihinde makamında kabul etti. Konuk Müsteşar öncelikle ülkemiz tarafından bugüne kadar Kırgızistan'a yapılan yardımlar, Kırgız hekimlere Bakanlığımıza bağlı hastanelerde eğitimler ve Oş Şehri'ndeki hastanenin tefrisatı için teşekkürlerini ilettiler. Sayın Müsteşarımız da Kırgızistan'ı kardeş bir ülke olarak gördüğümüzü ve önümüzdeki dönemde de her tür yardım ve işbirliğine açık olduğumuzu ifade etti.
2013	Kazakistan	Kazakistan Sağlık Personeli Eğitimi	Kazakistan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'ndan 5 hekime Nöropatoloji branşında 09-22 Haziran 2013 tarihleri arasında Bakanlığımıza bağlı Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde eğitim verildi.
2013	Kazakistan	Kazakistan Sağlık Personeli Eğitimi	Kazakistan Sağlık Bakanlığı'ndan 5'er kişilik iki gruba, Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Nöropatoloji branşında eğitim verildi. İlk grubun eğitimleri 5-18 Mayıs 2013 tarihleri arasında tamamlanarak sertifikaları takdim edildi. Gürcistan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'ndan 17 Gürcü Sağlık Personelinin, Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde 20 Mayıs-8 Haziran 2013 tarihleri arasındaki eğitimleri başarıyla tamamlandı.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım/İşbirliği	Yardımanın/İşbirliğinin Kapsamı
2013	Kırgızistan	Sayın Müsteşarımız Kırgızistan'ın Ankara Büyükelçisini Kabulü	Müsteşarımız Sayın Prof. Dr. Nihat Tosun, Kırgızistan'ın Ankara Büyükelçisi Sayın Ermek İbraimov'u 26 Mart 2013 Salı günü makamında kabul etti. Görüşmede, Başbakanımız Sayın Recep Tayip Erdoğan'ın 9-11 Nisan 2013 tarihinde yapacağı Kırgızistan ziyaretinde imzalanması düşünülen "Sağlık Alanında İkili İşbirliği Anlaşması" değerlendirildi.
2013	Kazakistan	Kazakistanlı Doktorlara Sertifika Verilmesi	Ankara Atatürk Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Tüberküloz eğitimi gören Kazakistanlı doktorlara, 11 Mart 2013 tarihinde Genel Müdürlüğümüzde düzenlenen törenle sertifikaları verildi.

*Kaynak: Sağlık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2022). Sağlıkta Dış İlişkiler ve AB Bültenleri (2013-2021) (<http://disab.saglik.gov.tr/TR-3931/bultenlerimiz.html>, erişim: 10.11.2022).
Not: Kamuya açık erişilebilir veriler 2013-2021 yılları arasını kapsadığı için Tablodaki bilgiler bu yıllar arasını içermektedir.*

EK2: TİKA'NIN TDT ÜLKELERİ NEZDİNDEKİ SAĞLIK İLE İLGİLİ FAALİYETLERİ

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
2021	Kırgızistan	Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi	TİKA, 2019 yılında inşaatı tamamlanan ve 2020 yılı içerisinde COVID-19 ile mücadele kapsamında Kırgız Sağlık Bakanlığı tarafından enfeksiyon hastanesi olarak kullanılan, 2021 Eylül ayından itibaren iki ülke hükümetleri arasında imzalanan anlaşma çerçevesinde Türk ve Kırgız Sağlık Bakanlıklarınca ortak bir şekilde işletilmeye başlanan Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Hastanesine tıbbi malzeme ve diğer ihtiyaç duyulan malzemelerin temin edilmesini sağlamıştır.
2020	Kırgızistan	Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi	Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Hastanesine donatım desteği sağlanarak hastanenin daha iyi şartlarda hizmet verebilmesi için gerekli olan tıbbi donanım TİKA tarafından temin edilmiştir.
2019	Kırgızistan	Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi	Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Hastanesine donatım desteği sağlanmıştır.
	Kırgızistan	Suzak Bölge Hastanesi	Kırgızistan'ın Celalabad bölgesine bağlı Suzak ilçe yönetimi tarafından ilçedeki sağlık ocağının eski ve kullanılamaz durumda olduğu ve artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamadığı belirtildiğinden; kırsal ve dağlık kesimlerde yaşayan halkın, daha iyi sağlık hizmetini alabilmesi ve özellikle kadın ve yeni doğan çocukların yaşam şartlarının iyileştirilmesi amacıyla bölge hastanesinin doğum bölümü TİKA tarafından yenilenmiştir. Hastane, Karasu köy belediyesine bağlı toplam 3 köyün 22.000 kişilik halkına hizmet etmektedir.
	Özbekistan	9. Türkiye-Özbekistan Ortak Sağlık Haftası	Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te, TİKA'nın organizasyonu ile Özbekistan ve Türkiye Sağlık Bakanlıklarının işbirlikleri ile 9. Türkiye-Özbekistan Ortak Sağlık Haftası düzenlenmiştir. Sağlık Haftası'nda çeşitli branşlarda 27 kişilik doktor ve yardımcı sağlık personeli görev almıştır. Sağlık Haftasında tamamı başarılı 143 ameliyat, 446 hasta konsültasyonu ve 794 Özbek sağlık personeli- ne eğitim gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Taşkent'te Sağlık Haftası ile eş zamanlı olarak Özbek-Türk Sağlık İş Forumu gerçekleştirilmiştir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
2018	Özbekistan	Plastik Cerrahi Operasyonları	Özbekistan – 2018 Plastik Cerrahi Operasyonları kapsamında, 2009 yılından bu yana “Gülen Çocuk Mutlu Aile” sloganıyla yürütülen proje ile 21 yaşın altındaki bireylerde dudak ve damar yarıkları, yanık, kazalara bağlı sakatlıklar ve doğumsal şekil bozukluklarının tedavisi amacıyla plastik cerrahi operasyonları gerçekleştirilmiştir. Özbek ve Türk sağlık personelinin katıldığı, 6-15 Nisan tarihleri arasında Termez’de, 27 Nisan-6 Mayıs tarihleri arasında Taşkent’te ve 3–9 Kasım tarihleri arasında Nukus şehrinde gerçekleşen sağlık haftalarında toplam 1.387 hasta muayene edilmiş, toplam 297 cerrahi operasyon yapılmıştır.
	Özbekistan	Anne-Çocuk Sağlığı ve Acil Sağlık Hizmetleri Teknik Altyapısının Geliştirilmesi projesi	Özbekistan – Anne-Çocuk Sağlığı ve Acil Sağlık Hizmetleri Teknik Altyapısının Geliştirilmesi projesi kapsamında 32 milyona ulaşan nüfusu ile Orta Asya’nın en büyük ülkesi olan Özbekistan’ın, ilk yardım ve sağlık hizmetlerini daha etkin ve verimli bir şekilde sunabilmesine katkı sağlamak amacıyla, 2018 yılı içinde 50 adet tam donanımlı ambulans temin edilmiştir. Ayrıca, yeni doğan ünitelerinin daha modern bir yapıya kavuşturulması adına ülke genelinde belirlenen farklı hastanelere kuvöz ve tıbbi cihaz temini gerçekleştirilmiştir.
	Özbekistan	Genel Sağlık Haftası	Türkiye – Özbekistan Genel Sağlık Haftası 2018 etkinliği ile TİKA, T.C. Sağlık Bakanlığı ve Özbekistan Sağlık Bakanlığı iş birliğinde, 26 Nisan-06 Mayıs 2018 tarihlerinde Taşkent’te Cumhuriyet Acil Tıp Araştırma Merkezi, Taşkent Pediatri Tıp Enstitüsü Kliniği ve Cumhuriyet Jinekoloji Hastanesi’nde; genel cerrahi, üroloji, ortopedi, pediatrik cerrahi, plastik cerrahi, pediatrik kardiyoloji, pediatrik KVC, radyoloji, göz, KBB, jinekoloji branşlarında olmak üzere toplam 34 Türk-Özbek sağlık personelinin katılımıyla Türkiye-Özbekistan Sağlık Haftası gerçekleştirilmiştir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
	Kırgızistan	Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi	Kırgızistan – Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi'nin Tıbbi Donanımı faaliyetleri kapsamında inşası tamamlanan, 10.500 m2 kapalı alanda Bişkek'te hizmet veren Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi'nin faaliyete geçebilmesi ve Kırgızistan halkına daha nitelikli sağlık hizmeti sunması amacıyla laboratuvar cihaz ve malzemeleri temin edilmiştir. Hastanenin, kardiyoloji, kardiyovasküler cerrahi, genel cerrahi, göğüs hastalıkları, anestezi ve reanimasyon, girişimsel radyoloji, gastroenteroloji alanlarında ileri seviyede teşhis ve tedaviye yönelik tıbbi cihazlarla donatımı tamamlanmıştır.
2017	Kırgızistan	İşitme Tarama Sistemi Kurulması	Kırgızistan'ın Bişkek, Oş ve Balıkçı şehirlerindeki hastanelerde kullanılmak üzere yenidoğan işitme tarama amaçlı 3 adet TEOAE Otoakustik Emisyon ve Otomatik ABR cihazı alınmış ve ilgili eğitimler gerçekleştirilmiştir.
	Azerbaycan, Kazakistan	"Hoş geldin Bebek" Yenidoğan Canlandırma Eğitimi Projesi [NRP]	Sahasında uzman doktor ve hemşirelere yönelik olarak düzenlenen eğitim programlarıyla Azeri, Kazak, Moğol, Gıneli ve Kırgız kursiyerlere yenidoğan canlandırmasının öğretilmesi ve müdahalelerin standart hale getirilerek uygulanması, bu sayede bebek ölümlerinin azaltılması hedeflenmiştir.
	Kırgızistan	Sempozyum Düzenlenmesi	Türk Cumhuriyetleri Oftalmoloji Derneği organizasyonunda Kırgızistan Uluslararası Diyabet ve Göz Sempozyumu TİKA desteğiyle düzenlenmiştir.
2016	Kırgızistan	Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi	TİKA tarafından Kırgızistan halkına nitelikli sağlık hizmeti sunmak amacıyla, kardiyoloji, kardiyovasküler cerrahi, genel cerrahi, göğüs hastalıkları, anestezi ve reanimasyon, girişimsel radyoloji, gastroenteroloji gibi alanlarda ileri seviyede teşhis ve tedaviye yönelik tıbbi cihazlarla donatılan Kırgız-Türk Dostluk Hastanesi yaklaşık 10.500 metrekare kapalı alanda hizmet verecek olup, inşaa çalışmaları devam etmektedir.
	Azerbaycan, Kazakistan	Çocuk İleri Yaşam Desteği Eğitimleri (ÇİYAD)	Tıp alanında faaliyet gösteren STK'lar işbirliğinde Azerbaycan ve Kazakistan'da çocuk sağlığı açısından hayati müdahaleleri içeren ÇİYAD eğitimleri gerçekleştirilmiştir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
	Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan	Anne Sütünü Teşvik Projesi	Anne sütünün teşviki ve emzirme konusunda bilinçlendirme yapmak amacıyla 2014 yılından itibaren geniş halk kitlelerine yönelik broşür, afiş ve internet destekli bir kampanya ile başkent dışı bölgeleri de içeren kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca ebe ve hemşireler ile "emzirme rehberi" unvanıyla projede rol alan gönüllü kadınlara seminerler verilmiştir. Azerbaycan, Kırgızistan ve Kazakistan'da uygulanan proje başka ülkelere de yaygınlaştırılacaktır.
	Azerbaycan, Kırgızistan	İşitme Tarama Eğitimleri	İyot eksikliği nedeniyle işitme sorunlarının yaygın olduğu Azerbaycan, Kırgızistan gibi ülkelerde işitme sorunu olan bebeklerin tespit edilmesine yönelik eğitimler yapılarak tarama faaliyetlerinde kullanılacak cihazların bulunmadığı hastaneler için teçhizat temin edilmiştir.
	Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan	"Hoşgeldin Bebek" Yenidoğan Canlandırma Eğitimi Projesi (NRP)	Sahasında uzman doktor ve hemşirelere yönelik olarak düzenlenen 3 günlük eğitim programıyla Azeri, Kazak ve Kırgız kursiyerlerin konu hakkındaki bilgi düzeyinde %80 artış sağlanmıştır. Proje ile yenidoğan canlandırmasının öğrenilmesi ve müdahalelerin standart hale getirilerek uygulanması, bebek ölümlerinin azaltılması hedeflenmiştir.
	Azerbaycan	Acil Tıbbi Yardım Personeli Eğitimi Projesi	Acil Tıbbi Yardım konusunda Azerbaycan'ın Gence, Ağstafa, Astara ve Gedebeş Bölgelerindeki sağlık kuruluşları personeli hem kendi ülkelerinde hem de Türkiye'de eğitimlere tabi tutulmuştur.
	Azerbaycan	Yaygın İlk Yardım Eğitimi Projesi	Profesyonel acil yardım birimlerinin erişimine kadar geçen aşamalarda hastalara sivilin müdahalesinin hayati olduğundan hareketle, başta okullar ve kamu kurumları olmak üzere muhtelif noktalarda, basit müdahaleler konusunda bilgilendirilmesi amacıyla eğitimler verilmiştir. Projenin ilk kısmında Azerbaycan'da 20 kişilik doktor, hemşire ve ambulans şoföründen oluşan ekibe iki haftalık eğitim verilmiştir.
	Özbekistan	Mobil Klinik Aracı Temini	Özbekistan'da yaklaşık 200 bin kişinin nitelikli sağlık hizmetine ulaşması amacıyla gezici sağlık taraması faaliyetlerinde kullanılmak üzere 10 adet tam donanımlı mobil klinik aracı temin edilmiştir.
	Türkmenistan	Pediyatri Hizmetlerinin Geliştirilmesi Eğitimi	Türkmenistan'da 0-3 yaş arasındaki bebek ve çocuklara yönelik pediyatri hizmetlerinin geliştirilmesi için eğitim programı verilmiştir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
2015	Kırgızistan	Türk-Kırgız Sağlık Haftası	Sağlık Haftası kapsamında 623 hasta konsülte edilmiş, bu hastalardan 92'sinin ameliyatları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 70 Kırgız sağlık personeline eğitim verilmiştir.
	Özbekistan	Türk-Özbek Sağlık Haftası	Plastik ve rekonstrüktif cerrahi branşında 381 hasta konsülte edilmiş ve bu hastaların 109 tanesinin ameliyatları gerçekleştirilmiştir.
	Özbekistan	Eğitim Merkezi Tadilatı	Özbekistan Cumhuriyet Doğum ve Jinekoloji Bilimsel Uygulama Kliniği'nde kadın hastalıkları, doğum, anestezi ve yoğun bakım alanlarında çalışan uzmanlara hem teorik hem de uygulamalı hizmet içi eğitim verilmesi amacıyla tahsis edilen eğitim merkezinin tadilatı gerçekleştirilmiştir.
2014	Azerbaycan	Radyoloji Eğitimi	Yeryüzü Doktorları ve Azerbaycan Tıp Üniversitesi işbirliğinde, 02-10 Nisan 2014 tarihleri arasında radyoloji alanında 50 uzmana Azerbaycan'da eğitim verilmiştir.
	Azerbaycan	Gülümseyen Çocuklar Projesi	TİKA ve Yeryüzü Doktorları Derneği işbirliğiyle, Azerbaycan Sağlık Bakanlığı Plastik Cerrahi Kliniği ve Ağdaş Merkez Hastanesi'nde plastik cerrahi ameliyatı olmak için bekleyen ve maddi durumu iyi olmayan 280 çocuğun muayenesi ve 90 çocuğun ameliyatı yapılmıştır. Proje kapsamında, Azerbaycan'da daha önce hiç yapılmamış ameliyatlardan olan Microtia ameliyatı başarıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, gönüllü sağlık ekibi tarafından Merkezi Askeri Klinik Hastanesi'nde tedavi gören ve plastik cerrahi ihtiyacı bulunan hastaların da muayenesi yapılmıştır.
	Azerbaycan	Tıbbi Retina Kursu	Türkiye Oftalmoloji Derneği ve Azerbaycan Milli Oftalmoloji Merkezi işbirliğiyle 29-30 Kasım 2014 tarihleri arasında Bakü'de TCOD – Azerbaycan Uluslararası Tıbbi Retina Kursu düzenlenmiştir. İki gün süren kursta retinal hastalıkların tedavisinde yenilikler, vitreoretinal cerrahi girişimlerin püf noktaları ve retina damar hastalıkları gibi konular ele alınmıştır. Programa Arnavutluk, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'dan 29 uzmanın katılımına destek verilmiştir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
	Azerbaycan	Hoşgeldin Bebek Yenidoğan Sağlığı Eğitim	Bebek ölüm oranlarının azaltılması ve anne-çocuk sağlığı- nın geliştirilmesi amacıyla Başkanlığımız, Azerbaycan Tıp Üniversitesi, Lider Kadınlar Derneği, Uluslararası Doktorlar Birliği ve Toplumun Sosyal Gelişimi- ne Manevi Katkı Derneği, Dr. Fethi- ye Ersan Tüp Bebek Merkezi işbirli- ğindeHoşgeldin Bebek Ana-Çocuk Sağlığını Destekleme Projesi hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda, Mayıs ve Eylül 2014'te çeşitli eğitim programları düzenlenmiştir. Bu programlar çerçevesinde Azerbaycan'dan 200 uzman eğitilmiştir.
	Azerbaycan	Bebeklik ve Erken Çocuklukta Epileptik Sendromlar Toplantısı	InfantileSeizureSociety tarafından (ISS) 23-27 Haziran 2014 tarihleri arasında Kapadokya'da düzenlenen Bebeklik ve Erken Çocuklukta Epileptik Sendromlar Toplantısı'na Azerbaycan Çocuk Nörolojisi Hastanesi'nden katılan iki hekimin uluslararası ulaşım giderleri TİKA tara- findan sağlanmıştır.
2013	Azerbaycan	Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Personeline Staj Programı	Başkanlığımız ve Sağlık Bakanlığı işbirliğinde 2008 yılından beri Azerbaycan Devleti Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde sağlık alanında verilen hizmetlerin ka- litesinin artırılabilmesi amacıyla çeşitli alanlarda eğitim ve staj programları düzenlenmektedir. 2013 yılında, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı personeli için Ankara'da Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde staj programının oluşturulması kapsamında sekizer kişilik toplam 32 doktor ve sağlık personeli grubuna yönelik birer aylık sürelerle Nisan, Haziran, Eylül ve Kasım aylarında Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde dört aşamadan oluşan programlar düzenlenmiştir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
	Azerbaycan	Talasemi Merkezi Kemik İliği Nakli Merkezinin İnsan Kaynakları Kapasitesinin Arttırılması	Başkanlığımızca 2008-2009 yıllarında hayata geçirilen Azerbaycan'da Kemik İliği Nakli Merkezi Kurulması ve İşletilmesi Projesi kapsamında Bakü'de Talasemi Hastanesi bünyesinde Kemik İliği Nakli Merkezi kurulmuştur. Takip eden süreçte bahse konu Merkez bünyesinde çalışan uzmanların yerinde inceleme ve değerlendirilme de bulunmalarının faydalı olacağı belirlenmiştir. Bu kapsamda, Özbekistan'da yine Başkanlığımız desteğiyle açılan Kemik İliği Nakli Merkezinin kuruluş sürecinde görev yapan 3 uzmanın Bakü'deki Kemik İliği Nakli Merkezi çalışmalarına katılımları için destek sağlanmıştır. Ayrıca, ülkemizdeki kemik iliği nakli alanındaki çalışmaları görmek üzere Bakü Talasemi Merkezi Müdürü 19-22 Ağustos 2013 tarihleri arasında ülkemize gelerek Ankara Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde incelemelerde bulunmuştur.
	Azerbaycan	Ruhsal Sağlık Merkezi'nin İnsan Kaynakları Kapasitesinin Geliştirilmesi	Azerbaycan Sağlık Bakanlığı'na bağlı Ruhsal Sağlık Merkezi'nin, ruhsal sağlık alanında ülkede faaliyet gösteren kurumları denetleme görevi bulunmaktadır. Azerbaycan Sağlık Bakanlığının, söz konusu merkezde çalışan uzmanların Türkiye'de psikiyatri eğitimi almaları yönündeki talebi doğrultusunda Ruhsal Sağlık Merkezi'nde çalışan 5 psikiyatrist, 5 psikolog ve 7 sosyal hizmetler görevlisi için Sağlık Bakanlığımız ile işbirliğinde Ankara Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde 2013 yılı Eylül ve Kasım aylarında eğitim programları düzenlenmiştir.
	Azerbaycan	Transplantasyon Anestezisinde Güncel Gelişmeler Kongresine Katılıma Destek	Anesteziyoloji ve Reanimasyon Uzmanları Derneği ile Azerbaycan Tıp Üniversitesi işbirliğinde 19-23 Nisan 2013 tarihleri arasında Bakü'de transplantasyon konusunda bilimsel farkındalığı artırmak, kurumlar arası işbirliği ile transplantasyon organizasyon ve koordinasyonunda standartların oluşturulması ve geliştirilmesine destek vermek, toplumda organ bağıışı bilincinin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmak amacıyla Transplantasyon Anestezisinde Güncel Gelişmeler konulu kongre yapılmıştır. Anılan kongreye Türkiye'den 25 uzman ile Orta Asya ülkelerinden 7 bilim adamının katılımına destek verilmiştir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
	Azerbaycan	X. Anadolu Adli Bilimler Kongresine Azerbaycan'dan Katılıma Destek	Azerbaycan Sağlık Bakanlığı Adli Tıp Uzmanlığı ve Anatomik Patoloji Birliği'nin talebi üzerine, İnönü Üniversitesi'nin ev sahipliğinde 30 Ekim-2 Kasım 2013 tarihleri arasında Malatya'da düzenlenen 10. Anadolu Adli Bilimler Kongresine destek verilmiştir. Kongrede 4 gün boyunca, adli bilimler ve hukuk, adli bilimlerde uygulamalar, tıbbi uygulama hataları malpraktis ile fitoterapinin genel sağlık alanındaki ve tedavideki yeri hususları tartışılmıştır.
	Kazakistan	Kazak Doktorlara Fizyoloji, Nöropatoloji, Onkoloji ve Travmatoloji Dallarında Eğitim Programı	2012 yılında 64 Kazak doktorun 5 ayrı branşta Türkiye'deki hastanelerde aldığı eğitim, 2013 yılında da sürdürülmüştür. Fizyoloji branşında 3-16 Mart ve 24 Mart-6 Nisan 2013 tarihinde onar kişilik 2 grup, Keçiören Atatürk Göğüs Hastalıkları Hastanesi'nde eğitim almıştır. 5-18 Mayıs ve 9-22 Haziran 2013 tarihlerinde beşer kişilik 2 grup ise nöropatoloji alanında Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde verilen eğitimlere katılmıştır. Son olarak, 10-23 Kasım ve 3-30 Kasım 2013 tarihlerinde Onkoloji ve Travmatoloji branşlarından onar kişilik doktor grupları, Dr. Abdurrahman Yurtalan Onkoloji Eğitim Araştırma Hastanesi ve Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde eğitim görmüştür.
	Kazakistan	Kuşum Nöropsikiyatrik Tıbbi Sosyal Kurumu'nun Rehabilitasyonu	Batı Kazakistan iline bağlı Zelenovski ilçesine bağlı Kuşum kasabasında bulunan ve zihinsel engelli çocuklara hizmet veren Kuşum Nöropsikiyatrik Tıbbi Sosyal Kurumu, 1949 yılından bu yana faaliyet göstermektedir. Kurum, farklı derecelerde zihinsel engeli bulunan ve bir kısmı fiziksel olarak da engelli 101 çocuğa yatılı hizmet vermektedir. Kurumun imkânlarının geliştirilmesi amacıyla pencereleri yenilenmiş ve ortak kullanım alanları için halı ve halı kaplama temin edilmiştir.
	Kazakistan	Ereymantau İlçesi Sağlık Kurumlarına 15 EKG Cihazı Temini	Başkanlığımız ve Kazakistan Hükümeti işbirliğiyle sağlık sektörünün iyileştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu kapsamda, Kazakistan'ın Akmola iline bağlı Ereymantau ilçesinde bulunan sağlık kurumları tarafından talep edilen, kalp hastalıklarının erken teşhisinde hayati öneme sahip 15 adet EKG cihazı ilçedeki sağlık kurumlarına teslim edilmiştir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
	Kırgızistan	Oş Şehri Hastanesine Muhtelif Tefrişat Malzemesi Desteği	Yapımı Başkanlığımızca 2012 yılında tamamlanan ve bu kapsamda; genel cerrahi, kbb, jinekoloji, diş, üroloji, göz, fizik tedavi, iç hastalıkları, nöroloji ve aile hekimliği alanlarında poliklinikleri bulunan ve günlük 700 hasta kapasitesine sahip olup, 36'sı doktor olmak üzere toplam 140 personeli bulunan Oş Şehri Kırgızistan-Türkiye Dostluk Hastanesinin tefrişatı gerçekleştirilmiştir. Hastanede kullanılmak üzere temin edilen malzemeler şunlardır: 100 sandalye, 40 yazı masası, 37 muayene yatağı, 34 çalışma masası, 33 elbise dolabı, yirmişi takım nevresim, battaniye, 10 malzeme dolabı ile 2 havalandırmalı dolap, 110 m2 perde, 1 takım tele- fon santrali, 8 buzdolabı, 10 bilgisayar, 8 telefon, 15 paravan, otuz adet çöp kovası ile serum askısı, beşer adet hasta sedyesi ve tekerlekli sandalye, kırkar adet ayaklı elbise askısı ve havlu, 1 takım oturma grubu, 8 masa lambası, 2 klima, 2 evrak arşiv dolabı (20 bölmeli), 1 evrak arşiv dolabı (12 bölmeli), birer adet LCD televizyon, kesintisiz güç kaynağı, KBB koltuğu, banko ve yönetici çalışma grubu.
	Kırgızistan	Ana-Çocuk Sağlığı Merkezi Perinatal Patoloji Bölümünün Tadilatı	Başkent Bişkek'te bulunan ve yılda yaklaşık 100 bin hastanın tedavi gördüğü ülkenin en büyük sağlık merkezlerinden Ulusal Ana-Çocuk Sağlığı Merkezi'nde yer alan Perinatal Patoloji Bölümü, Kırgızistan'da alanında tek olma özelliğine sahiptir. Merkez'de ebelik, çocuk sağlığı hizmetleri ile pediatri alanlarında hizmet verilmektedir. Ülkenin uzak bölgelerinden gelen ve genellikle imkânları sınırlı ailelerin merkezi sinir sistemi rahatsızlığı bulunan çocukları tedavi görmektedir. Başkanlığımızca Perinatal Patoloji Bölümünün daha verimli sağlık hizmeti sunabilmesi amacıyla tadilatı gerçekleştirilmiştir. 6 Eylül 2013 tarihi itibarıyla tamamlanan tadilat çalışmaları kapsamında pencere, kapı ve lavabo montajları yapılmıştır.
	Kırgızistan	Onkoloji Merkezi'ne Mamografi ve Doppler Ultrason Cihazlar	Kadınlarda göğüs kanserinin erken teşhis edilmesi amacıyla Bişkek Ulusal Onkoloji Merkezi ile Oş Onkoloji Merkezi'ne ekipman desteğinde bulunulmuştur. Bu kapsamda, ikişer adet dijital mamografi ve üst düzey renkli doppler ultrason cihazları sağlanmıştır.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
	Özbekistan	2013-2015 Yılları Arasında Toplam 125 Özbek Doktora Eğitim	Özbekistan Sağlık Bakanlığının talebi doğrultusunda Sağlık Bakanlığımız işbirliğiyle Özbek dok- torlara yönelik bir eğitim programı hazırlanmıştır. Bu kapsamda ilk olarak Türkiye'de düzenlenecek eğitimlerin kapsamı ile ileriye dönük işbirliği alanlarının belirlenmesi için Sağlık Bakanlığı ve eğitim verilecek hastanelerde görevli uzmanlardan oluşan 4 kişilik uzman heyet, 17-21 Eylül 2013 tarihleri arasında Özbekistan'a bir inceleme ziyaretinde bulunmuş- tur. Bunun sonucunda, Özbekistan'da ana-çocuk sağlığı alanında çalışmakta olan çocuk doktoru, neonatalog (yenidoğan uzmanı), doğum uzmanı ve jinekologlardan oluşan toplam 125 uzman doktor için 2013-2015 yılları arasında Türkiye'de kısa süreli eğitim programlarının dü- zenlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, 18 Haziran-7 Temmuz 2013 tarihlerinde 13 uzman doktor, 3 Kasım-1 Aralık 2013 tarihlerinde ise 22 uzman doktora yönelik Ankara'da Sami Ulus Kadın Doğum, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi ile İstanbul'da Etilik Zübeyde Hanım Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde ilgili alanlarda eğitim programları düzen- lenmiştir.
	Özbekistan	Göğüs Kanseri ile Mücadele Alanında İşbirliği/ Özbek Doktorlara 2 Aylık Onkoloji Eğitimi	Hayat için Göğüs Kanseri Ulusal Derneği, göğüs kanseri- nin erken teşhis ve tedavisi ile kanserli hastalara yönelik mediko-sosyal ve psikolojik destek sağlanabilmesi ama- cıyla 2010 yılında kurulmuştur. Başkanlığımız ve Hayat için Göğüs Kanseri Ulusal Derneği arasında 2012 yılında göğüs kanseri ile mücadele alanında işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu kapsamda, Özbekistan'ın değişik illerin- de göğüs cerrahisi alanında çalışan doktorların Türkiye'de göğüs kanseri hastalığının teşhisi ve tedavisinde kulla- nılmakta olan teknoloji ve yöntemleri yerinde inceleyerek deneyim kazanmaları amacıyla Ankara Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde 2 aylık eğitim programı düzen- lenmiştir. 16 Aralık 2012-16 Şubat 2013 tarihleri arasında düzenlenen eğitime Özbekistan'ın 10 ayrı şehrindeki has- tanelerden 10 onkoloji uzmanı katılmıştır. Bunun yanında, Kadınlar Konseyi Yönetim Kurulu Derneği Başkanı, Hayat için Göğüs Kanseri Ulusal Derneği Başkanı ve Özbekistan Sağlık Bakanlığı Ulusal Onkoloji Bilimsel Araştırma Merkezi Başkanından oluşan grup için ülkemizde bir haftalık çalış- ma ziyareti düzenlenmiştir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
	Özbekistan	366 Çocuğa Plastik Cerrahi Operasyonu ve 1.110 Çocuğun Muayene Edilmesi	2009 yılında İnterplast Türkiye Derneği işbirliğinde Özbekistan'da plastik cerrahi operasyonları başlatılmıştır. 2011 yılında Özbekistan Kadınlar Konseyi'nden gelen taleple devam edilen proje kapsamında "Gülen Çocuk, Mutlu Aile" sloganıyla 27 Eylül-5 Ekim 2013 tarihleri arasında Buhara'da çalışmalar sürdürülmüştür. Bu kapsamda İnterplast Türkiye Derneği, Özbekistan Sağlık Bakanlığı ve Kadınlar Konseyi işbirliğinde beşincisi gerçekleştirilen proje ile dudak ve damak yarıkları, yanık izleri ve doğumsal şekil bozuklukları olan 0-24 yaş aralığındaki 210 çocuk ve yetişkin muayene edilmiş ve 90 çocuğa plastik cerrahi operasyon gerçekleştirilmiştir. Operasyonlar, İnterplast Türkiye Derneği Başkan Yardımcısı başkanlığında Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinin Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi Ana Bilim Dalında görev yapan 15 doktor ve hemşireden oluşan ekip tarafından Semerkand, Nevai, Buhara ve ülkenin diğer illerinden gelen hastalara gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında, 5 sene içerisinde 1.110 çocuk muayene edilmiş ve operasyona elverişli 366 çocuğa plastik cerrahi operasyon uygulanmıştır.
	Özbekistan	Mobil Klinik Temini ile 15.000 Kişiyeye Sağlık Hizmeti	Özbekistan nüfusunun %48,2'sinin yaşamakta olduğu kırsal kesimlerde, sağlık hizmetlerinde zorluklar yaşanmaktadır. Ülke genelinde bulunan yaklaşık 3.000 sağlık ocağı genel olarak ilçe merkezlerinde konumlandığından merkezden uzakta yaşayan halkın, sağlık ocaklarından faydalanma imkânları kısıtlıdır. Bu sebeple, Özbekistan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle 1993 yılında kurulan Sağlam Evlat Vakfı, tıbbi cihazlarla donatılmış mobil kliniklerle sağlık görevlileri eşliğinde merkezden uzak köy ve yerleşim yerlerinde sağlık taramaları yaparak hastalıkların teşhis ve tedavisine yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Yıl	Ülke	Yapılan Yardım	Yardımanın Kapsamı
	Özbekistan	Kemik İliği Nakli Merkezi Doktorlarına Türkiye’de Eğitim	Başkanlığımız ve Özbekistan Sağlık Bakanlığı işbirliğinde 2008 yılında başlatılan Hematoloji ve Kemik İliği Nakli Alanında İşbirliği Projesi kapsamında, Özbekistan’ın ilk Kemik İliği Nakli Merkezi 2011 yılında Taşkent’te hizmete açılmıştır. Hematoloji ve Kan Nakli Bilimsel Araştırma Enstitüsü bünyesinde kurulan Kemik İliği Nakli Merkezi için ihtiyaç duyulan tüm tıbbi cihaz ve malzemeler temin edilmiştir. Projenin sürdürülebilirliğini sağlamak üzere 2013 yılında Merkezde görev yapan 13 doktorun 1 Ey- lül-25 Kasım tarihleri arasında Demetevler Onkoloji Hastanesi’nde yapılan eğitimlere katılımı sağlanmıştır. Ayrıca, 3 doktor 1 ay, 2 doktor 2 ay ve kalan 8 kişi de 2,5 aylık süre ile Türkiye’deki eğitimlerden faydalanmıştır.
	Özbekistan	Andican Devlet Tıp Enstitüsü Doktorlarına Eğitim	Acıbadem Sağlık Grubu ile Andican Devlet Tıp Enstitüsü arasında Sağlık Alanında İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. Protokol kapsamında, Enstitüde görevli 5 doktora İstanbul, Ankara ve Bodrum’da bulunan Acıbadem Hastanelerinde sağlık turizmi konusunda 1-16 Eylül 2013 tarihleri arasında eğitim verilmiştir.
	Özbekistan	Özbekistan’ın 12 İline Uzaktan Eğitim Cihazı	Özbekistan Sağlık Bakanlığı Taşkent Doktor Hizmet İçi Eğitim Enstitüsü, Özbekistan’da sağlık personelinin mesleki bilgi ve uzmanlıklarının geliştirilmesi amacıyla eğitim veren bir kamu kurumudur. 1932 yılında kurulmuş olan enstitü, bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelere uygun olarak sağlık kurumlarının sunduğu hizmetin nitelik, nicelik ve verimliliğini artırmak amacıyla yılda 15.000’e yakın sağlık personeline kısa süreli hizmet içi eğitim vermektedir. Enstitü ayrıca, komşu ülkelerden gelen öğrenciler için de eğitim imkânı sunmaktadır. Enstitü tarafından verilen hizmet içi eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla Özbekistan’ın 12 ilinde eğitim sınıfları kurulmuştur. Başkanlığımızca sınıflar için uzaktan eğitim cihazı ihtiyacı kapsamında telekonferans sistemi ile bilgisayar ve projeksiyon cihazı temin edilmiştir.

Prof. Dr.
Hasan Hüseyin YILDIRIM

Hasan Hüseyin Yıldırım, Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Yüksekokulundan 1996 yılında dönem birincisi olarak mezun olmuştur. Aynı yıl Sağlık İdaresi Yüksekokulunda araştırma görevlisi olarak akademik hayata başlamıştır. Yüksek lisans ve doktora derecelerini Hacettepe Üniversitesi Sağlık Yönetimi Anabilim Dalından alan Yıldırım; British Council'ın Chevening Bursu ile LSE Health Research Centre'de (Londra) Visiting Research Associate (2005-2006) olarak çalışmıştır. Yıldırım bu ziyareti esnasında ağırlıklı olarak; sağlık politikaları, sağlık sistemleri, sağlık ekonomisi, sağlık finansmanı ve Avrupa Birliği sağlık politikalarının Türkiye sağlık politikaları ve sistemi üzerine etkileri konularında çalışmalar yapmıştır. Yıldırım, Temmuz 2017'ye kadar Hacettepe Üniversitesi İİBF Sağlık Yönetimi Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır.

Hali hazırda Sağlık Bilimleri Üniversitesi GSBF Sağlık Yönetimi Bölümünde öğretim üyesi olan Yıldırım, aynı zamanda TÜSEB Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü başkanı olarak da görev yapmaktadır.

Yıldırım geçmişte Cumhurbaşkanlığı Sağlık ve Gıda Politikaları Kuruluna bilimsel, lojistik ve teknik destek sağlama (2018-2022), TÜSEB Genel Sekreter Vekilliği (2020-2021), TÜSEB Yönetim Kurulu Üyeliği (2019-2020), TÜSEB Türkiye Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Enstitüsü Başkanvekilliği (2017-2020), Hacettepe Üniversitesi İİBF Sağlık Yönetimi Bölümü Bölüm Başkan Yardımcılığı (2012-2013), Hacettepe Teknokent'te mukim AB Sağlık Araştırmaları Merkezi (ABSAM) kuruculuğu ve direktörlüğü (2013-2017), Avrupa Sağlık Yönetimi Derneği (European Health Management Association/EHMA, Belçika) Yönetim Kurulu Üyeliği (2015-2016), TOBB Türkiye Sağlık Kurumları Meclisi Danışmanlığı (2015-2017), Uluslararası Sağlık Araştırmaları Merkezi (International Healthcare Research Center, ABD) Danışma Kurulu Üyeliği (2013-

2016), Sağlık-Sen Danışmanlığı (2008-2015) ve TBMM Meclis Araştırması Komisyonunda komisyon uzmanı (2012-2013) gibi görevlerde bulunmuştur.

Yıldırım birçok ulusal ve uluslararası proje ve oluşumda görev almış, almaya da devam etmektedir. Bunların bazıları; WHO EVIP Net Europe ağı, G20 Global Innovation Hub for Improving Value in Health Steering Committee üyeliği, Avrupa Birliği 7. Çerçeve Programı kapsamında finanse edilen "Health PRO Me THEUS: Health Professional Mobility in European Union Study" (2009-2012) projesi, Sağlık-Sen Türkiye Sağlık Okur yazarlığı Araştırması (2014) olarak belirtilebilir.

Ulusal ve uluslararası düzeyde 250'nin üzerinde kitap, kitap bölümü, makale, rapor, analiz ve sunum çalışması olan Yıldırım'ın bölüm yazarları arasında yer aldığı "Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama" (2013, editörler: Yıldız M ve Sobacı MZ) adlı kitap, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) 2014 Yılı Bilimsel Telif ve Çeviri Eser Ödülleri (TEÇEP) Kayda Değer Telif Eser Ödülü almıştır. Ek olarak Yıldırım; Hacettepe Öğrenci Bilim Teşvik Ödülü, İhsan Doğramacı Üstün Başarı Ödülü, SİODER Yılın Lider Kamu Yöneticisi Ödülü ve By Protokol Dergisi Gümüş Kariyer Yılın Bürokrati Ödülü sahibidir.

Sağlık politikaları konusunda uzmanlaşan Yıldırım'ın çalışmaları; sağlık, sağlık hizmetleri ve sağlık sistemleri ile ilgili politika, yönetim ve ekonomi konularına odaklanmaktadır.

Yıldırım, son dönemdeki araştırmalarını genelde İslam ve Tıp araştırmaları, özelde ise Tıbb-ı Nebevi üzerine yoğunlaştırmış bulunmaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi
Hakan Oğuz ARI

Hakan Oğuz ARI 1996 yılında Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi bölümünden mezun olmuştur. Yüksek lisansını Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Kurumları Yönetimi Anabilim Dalı'nda "Hastanelerde Nakit ve Nakit Benzeri Varlıkların Yönetiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı tez ile tamamlamıştır. Pompeu Fabra (Barselona/İspanya) Üniversitesinde "International Postgraduate Diploma in Health Economics" programını tamamlayarak sağlık ekonomisi ve finansmanı alanındaki çalışmalarına devam etmiştir. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı'nda doktorasını, Türk Sağlık Sisteminde Bir Kamu Özel İşbirliği Uygulaması Olan Şehir Hastanelerine Yönelik Sağlık Personelinin Görüş ve Önerilerinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez ile tamamlamıştır.

2003 yılında Sağlık Bakanlığı Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğü'nde teknik personel olarak çalışmaya başlayan ARI, sağlık ekonomisi ve finansmanı, sağlık sisteminin değerlendirilmesi ve ilgili diğer alanlarda çalışmalar yürütmüştür. Sağlık Bakanlığının yeniden yapılanması sonucunda kurulan Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü'nde görev alan ARI, Sağlık Bakanlığı adına OECD, Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlarla birlikte yürütülen birçok proje, eğitim ve çeşitli araştırmalarda aktif görev almıştır. Görev aldığı başlıca çalışmalar; OECD Sağlık Hesapları Sistemine Göre Türkiye Ulusal Sağlık Hesapları çalışması, Sağlık Sektörü Reform Ana-

lizi çalışması, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Hazırlık ve Yasalaşma Süreci çalışmaları, OECD Sağlık Sistemi İncelemeleri çalışması, Sağlık Harcamaları İzleme ve Değerlendirme Komitesi çalışmaları, Health Systems in Transition, (HiT) Turkey, Health System Review çalışmaları, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık İstatistikleri Yıllıkları Sağlık Ekonomisi ve Finansmanı Bölümlerinin hazırlaması, Sağlıkta Dönüşüm Programının Finansal Sürdürülebilirliği araştırması, OECD Nezdinde Ulusal Sağlık Hesapları Uzmanları Toplantılarına Katılım, Türkiye'de Hane Halkları Tarafından Cepten Yapılan Sağlık Harcamaları araştırması, OECD Ülke Kalite İncelemesi, Türkiye (Reviews of Health Care Quality: Turkey) Projesi, Sağlık Politikaları Sistem Analizi Programı gibi çalışmalarıdır.

2013 yılından itibaren Sağlık Bakanlığı Müsteşarlık Makamında danışman olarak görev yapan Hakan Oğuz ARI, bu süreçteki çalışmalarında göstermiş olduğu gayret ve başarı nedeniyle 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 122 nci maddesi uyarınca BAŞARI BELGESİ ile taltif edilmiştir.

2018-2022 yılları arasında TÜSEB Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü'nde (TÜSPE) Sağlık Ekonomisi ve Finansmanı Politikaları Uzmanı olarak görev yapmıştır. Halen Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü'nde Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Uzman Hüseyin ÇELİK

1965 yılında Afyon'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu (1987). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Avrupa Birliği Ülkelerinde Sosyal Sağlık Sigortacılığı ve Finansmanı konulu birinci, Sağlık Sigortasında Ödeme Sistemleri ve SSK Uygulaması konulu ikinci, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde (TODAİE) Türkiye'de Sosyal Sağlık Sigortasında Norm Birliği konulu üçüncü yüksek lisans tezlerini tamamladı.

Meslek hayatına Sosyal Sigortalar Kurumu'nda müfettiş olarak başlayan Çelik, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nda, Sosyal Güvenlik Reformu, Genel Sağlık Sigortası Danışmanlığında bulundu. 8., 9., 10. ve 11. Kalkınma

Planlarının hazırlanmasında görev aldı. Acıbadem Sağlık Grubunda Satın Alma ve Lojistik, Pazarlama ve Kurumsal İletişim ile Hastane Direktörlükleri yaptı. 2013-2017 yılları arasında T.C. Sağlık Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı olarak görev yaptı. 2015-2016 yılları arasında Sağlık Bilimleri Üniversitesi Mütevelli Heyet Üyeliğinde bulundu. Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Sağlık Yönetimi Bölümü ve Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Yönetimi Bölümünde misafir öğretim görevlisi olarak dersler vermektedir. Sağlık politikaları ve sağlık sigortacılığı alanında çok sayıda makale ve kitap çalışması bulunmaktadır. 2017 yılından bu yana T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı, Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü Bilim Kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. Halen kurucusu olduğu özel bir şirkette çalışmaktadır.

